

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SERMAYE PİYASASI VE TİCARET HUKUKU

KAMBIYO SENETLERİNİN MENFİ TESPİT DAVASINA
KONU OLMASI

Yüksek Lisans Tezi

GÜRÇAĞ EMİN AKIN

DANIŞMAN: DR. ÖĞRETİM ÜYESİ NURİ ERDEM

İSTANBUL, 2019

ÖZET

KAMBIYO SENETLERİNİN MENFİ TESPİT DAVASINA KONU OLMASI

Gürçağ Emin Akın

Sermaye Piyasası ve Ticaret Hukuku Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Nuri Erdem

11/2019 –125 Sayfa

Kambiyo senetlerinde menfi tespit davası gerek kambiyo senetlerinin yapısı gerekse İcra ve İflas Kanununun (İİK) düzenlemeleri sebebiyle genel haciz yoluyla takip ve genel iflas yoluyla takipten farklı özellikler içermektedir. Bu tez çalışması 4 ana bölüme ayrılarak konunun okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. İlk bölümde kambiyo senetlerinin genel özellikleri ele alınarak davaya konu olacak senetlerin özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde kambiyo senetlerine özgü takip yolları ele alınarak kambiyo senetlerine özgü takip yollarının genel takip yollarından farklılığı öne çıkartılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise menfi tespit davası ele alınarak bir sonraki bölümde ele alınacak olan kambiyo senetlerinde borçlunun açacağı menfi tespit davasına ilişkin davanın genel özellikleri ve ilişkili diğer davalar ile farkları ele alınmıştır. Son bölümde ise özel olarak kambiyo senetlerinde borçlunun açacağı menfi tespit davası detaylı olarak anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Menfi Tespit, Kambiyo Senetleri, Def'i, İcra Takibi

ABSTRACT

BILLS OF EXCHANGE TO BE SUBJECT TO NEGATIVE DECLARATORY ACTION

Gürçağ Emin Akın

Capital Market and Commercial Law Master Degree

Adviser: Dr. Lecturer Nuri Erdem

11/2019 – 125 Pages

Negative declaratory judgement on bills of exchange differs from pursuance by the general attachment and pursuance by the general bankruptcy because of provisions of Bankruptcy and Enforcement Code (İİK) and nature of bills of exchange. By putting this work on 4 different parts it is aimed that it would help the reader to understand the concept. In the first part, the general characteristics of the bills of exchange which are commercial papers and bills that are going to be the subject of the case were examined. In the second chapter, the pursuances pertaining to bills of exchange were examined and the differences of the pursuances pertaining to bills of exchange from the pursuance of general attachment were tried to be emphasized. In the third part of the study, negative declaratory action is discussed and the general characteristics of the case and differences with other related cases related to the negative declaratory action to be filed by the debtor in the bills of exchange to be discussed in the next section. In the last section, the negative declaratory action filed by the debtor which is about bills of exchange was discussed in detail.

Key Words: Negative Declaratory Action, Bills of Exchange, Plea, Executive Proceeding

İÇİNDEKİLER

Özet	ii
Abstract	iii
Kısaltmalar	vii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ 2

I. Kambiyo Senetlerine İlişkin Temel Kavramlar	3
A. Genel Bilgiler	3
B. Kambiyo Senedinin Başlıca Özellikleri	4
1. İfa Uğruna Edim Olması	4
2. Soyutluk	5
3. Şekle Sıkı Sıkıya Bağlılık	9
4. Diğer Özellikler	9
a. Para Alacağı Hakkı Doğurmaları	10
b. İmzaların Bağımsızlığı İlkesi	10
c. Islak İmza Zorunluluğu	10
d. Kanunen Emre Yazılı Senet Olmaları	11
II. Türleri	12
A. Poliçe	12
1. Poliçenin Şekil Şartları	13
2. Poliçede Kabul	14
3. Poliçenin Ciro su	15
4. Poliçede Aval	16
5. Poliçede Ödeme	17
6. Poliçede Sorumluluk ve Müracaat Hakkı	19
7. Başvuru Hakkının Şartları	20
8. Poliçede Zamanaşımı	24

B. Bono	25
C. Çek	27

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNE ÖZGÜ TAKİP YOLLARI	30
--	----

I. Genel Olarak	30
II. Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu İle İcra Takibi	31
A. Takip Talebi	31
B. Ödeme Emri	33
C. Ödeme Emrine İtiraz ve İncelemesi	34
1. İmzaya İtiraz	35
2. Borca İtiraz	36
3. Ödeme Emrine Karşı Özel Şikâyet	38
4. Ödeme Emrine Karşı Konulmaması	39
D. Mal Beyanı	40
E. Haciz	42
1. Genel Olarak	42
2. Haciz Talebi	42
3. Haczin Yapılması	43
4. Haczin Konusu	44
5. Haczin Etkisi	47
F. Satış Talebi	48
1. Taşınır Malların Satılması	49
2. Taşınmaz Malların Satılması	51
G. Alacakların Paraya Çevrilmesi	53
III. Kambiyo Senetlerine Özgü İflas Yolu İle İcra Takibi	55
A. İflas Takip Talebi	55
B. Ödeme Emri	56
C. Ödeme Emrine İtiraz ve Şikâyet	56
D. İflas Davası	57

1. Borçlu Tarafından Ödeme Emrine İtiraz Edilmemesi ve Şikâyet Yoluna Başvurulmamış Olması Durumlarında İflas Davası	57
2. Borçlu Tarafından Ödeme Emrine İtiraz Edilmiş veya Şikâyet Yoluna Başvurulmuş Olması Durumunda İflas Davası	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MENFİ TESPİT DAVASI 60

I. Tanımı	60
II. Konusu	61
III. Menfi Tespit Davasının Genel Özellikleri	63
A. İstirdat Davası ile İlişkisi	65
B. Alacak Davası ile İlişkisi	69
C. İtirazın İptali Davası ile İlişkisi	70
D. Arabuluculuk Kurumu ile İlişkisi	72
IV. Şartları	72
A. Hukuki Yarar	72
B. Kesin Hüküm Bulunmaması	73
C. Borcun Ödenmemiş Olması	74
D. Dava Açılmasının Teminat Koşuluna Bağlı Olmaması	74
V. Tarafları	74
VI. Görev ve Yetki	76
VII. Davanın Açılması ve Hukuki Sonuçlar	78
VIII. Yargılama, İspat ve İspat Yükü	80
IX. Hüküm	82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	84
ÖZEL OLARAK KAMBIYO SENETLERİNDE BORÇLUNUN AÇACAĞI MENFİ TESPİT DAVASI	84

I. Kambiyo Senedine Dayalı Takiplerde Menfi Tespit Davası Açma Gereksinimi	84
II. Tarafları	86
A. Davacı	86
B. Davalı	87
III. Konusu	88
A. Senet Metninden Doğan Def'ilere Dayanan Menfi Tespit Talepleri	89
B. Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Def'ilere Dayanan Menfi Tespit Talepleri	92
1. Ehliyetsizlik	92
2. Temsil Yetkisinin Olmaması	93
3. İptal Edilebilir Haller	94
4. Sahtelik ve Tahrifat Def'i	95
C. Kişisel Def'ilerden Doğan Menfi Tespit Talepleri	98
IV. Menfi Tespit Davasının Türleri	102
A. İcra Takibinden Önce Açılan Menfi Tespit Davası ve İcra Takibine Etkisi	103
B. İcra Takibi Sırasında Açılan Menfi Tespit Davası ve İcra Takibine Etkisi	104
V. Deliller ve İspat Yükü	105
A. İspat Yükü	105
B. Deliller	107
VI. Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Açacağı Menfi Tespit Davasının Sonuçları	108
A. Davanın Reddi	108
B. Davanın Kabulü	113
Sonuç	114

KISALTMALAR

- ABD : Ankara Barosu Dergisi
a.g.e : adı geçen eser
BK : Borçlar Kanunu
Bkz. : bakınız
Bir. : Birleştirme
C. : Cilt
diğ. : diğerleri
dn. : Dipnot
E. : Esas
HD : Hukuk Dairesi
HGK : Hukuk Genel Kurulu
HMK : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD : İstanbul Barosu Dergisi
İçt. : İçtihadı
İİK : İcra İflas Kanunu
K. : Karar
Kar. : Kararı
TMK : Türk Medeni Kanun
s. : Sayfa Sayısı
sy. : Sayılı
TTK : Türk Ticaret Kanunu
vb. : ve benzeri
vd. : ve devamı
Y : Yargıtay
YKD : Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Kambiyo senetleri kanunda sıkı sıkıya şekil şartlarına bağlı olarak düzenlenebilen, bu bağlamda, hukukumuzda geçerli şekil serbestisi prensibinin istisnası olan, buna karşılık bir para alacağını içeren ve tabi olduğu kamu güvenini haiz olma, soyutluk gibi özellikler dolayısıyla alacaklıya güçlü bir hukuki koruma sağlayan mevsuf (özellikli) senetlerdir. Kambiyo senedine dayanan alacaklı, kambiyo senetlerinin soyut borç ikrarı içerdiği kabul edildiği için senette yazılı para alacağına başkaca bir hukuki sebebe dayanmasına ve bu sebebi ispat etmesine gerek olmaksızın hak kazanmakta, alacağını ispat edebilmesi için kambiyo senedinin varlığı kural olarak yeterli gelmektedir. Bu avantajlı durum karşısında kambiyo senedi borçlusu ise ancak senet dolayısıyla borçlu olmadığını kural olarak senede karşı senetle ispat koşuluna uygun olarak ispat etmesi durumunda borcundan kurtulabilmektedir. İşte alacaklının bu avantajlı durumu karşısında borçlunun borçtan kurtulmak için yegane araçlarından olan menfi tespit davaları kambiyo senetleri açısından özel bir önem arz etmektedir ve uygulamada menfi tespit davalarının önemli bir bölümü kambiyo senetlerine dayanmaktadır. Bu sebeple kambiyo senetlerinin menfi tespit taleplerine konu olması özel olarak irdelenmesi ve değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Öte yandan yukarıda değindiğimiz ispat kolaylıklarına paralel olarak İİK'da kambiyo senetlerine özgü ve ilamsız icraya nazaran alacaklının daha lehine olan kambiyo senetlerine özgü takip yollarının (haciz yolu, İİK 168-170 ve iflas yolu, İİK 171 vd.) düzenlenmiş olması da kambiyo senetlerinde menfi tespit davalarına yönelik ihtiyacı artırmaktadır. Şöyle ki, kambiyo senetlerine yönelik icra takiplerine karşı itiraz edilmesi ile söz konusu takibin durdurulamayacağı da göz önünde bulundurulduğunda, icra takibine konu edilen bir kambiyo senedine karşı borçlu olduğu iddia edilen şahsın en etkin hukuki korumaya başvurabileceği yasal yol menfi tespit davalarıdır. İş bu çalışmamızda menfi tespit davaları doktrin, uygulama ve Yargıtay kararları kapsamında değerlendirilmeye alınmıştır. Tezimize konu olan menfi tespit davaları 2004 sayılı İcra İflas Kanunumuzun 72. maddesi ile tanımlanmış olup bu davanın açılması hukukumuz kapsamında bir süreye tabi tutulmamış olmakla birlikte davaya konu borcun ödenmesinden önce açılması gerekmektedir. Söz konusu paranın bir şekilde alacaklı olduğunu iddia eden tarafa ödenmesi durumunda ise iş bu dava yine 2004 sayılı İcra İflas Kanunumuzun 72. maddesi ile düzenlenen istirdat davasına dönüşecektir. Tezimizin konusu olan menfi tespit davasının açılması için bir zaman koşulu belirlenmemiş olmakla birlikte icra takibi tehdidi altında olan senet borçlusu tarafından davanın açıldığı tarih söz konusu takibin aşaması ve ilerlemesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. İşbu davanın takip öncesinde açılması durumunda ise mahkeme tarafından takdir edilecek bir

teminat karşılığında tedbir kararı alınabilecekken takip açıldıktan sonra açılacak olan menfi tespit davasında ise takibin durdurulması için gereken teminat icra dosyasının tamamının ödenmesi kapsamında olup işbu tedbir, icra dosyasına yatırılan tutarın alacaklı olduğunu iddia eden tarafa ödenmemesi şeklinde olabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

I. KAMBIYO SENETLERİNE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

A. Genel Bilgiler

İsviçre Borçlar Kanunu'nda kambiyo senetlerinden kasıt poliçe ve bonodur. Bunlara ek olarak Türk pozitif hukukunda çek de kambiyo senetlerinden sayılmıştır¹. Her ne kadar 1926 tarihli Ticaret Kanunu'nda “senedati ticariye” (ticari senetler) olarak adlandırılmış olsa da yaygın olarak kabul edilen terim “kambiyo senetleri” olmuştur. Uygulamada kambiyo senetleri kredi ve ödeme aracı olarak kullanılan kıymetli evrak türleridir².

Türk hukukunda çekin de kambiyo senetlerine dâhil edilmesinin sebebi ise çek düzenleyerek girilen taahhüdün poliçe ve bonoya ilişkin hükümlere tabi olmasıdır ki bu noktada İsviçre Hukuku'ndan ayrılmaktayız³. İsviçre Hukuku'nda kambiyo senetleri için *Wechsel* terimi kullanılır⁴. Bu terim poliçe ve bonoyu kapsarken çeki kapsamamaktadır. Türk hukukunda ise kambiyo senedi teriminin poliçe ve bono yanında çeki de kapsaması onun kendine has bir anlamı olduğunu göstermektedir⁵.

Kambiyo senetleri ilk olarak 12. yüzyıl İtalya'sında ortaya çıkmıştır⁶. Çıkış noktası tacirlerin para taşımanın zorluk ve tehlikelerinden korunmak istemesiydi. Buna göre bankerlerle anlaşma yapan tacirler bulunduğu yerdeki bankere verdiği para karşılığında bir mektup alıyor ve gittiği yerde bu mektup karşılığında banker de oradaki para cinsinden tacire ödeme yapıyordu. Böylece o zamanlarda emre yazılı senetler ortaya çıkmış oldu. Bir süre sonra 14. ve 15. yüzyıllarda doğrudan kendileri bu ödemeyi yapmak yerine

---

¹ Öztan, F: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2018, s. 157; İmregün, O: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1998, s. 34; Poroy, R / Tekinalp, Ü: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2019, s. 15.

² Kınacıoğlu, N: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1989 s. 93; Ülgen, H / Helvacı, M/Kendigelen, A / Kaya, A: Kıymetli Evrak, Hukuku, İstanbul 2019, s. 84.

³ Öztan, s. 82.

⁴ Poroy/Tekinalp, s. 129, Pulaşlı, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, 2018, s. 103

⁵ Öztan, s. 81.

⁶ Poroy/Tekinalp, s. 128.

bankerler tacirin gideceği yerdeki bir kimseyi ödeme yapmaya yetkilendirerek poliçe benzeri bir ilişkinin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Bu gelişmelerden bir süre sonra da ticari hayatta yaygınlaşan kambiyo senetlerine dair hukuki düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Buna göre Hamburg 1603 tarihli emirname ve 1794 tarihli Prusya Kanunu kambiyo senetlerine ilişkin bilinen ilk düzenlemelerden bazılarıdır⁷.

Çekin günlük hayatta yerinin giderek artması üzerine 30 ülkenin temsilcileri mevzuatlarında birlik sağlayabilmek ve çekin kullanımını kolaylaştırabilmek adına Cenevre’de bir araya gelerek 3 ayrı anlaşma yapmışlardır. Bunlardan en çok bilineni olan Cenevre Yeknesak Kuralları’dır. Cenevre Yeknesak Kuralları’na uygun olarak hazırlanan İsviçre Borçlar Kanunu da TTK’nın kıymetli evraka ilişkin hükümlerinin temelini teşkil etmektedir⁸.

B. Kambiyo Senedinin Başlıca Özellikleri

1. İfa Uğruna Edim Olması

Kambiyo senetleri temelinde bir borç ilişkisine dayanarak ortaya çıkan ve bu borç ilişkisinin ifası amacıyla düzenlenen senetlerdir⁹. Dolayısıyla kambiyo senedi düzenlenmesi ifa uğruna edim niteliği taşımaktadır. Sözü edilen borçlar hukuku ilişkileri ödünç sözleşmesinden satış sözleşmesine kadar birçok sözleşme ilişkisini kapsamaktadır. İşte kambiyo senedi de temelinde bu borçların ifa edilmesi uğruna düzenlenir¹⁰. Uygulamada her kambiyo senedinin dayandığı bir borç ilişkisi bulunmasa dahi bu gibi hallerde de aslında ortada bir hatır ilişkisinin varlığından bahsedilebilecektir.

Kambiyo taahhüdünün ifa uğruna yapılmış olmasının sonucu ise asıl borç ilişkisi ortadan kalkmayıp buna paralel olarak asıl ilişkiye ek bir de kambiyo taahhüdü ilişkinin ortaya

---

⁷ Kınacıoğlu, s. 94.

⁸ Oğuz, S / Demirkapı, E / Okuyan, E: Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, 7 (2), 2017, s. 178.

⁹ Domaniç, H: Kıymetli Evraka Bağlanması Mümkün Hakların Haciz Kabiliyeti, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 5 (4), 1970, s. 750.

¹⁰ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s.86; İmregün, s. 35.

çıkması olacaktır¹¹. Dolayısıyla alacaklının esas borç ilişkisinden doğan talep hakkı ortadan kalkmayacaktır. Senedin teslimi yanında senet bedelinin tamamının ödenmiş olması ile borç ifa edilmiş sayılacaktır. Kambiyo senedi zamanaşımına uğrasa veya kambiyo taahhüdünden doğan talep hakkı düşse dahi asıl borç münasebetinin varlığı devam ediyor olacağından buna dayanarak talepte bulunulabilecektir. Bu davada bu borç münasebetine ilişkin yapılan savunmada kambiyo senedinin zamanaşımına uğradığı def'i ileri sürülemeyecektir. Kambiyo taahhüdünün ifa yerine yapıldığı durumlarda ise ifa yerine yapılan kambiyo taahhüdünde senedin teslimi ile borç ifa edilmiş olarak kabul edilecektir¹².

Borçlar Kanunu (BK.) m. 133'e göre mevcut bir borcun yeni bir borçla sona erdirilmesi tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olacaktır. Dolayısıyla kambiyo senedi düzenlenmesi mevcut bir borç için yapıldığında genel kural bunun ifa uğruna yapıldığıdır¹³. Aksi yönde bir iddia olduğunda bu kural dolayısıyla iddiayı öne süren onu ispatla yükümlüdür. Bu şekilde oluşturulan ikinci borç birinci borç ile birlikte yan yana varlığını sürdürecektir ve kambiyo senedinin vadesi süresince de asıl borç ilişkisinden doğan alacak donmuş kabul edilir. Çünkü oluşturulan kambiyo senedi ile alacaklı borcun kambiyo senedinin vadesi tarihinde ödenmesini kabul etmiş olacaktır. Aksi yönde bir iddia olduğunda bu kural dolayısıyla iddiayı öne süren onu ispatla yükümlüdür. Böylece borçlu alacaklının asıl borç ilişkisine dayanarak bir talep öne sürmesi durumunda o alacağa ilişkin bir kambiyo senedi düzenlendiğini öne sürebilecektir¹⁴.

2. Soyutluk

Temel ilişkiden doğan borcun ifa edilmesi amacıyla düzenlenen kambiyo senetlerinin teslimi ile kambiyo ilişkisi ortaya çıkacaktır. Bu düzenleme ile aslında temel ilişkinin yanında soyut bir yan ilişki meydana gelmiş olduğu kabul edilebilir¹⁵. Kambiyo senetlerinin soyutluğu prensibi hakkında hukuk sistemleri ve doktrinler farklılıklar

---

¹¹ Öztan, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku (Geniş Bası), Ankara, 1997, s. 379

¹² Kınacıoğlu, s. 109-110; İmregün, s. 35; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 97.

¹³ Öztan, Geniş Bası, s. 380.

¹⁴ Bahtiyar, M: Kıymetli Evraklar Hukuku, İstanbul, 2019 s. 49.

¹⁵ Erdem, N: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul, 2008, s. 8; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 87.

göstermektedir. Kambiyo senetleri soyut bir alacak barındıran ticari senetlerdir. Bu soyutluktan kasıt genel anlayışa göre kambiyo senedinin dayandığı asıl ilişkiden senedin bağımsız bir varlığının bulunmasıdır¹⁶.

Kambiyo senetlerinin soyut bir alacak ifade ettiği kabul edilen Alman Hukukunda da kambiyo senedinin kendisine dayanak olan asıl borç ilişkisine bağlı olmadığı ve bundan ayrı olarak da devredilebileceğinin kabul edilmiştir¹⁷. Öte yandan kambiyo alacağı renksiz bir alacaktır. Şöyle ki kambiyo senetleri mevcut bir sözleşme tipine tabi tutulamaz ve soyuttur¹⁸. Kambiyo senetlerinde asıl borç ilişkisi senet metninde yansıtılamayacaktır¹⁹. Kambiyo senetlerinde asıl borç ilişkisinin senet metnine yansıtılamayacak olması senedin oluşturulmasına sebebiyet veren bir ilişkinin var olduğu kesindir fakat bu durum senetten anlaşılmamaktadır. Kambiyo senetleri bu kapsamda renksiz bir alacak hakkı doğurur²⁰. Dolayısıyla bir kambiyo senedi düzenlenmesi herhangi bir hukuki sebebin varlığına ve gerçekleşmesine bağlı tutulamayacaktır ve geçerli olmayan bir hukuki sebebe dayanarak ödenen alacak ancak sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri talep edilebilecektir²¹.

Alman hukukunda kambiyo taahhüdü ile birlikte asıl borç ilişkisinden ayrı yeni bir borç ilişkisinin ortaya çıktığı kabul edilir. Dolayısıyla genel kabul gereği asıl alacak ilişkisinin ortadan kalkması veya hükümsüz nitelikte olması kambiyo taahhüdünün geçerliliğini doğrudan etkilemeyecektir. Fakat borçlu asıl borç ilişkisinin ortadan kalktığını ve kambiyo taahhüdünün de bu asıl borç ilişkisine dayandığını ispat etmesi halinde borçtan kurtulabilecek veya ödeme yapmışsa sebepsiz zenginleşme çerçevesinde iade talep edebilecektir²².

---

¹⁶ Öztan, s. 70; Sayhan, İ: Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Ankara, 2006, s.100; Ertekin / Karataş, Uygulamada Ticari Senetler, Ankara, 2013, s. 7; Öztan, Geniş Bası, s. 373.

¹⁷ Poroy / Tekinalp, s. 35.

¹⁸ Poroy / Tekinalp, s. 35.

¹⁹ Öztan, Geniş Bası, s. 373.

²⁰ Öztan, Geniş Bası, s. 373.

²¹ Kınacıoğlu, s. 99.

²² Öyken, A. U: Kambiyo Senetlerinde Bedelsizlik Davaları, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 8; Bahtiyar, s. 6.

Fransız hukukuna göre kambiyo taahhüdü üzerinde asıl borç ilişkisini göstermiyor olması asıl ilişkiden ayrı bir borcun yaratıldığı anlamına gelmeyeceğini, sadece alacaklının geçerli bir borç sebebinin varlığını kanıtlama yükümlülüğünden kurtulmuş olacağını kabul etmektedir. Dolayısıyla borçlu ancak aksini ispat etmesi ile borçtan kurtulabilecektir²³.

Türk hukukunda kıymetli evrakın soyutluğu hususunda iki temel görüş vardır²⁴. Bunlardan ilki maddi soyutluğu savunur. Buna göre kambiyo senetlerinin soyutluğundan kasıt senetlerin dayandıkları temel ilişkinin hükümsüzlüğünden etkilenmemesidir. Buradan çıkarılacak sonuca göre kişisel def'iler senet alt ilişkisinin tarafları arasında kaldığı süre boyunca ileri sürülebilecektir. Yani senet temel ilişkinin tarafları arasındayken soyutluk söz konusu olmayacaktır²⁵. İkinci görüş ise şekli soyutluğu savunur. Buna göre soyutluk, senetten senedin dayandığı alt ilişki anlaşılabilir değildir. Dolayısıyla alacak taleplerini yalnızca ilgili kıymetli evraka dayandırılabilirlerdir ve alt ilişkinin geçerli olmadığına ilişkin def'ilerin iddiası halinde ispat yükü borçluda olacaktır²⁶. Buna ek olarak kişisel def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi kamu güvenine haizliği bir sonucudur; soyutluğun değil. Dolayısıyla senet dayandığı temel ilişkideki hak ve borçlardan bağımsız olarak devredilebilecektir. Temel ilişkinin varlığını ve geçersizliğini ispat yükü bu hususu ileri süren borçluda olacaktır²⁷.

Kambiyo senetlerinin ciro ile tedavüle çıkması sonucunda senedin borçlusunu olan keşideci, senet metni üzerinde belli olmayan asıl borç ilişkisinden doğan savunma ve iddialarını da senedi iyiniyetle devralan üçüncü kişilere karşı ileri sürme hakkını kaybetmektedir. Bu durum senedi ciro ile devralan hamilin, senet borçlusunun bilerek zararına hareket istemesi halinde ortadan kalkmaktadır.²⁸ Fakat kambiyo senedinin lehtarının senedi ciro ederek tedavüle çıkartmadığı durumlarda ise bu durum geçerli olmayacak, senedin

---

²³ Bahtiyar, s. 8.

²⁴ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 14-18.

²⁵ Bahtiyar, s. 7.

²⁶ Öztan, s. 73; Bahtiyar, s. 8.

²⁷ Bahtiyar, s. 9; İmregün, s. 11.

²⁸ Öztan, Geniş Bası, s. 378.

keşidecisi borçlu kambiyo senedinin doğumuna sebebiyet veren asıl borç ilişkisinden doğan savunma mekanizmalarını lehtara karşı ileri sürebilecektir²⁹.

Soyutluğun önemli bir sonucu olarak kambiyo senetleri dayandığı temel ilişkiyi göstermeyecek şekilde düzenlenir³⁰. Bu temel ilişki ile ilintilendirilecek şekilde düzenlenen kambiyo senetleri hükümsüz olacaktır. Bu sebeple de kambiyo senedinden doğan borçlara ilişkin öne sürülecek talepler ancak senede dayandırılabilir (TTK m. 671/1-b, 776/1-b, 780/1-b)³¹. Fakat bunun yanında bu taleplerde bulunurken hamilin senedin dayandığı sebebi kanıtlamasına gerek kalmayacaktır. Bu durum, doktrinde şekli soyutluk olarak adlandırılır ve kendisini ispat yükünün yer değiştirmesi şeklinde gösterecektir³².

Maddi soyutlukta ise borçlunun alacağın varlığını kanıtlama yükü altına girdiği görülecektir. Yani, burada ispat soyutluğundan farklı bir durum söz konusudur. Şöyle ki, ana ilişkiden bağımsız olan kambiyo senedinden doğan ilişkinin varlığı 3. kişiye devir halinde söz konusu olacaktır ve maddi soyutluk aslında senedin iyiniyetli üçüncü kişinin eline geçmesi ile ortaya çıkacaktır³³. Maddi soyutluk senedin dayandığı asıl ilişkiden doğan kişisel def'ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesi sonucunu doğururken ispat soyutluğu ise ispat yükünün yer değiştirmesi sonucunu doğuracaktır. Çünkü maddi soyluğa göre üçüncü kişinin elde ettiği talep hakkı asıl ilişkiden soyuttur³⁴.

Kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesinin ortaya çıkışını, bu senetlerin “şart kabul etmez” özelliğini de bizlere yansıtmaktadır. Ayrıca burada yapmış olduğumuz açıklamaların hepsinin senedin ciro ile tedavüle çıkması sonucu her ciro işlemi ve tarafların sorumluluğunu doğuracak senede ilişkin her işlem için de kabul edilmesi gerekmektedir³⁵.

---

²⁹ Öztan, Geniş Bası, s. 376

³⁰ Poroy / Tekinalp, s. 35.

³¹ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 92.

³² Erdem, s. 8-9; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 93.

³³ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 93.

³⁴ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 94.

³⁵ Öztan, Geniş Bası, s. 375.

3. Şekle Sıkı Sıkıya Bağlılık

Ticaret Kanunu da Borçlar Kanunu gibi şekil serbestisi ilkesini temel alırken ticaret hukukundaki şekil serbestisinde amaç ticari muamelelerde kolaylığı ve sürekliliği sağlamaktır. Fakat Ticaret Kanunu'nda düzenlenen kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına bağlı tutularak düzenlendiği görülecektir³⁶. Öyle ki gerek poliçede gerek bonoda ve çekte birçok husus mecburi şekil şartı unsuru özelliği taşıdığından bu hususların eksikliği halinde geçersizlik durumu ortaya çıkacaktır³⁷. Mecburi unsurların kambiyo senetlerinde bulunması o kambiyo senedi ürünün ortaya çıkması için yeterlidir. Sıkı şekil şartları kambiyo senetlerine güven duyulmasını sağlamıştır³⁸.

Sonuç itibariyle diğer kıymetli evrak türleri gibi kambiyo senetleri de sıkı şekil şartlarına bağlıdır³⁹. Kurala göre kanunda sayılan şekil şartları o senette bulunmuyor⁴⁰ ve kanunda sayılan ve bazı şartları sağlaması ile ortaya çıkacak olan karineler de o senede uygulanamıyor ise o senedi kambiyo senedi olarak adlandırmak mümkün olmayacaktır (TTK m. 672, 777, 781)⁴¹.

4. Diğer Özellikler

Burada yukarıda⁴² verilen özellikler kadar önem taşımasa da değinilmesi gerektiğine inandığımız özellikler bir arada verilecektir. Örnek olarak kambiyo senedinde imzası bulunan herkes hamile karşı müteselsilen sorumlu olacaktır. Bunun şartları ve detayları ileride daha detaylı olarak ele alınacaktır (TTK m. 724). Senetteki beyanlar birbirinden bağımsız olarak bir hükme bağlanmıştır⁴³.

---

³⁶ Poroy / Tekinalp, s. 40.

³⁷ Kınacıoğlu, s. 103.

³⁸ Kınacıoğlu, s. 104.

³⁹ Bahtiyar, s. 46.

⁴⁰ Ertekin / Karataş, s. 728.

⁴¹ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 96.

⁴² Bkz. s. 3-8.

⁴³ Öztan, s. 70.

a. Para Alacağı Hakkı Doğurması

Kambiyo senetleri bir alacak hakkını ihtiva eder ve bu alacak hakkı bir para alacağını oluşturur (TTK m. 671, 776, 780). Eğer ki doğan borç bir malın teslimi şeklinde ise o zaman kambiyo senedinden söz etmek mümkün olmayacaktır⁴⁴. Örnek vermek gerekir ise kredi alan kimse teminat amacıyla bankaya bono veya banka kabullü poliçe verir. Eğer ki borçlarını zamanında ödemezlerse banka bu teslim aldığı kambiyo senetleri yoluyla kredi alan kişinin borcunu tahsis edebileceklerdir⁴⁵.

b. İmzaların Bağımsızlığı İlkesi

Kambiyo senetlerinin bir diğer özelliği de imzaların bağımsızlığı ilkesidir (TTK m. 589)⁴⁶. İmzaların bağımsızlığı ilkesinin bir sonucu olarak ehliyetsiz bir kimsenin imzası senetteki diğer kimselerin imzasına bir hanel getirmeyecek ve o kişilerin senetten doğan sorumlulukları geçerli olmaya devam edecektir (TTK m. 667, TMK m. 14-15)⁴⁷.

c. Islak İmza Zorunluluğu

Kambiyo senetleri gereğince el yazısı ile imza zorunludur⁴⁸. Bunun sonucu olarak e-imza ile senet düzenlenemeyecektir (TTK m. 671, 776, 780, 756, 818)⁴⁹. Her ne kadar 2004 yılında kabul edilen 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 22. maddesi güvenli elektronik imzayı ispat gücü açısından elle imza ile bir tutmuş olsa⁵⁰ da bu hüküm kambiyo senetlerine uygulanamayacaktır⁵¹. İmzanın atılması sırasındaki irade bozukluğu

---

⁴⁴ Öztan, s. 71.

⁴⁵ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 98 Pulaşlı, s. 104.

⁴⁶ Moroğlu, E: Bonoda İmza, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, (4), 1968, s. 716; Öztan, Geniş Bası, s. 414.

⁴⁷ İmregün, s. 58; Kendigelen, A: Çek Hukuku, İstanbul 2019, s. 44-45; Ertekin / Karataş, s. 120.

⁴⁸ Öztan, Geniş Bası, s. 395.

⁴⁹ Erdem, s. 14-15.

⁵⁰ Şenocak, Z: Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 50 (2), 2001, s. 98.

⁵¹ Erdem, s. 14.

şahsi def'i niteliğinde iken kişiye uygulanacak olan cebir ve fiziki baskı mutlak def'i⁵² olarak ortaya çıkaracaktır. Bunun sonucunda da mutlak def'i olmasından ötürü, herkese karşı ileri sürülebilir. İmza atılması sırasında kişinin iradesinin özgür olması gerekir⁵³. Borçlunun yapacağı imza itirazı mutlak def'i niteliğindedir. Dolayısıyla herkese karşı ileri sürülebilir⁵⁴.

Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca, temsil yetkisi olmadan başkası adına işlem yapılması durumunda adına işlem yapılan kimse söz konusu bu işlemde sorumlu olmayacaktır. Fakat sonradan verilecek olan icazet yapılan işlemi geçerli hale getireceği gibi icazet verilmemesi durumunda işlem tamamen geçersiz hale gelecektir (BK m. 46-47). Fakat TTK m. 678 temsile yetkisi olmadığı halde poliçeye imzasını koyan kişiler hakkında özel bir hüküm getirmiştir. Buna göre poliçede başkasını temsil yetkisi olmamasına rağmen onun adına imzası bulunan şahıs temsil ettiğini iddia ettiği kişinin bu işleme icazet vermemesi durumunda senetten doğan borçlardan kişisel olarak sorumlu olacaktır. Görüleceği üzere burada BK'da icazet verilmemesi yapılan işlemi geçersiz kılarken yetkisiz temsilcinin poliçeye atacağı imza işlemi geçersiz kılmayacak ve imza sahibi poliçenin doğurduğu borçlardan sorumlu olacaktır⁵⁵. Burada kanun koyucu işlem güvenliğini sağlama amacı gütmesinin yanı sıra senedi devralacak olanların da haklarını korumak istemiştir⁵⁶.

d. Kanunen Emre Yazılı Senet Olmaları

Kambiyo senetleri kanunen emre yazılı senetlerdir (TTK m. 681, 778, 785/1)⁵⁷. Bu sebeple kambiyo senedinin emre yazılı olması için senet metninde bir kimsenin emrine kaydını veya emri havalesine kaydının bulunması gerekmeyecektir⁵⁸. Çek, poliçe ve bonodan farklı olarak hamiline de düzenlenebilirken, poliçe ve bono çekten bu noktada

---

⁵² Arslan, İ, Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16 (1), 2008, s. 15.

⁵³ Bahtiyar, s. 51.

⁵⁴ Karamanlıoğlu, A: Kambiyo Senetlerinde Düzenleyenin İmzası ve Bulunmamasının Sonuçları, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 2013, s. 89-90.

⁵⁵ Öztan, Geniş Bası, s. 403

⁵⁶ Bahtiyar, s. 52.

⁵⁷ İmregün, s. 35; Öztan, s. 70.

⁵⁸ Poroy / Tekinalp, s. 47.

ayrılmaktadırlar⁵⁹. Bu gibi senetlerin nama yazılı hale getirilmesi için menfi emre kaydına ihtiyaç vardır.

II. Türleri

Kambiyo senetlerinin türlerinden bahsederken, öncelikle ve daha geniş olarak TTK'nın sistematığına uygun olarak poliçe üzerinde durulacak olup nitekim kanunda da poliçeye ilişkin ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir. Bunun sebebi Türk Ticaret Kanunu yürürlüğe girerken Alman ve İsveç Kanunları örnek alınmış ve iş bu kanunlar kendi ülkelerindeki uygulamada poliçenin daha yaygın olması sebebiyle daha geniş ve ayrıntılı düzenlenmiştir. Bu durumun sonucu olarak poliçe, bono ve çek de Türk Ticaret Kanunu'nda da bu şekilde düzenlenmiştir⁶⁰. Kanunda bono ve çek ile ilgili olarak ise temel düzenlemeler yer almakta olup, ilgili hükümlerde (TTK m. 778, 818) niteliğine uygun düştüğü ölçüde poliçe hükümlerine yollama yapılmıştır. Bu bakımdan biz de ortak açıklamaları poliçe üzerinden yapıp devamında bono ve çeki ilişkin farklı özellikleri arz edeceğiz.

A. Poliçe

Düzenleyenin, poliçede gösterilen kişi olan lehtara ödeme yapmasını muhataba emrettiği kambiyo ilişkisi poliçeyi oluşturur⁶¹. Buna göre poliçede üçlü bir ilişki vardır. BK'daki havale ilişkisinin özel bir türü olarak açıklanan poliçe TTK'da detaylı olarak ele alınmıştır ki yapılarına uygun olduğu ölçüde poliçeye ilişkin hükümler çek ve bonoya da uygulanacaktır⁶².

Poliçe uygulamada her ne kadar bono ve çek kadar tercih edilmese de kanunumuzda poliçe kambiyo senetlerinin en ayrıntılı olarak düzenlenen türüdür. Diğer kambiyo senet

---

⁵⁹ Kınacıoğlu, s. 108; İmregün, s. 35; Ertekin / Karataş, s. 118; Pulaşlı, s. 105.

⁶⁰ Pulaşlı, s. 195 Öztan, Geniş Bası, s. 973.

⁶¹ Gürbüz, H: Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, İstanbul, 1984, s. 145; İmregün, s. 38; Bahtiyar, s. 54; Öztan, s. 69.

⁶² Bahtiyar, s. 54.

türleri olan bono ve çek ise haklarında düzenlemenin olmadığı hususlarda yapılarına uygun düşecek şekilde poliçe hükümlerine tabidirler (TTK m. 778,818)⁶³.

Başlangıçta üçlü ilişkiye sahip olan poliçe ilişkisi senedin ciro edilmesi ve sorumlular lehine aval verilmesi işlemleri ile bu ilişkiye dahil olan kişi sayısı artacaktır. Poliçenin oluşturulmasının ardından lehtar senedi ciro edebilecektir⁶⁴. Ciro ile devri gerçekleştiren kişilere ciranta denilirken, hamil ise bu senedi son olarak elinde bulunduran kişiye denir. Poliçe ilişkisinin taraflarından birisi olarak kabul edilen muhatap senet kendisine gelene kadar(kabul) ilişkiye yabancıdır. Senedi kabul etme zorunluluğu olmayan muhatap eğer ki kabul işlemini gerçekleştirirse bu ilişkiye dahil olacaktır. Kabul ile birlikte asıl borçlu sıfatını kazanacak olan muhatap bu işlemin ardından senetten sorumlu olacaktır. Yapısından da anlaşılacağı üzere poliçe çoğunlukla bir kredi aracı olarak kullanılsa da teminat ve ödeme aracı olarak da kullanılabilir⁶⁵.

1. Poliçenin Şekil Şartları

TTK 671. ve 672. maddelerde poliçenin şekil şartları sayılmıştır. Bu şartların eksikliği halinde kural olarak bu belge poliçe olarak kabul edilemeyecektir⁶⁶. TTK 671. ve 672. maddelerde sayılan bu şekil şartlarının poliçede bulunmamasında her unsur aynı etkiyi doğurmayacaktır. Geçerlilik açısından bu unsurların üç farklı etkisinden bahsedilebilir: Mutlak zorunlu kayıtlar, alternatif zorunlu kayıtlar, ihtiyari kayıtlar. Bu türlerin tek tek ele alınması faydalı olacaktır⁶⁷.

İlk olarak ele alacağımız mutlak zorunlu kayıtların bulunmaması durumunda poliçe geçersiz olarak kabul edilecektir. Belirli bir miktarın ödenmesi konusunda kayıtsız ve şartsız havale, muhatap, lehtar, düzenleme tarihi, düzenleyenin imzası, poliçe sözcüğü mutlak zorunlu kayıtlardandır⁶⁸.

---

⁶³ Bahtiyar, s.44.

⁶⁴ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 102-103; İmregün, s. 38.

⁶⁵ Bahtiyar, s. 55; Öztan, s. 81.

⁶⁶ Poroy / Tekinalp, s. 140; Ertekin / Karataş, s. 119.

⁶⁷ Bahtiyar, s. 62-63; İmregün, s. 38-39; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 108; Pulaşlı, s. 118; Öztan, Geniş Bası, s. 448

⁶⁸ Bahtiyar, s. 62-63; İmregün, s. 40-50; Poroy / Tekinalp, s. 140-160.

Alternatif zorunlu kayıtlar ise bulunmaması durumunda eksiklikleri başka bir yoldan giderilebilecek olan kayıtlar olup Düzenlenme yeri ve ödeme yeri⁶⁹ bu şekildeki kayıtlardandır. Bu unsurların senede açıkça yazılması zorunlu değildir⁷⁰.

İhtiyari kayıtlar ise geçerlilik açısından bir öneme sahip değildir ve isteğe bağlı olarak senede yazılabilirler. Vade kaydı⁷¹, faiz vb. unsurlar örnek olarak gösterilebilir⁷². Poliçelerde bir de yasal şekil şartlarından bir veya birkaçı boş bırakılarak düzenlenmesi tamamlanmadan verilenler vardır ki bunlara açık veya beyaz poliçe denilmektedir. Bu eksiklikler senedi alan kişi tarafından doldurulur. TTK 680. maddeye göre açık poliçe düzenlenebilir⁷³. Açık poliçe düzenleyenin imzası ile oluşturulabilecektir⁷⁴. İlgili hükme göre sonradan doldurulacak unsurlardan zorunlu şekil şartlarının boş tamamlanmaması durumunda poliçeden söz edebilmek mümkün olmayacaktır⁷⁵.

2. Poliçede Kabul

Poliçede diğer kambiyo senetlerinden farklı olarak kabul işlemine sahiptir⁷⁶. Bonodaki ikili ilişki yapısı gereği kabul işleminden söz edilemeyecekken çekte ise kabul yasağı ile karşılaşılmaktadır (TTK. 784. ve 799. maddeler)⁷⁷. TTK 698. maddesinin gereği olarak poliçedeki bu kabul işlemi ile birlikte muhatap poliçe ilişkisinin asıl borçlusu haline gelecektir⁷⁸. Muhatap kabul zorlanamayacaktır⁷⁹. Yani bu kabul işlemi muhatabın isteğine bağlı olarak da anlaşılabilir. Muhatabın kabul etmemekten dolayı doğacak sorumluluğu ancak düzenleyen ile kabul işlemi gerçekleştireceğine ilişkin yaptığı bir anlaşma varsa bu anlaşma çerçevesinde söz konusu olacaktır. Düzenleyen ancak bu

---

⁶⁹ İmregün, s. 47.

⁷⁰ Bahtiyar, s. 62-63.

⁷¹ İmregün, s. 44; Aydınalp, S: Protestonu Geçerliliği, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 10 (3), 1980 s. 684.

⁷² Bahtiyar, s. 62-63.

⁷³ İmregün, s. 56.

⁷⁴ Poroy / Tekinalp, s. 161; Canbolat, S / Canbolat, B: Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, 1987, s. 27.

⁷⁵ Bahtiyar, s. 65, Öztan, Geniş Bası, s. 502

⁷⁶ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 113.

⁷⁷ Bahtiyar, s. 68.

⁷⁸ Ertekin / Karataş, s. 192. Öztan, Geniş Bası, s. 521

⁷⁹ Öztan, Geniş Bası, s. 548

kambiyo taahhüdü ilişkisi dışında kalan anlaşma çerçevesinde muhatabın sorumluluğuna gidebilecektir⁸⁰.

TTK 695. maddesinin ilk bendi gereği poliçenin ön yüzüne imza atılması veya “kabulümdür”, “ödeyeceğim”, “poliçeyi kabul ediyorum” vb. poliçe üzerine düşülecek şerhler poliçe üzerine imza atılması ile kabul işlemi gerçekleştirilebilecektir⁸¹. Yapılacak bu kabul işlemi herhangi bir şarta bağlanamayacaktır⁸².

Poliçe vade gününde kabul için arz edilemeyecektir⁸³. Kabul için ibraz işlemi poliçe düzenlendiği andan itibaren vadeye kadar yapılabilecektir. Poliçe vade gününde kabul için arz edilemeyecek; fakat ödeme için ibraz edilebilecektir. Kabul işlemi sırasında senede tarih yazmak isteğe bağlıdır; fakat vadenin tespit edilmesi açısından kabul işleminin gerçekleştiği günün tarihi yazılması faydalı olacaktır. Çünkü TTK 705. maddeye göre görüldükten belli bir süre sonra ödenecek poliçenin kabul işlemi sırasında tarih koyulmamış olması ve notere de tarih tespiti yaptırılmamış olması durumunda poliçe ibrazın son günü kabul edilmiş sayılacaktır⁸⁴. Kabulde muhatabın yerleşim yeri TTK m. 691 gereği kabul için ibraz yeri olarak kabul edilir.

3. Poliçenin Ciro

Her ne kadar emre yazılı senetlerin birincil devir yolu olmasa da ciro ile emre yazılı kıymetli evrakın devri sağlanır ve senedin mülkiyeti yanında senetteki alacak hakkının da devri sağlanmış olur⁸⁵. Ciro soyut bir işlemdir ve poliçenin devrini sağlar. Ciro ile senet borçlusu senetten doğan borcunu ciro edilen kişiye ödemeye yetkili kılınırken, hamil ise senet borçlusundan senet bedelini geçerli olarak kabzetme yetkisi kazanmaktadır ki böylece çifte yetkilendirme ortaya çıkmaktadır⁸⁶. Ciro yanında miras, cebri icra vb. yollarla da poliçenin devri mümkündür⁸⁷.

---

⁸⁰ Öztan, s. 95; Bahtiyar, s. 69.

⁸¹ Öztan, Geniş Bası, s. 538

⁸² Bahtiyar, s. 70.

⁸³ Öztan, Geniş Bası, s. 525

⁸⁴ Bahtiyar, s. 70; Pulaşlı, s. 142.

⁸⁵ Öztan, Geniş Bası, s. 550

⁸⁶ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 110; Öztan, s. 104.

⁸⁷ Bahtiyar, s. 74.

Senet zilyetliğinin ciro edene verilmesi ile ciro gerçekleşecektir⁸⁸. İlk olarak senedin lehtarını veya onun temsilcisi senedi ciro edebilecektir⁸⁹. Ciro işleminin herhangi bir üçüncü kişiye yapılabileceği gibi senette ismi bulunan birisine de yapılabilir ki bu ciroya geriye ciro adı verilir. Senedi bu şekilde geriye ciro ile devralan kimse yalnızca kendisinin ilk cirosundan önceki cirantalara başvuru hakkına sahip olacaktır⁹⁰.

TTK 683. maddesi gereği ciro poliçenin üzerine yapılabileceği gibi poliçeye bağlı olan ve “alonj” denilen kâğıt üzerine de yapılabilecektir. Cironun herhangi bir şarta bağlı olarak yapılmış olması durumunda ciro geçerli olsa da şartlar yazılmamış sayılacaktır. TTK m. 685’te düzenlenen ciro yasağı ve sorumsuzluk şartı kanunun izin verdiği şartlardır ve bunlara bağlı olarak ciro yapılabilecektir⁹¹. Ciro işleminde senedin devri gerektiğinden kısmi ciro batıldır⁹².

4. Poliçede Aval

Poliçede aval TTK m. 700-702. maddelerde düzenlenmiştir. TTK 700. maddesi gereğince poliçede imzası bulunan bir kimse veya üçüncü bir kimse tarafından verilebilecek olan aval ile poliçede bedelin ödenmesi tamamen veya kısmen teminat altına alınabilecektir⁹³. Avalist, aval veren kimse, senet sorumlusudur⁹⁴. Aval işlemi ile senetten sorumlu kişiler lehine kişisel bir teminat verilebilecektir⁹⁵. Senet üzerinde yazan kefil sözcüğü Yargıtay tarafından avalist olarak yorumlanır⁹⁶.

TTK m. 708 gereği poliçe veya alonj üzerine yazılacak “aval içindir” vb. ifadeler ek olarak atılacak imza ile aval işlemi gerçekleşecektir⁹⁷. Bu aval şerhinde kimin lehine aval verildiğinin belirtilmemesi durumunda aval düzenleyen lehine verilmiş sayılır.

---

⁸⁸ Öztan, s. 103.

⁸⁹ Ertekin / Karataş, s. 350.

⁹⁰ Bahtiyar, s. 75.

⁹¹ Bahtiyar, s. 76.

⁹² Bahtiyar, s. 76.

⁹³ İmregün, s. 79.

⁹⁴ Öztan, s. 176; Poroy / Tekinalp, s. 208.

⁹⁵ Bahtiyar, s. 83.

⁹⁶ Y, İçtihat Birleştirme Kararı 25.3.1931, 5/37 (www.e-uyar.com).

⁹⁷ Poroy / Tekinalp, s. 209.

Dolayısıyla aval işlemi sırasında hangi sorumlu lehine aval veriliyorsa bunun açıkça belirtilmesi gerekir⁹⁸. Aval kayıtsız ve şartsız olur⁹⁹.

TTK m. 724 gereği avalist de diğer poliçe borçlularıyla birlikte poliçe bedelinden müteselsilen sorumlu olur¹⁰⁰. Muhatabın kabul işleminin ardından poliçe bedelini ödemesi ve hamilin başvuru hakkını kaybetmesi hallerinde avalistin sorumluluğu sona erecektir¹⁰¹.

5. Poliçede Ödeme

BK m. 89'da götürülecek borç düzenlenmiştir. Fakat poliçede hamilin poliçeyi muhataba ibraz etmesi gerektiğinden poliçedeki borç aranacak borç niteliğindedir¹⁰². Ödeme için ibraz borçlunun temerrüde düşürülmesi için şarttır¹⁰³. Bu açıdan ödeme için ibrazın önemi büyüktür. Şöyle ki görüldüğünde vadeli senetteki borcun muaccel olması için ibraz şarttır. Vadeli senetlerde ise vadenin gelmesi ile borç muaccel olacaktır. Fakat burada da borçluyu temerrüde düşürebilmek için ibraz şarttır¹⁰⁴. Ek olarak TTK m. 713-714 gereği protestonun ön koşulu niteliğindeki ibrazın gerçekleştirilmesi ile başvuru hakkının kullanılabilmesi mümkün olacaktır¹⁰⁵.

Görüldüğünde vadeli¹⁰⁶ poliçede düzenlenme tarihinden itibaren bir yıl içinde senedin ödeme için ibrazı yapılmalı¹⁰⁷ iken diğer üç tür vadeli poliçelerde ibraz süresi farklıdır¹⁰⁸. Buna göre bunlarda ödeme gününde veya onu izleyen iki iş gününde ödeme için ibrazın

---

⁹⁸ Bahtiyar, s. 83.

⁹⁹ Bahtiyar, s. 84.

¹⁰⁰ Pulaşlı, s. 154.

¹⁰¹ Bahtiyar, s. 87.

¹⁰² Öztan, Geniş Bası, s. 643.

¹⁰³ Poroy / Tekinalp, s. 213. Ertekin / Karataş, s. 419.

¹⁰⁴ İmregün, s. 80.

¹⁰⁵ Öztan, s. 126; Bahtiyar, s. 90.

¹⁰⁶ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 115.

¹⁰⁷ Ertekin / Karataş, s. 418.

¹⁰⁸ Poroy / Tekinalp, s. 214; İmregün, s.80.

gerçekleşmesi gerekecektir¹⁰⁹. Bu süre yalnızca mücbir sebeple uzatılabilecektir¹¹⁰. İbrazi yeri poliçe ödeme yeridir¹¹¹.

TTK m. 710 gereği hamil vadesinden önce yapılmak istenen ödemeyi kabul etmek zorunda olmadığı gibi hamil de poliçenin vadesinden önce bedeli ödemesi için muhatabı zorlayamayacaktır¹¹². İmzaların sağlıklı olup olmadığını araştırması muhataptan beklenemez; ta ki vadesinden önce ödeme yapıyor olmasın. Çünkü vadeden önce sahte imza sebebiyle ödeme yapması durumunda asıl hamile de ödeme yapması gerekir. Görüldüğü üzere vadesinden önce yapılan ödeme muhatabın sorumluluğunu arttırmaktadır. Bunun yanında hamilin ciro zincirine göre meşru hamil olup olmadığının tespitini ödeme yaparken yapması gerekir. Muhatap bazı tedbirler almalıdır¹¹³:

- a. TTK m. 709 gereği poliçeyi öderken hamil tarafından bir ibra şerhi yazılmasını ve poliçenin kendisine verilmesi isteyebilecektir¹¹⁴. Hamilin bu isteğe uymaması halinde muhatap ödeme yapmaktan kaçınabilecektir. Senedin hamil elinde olması ödenmediğine ilişkin bir karine oluşturduğundan muhatabın senedin kendisine verilmesini istemesi onun hakkıdır. Ayrıca ibra şerhinin yazılması da senedin, rıza sonucu elden çıktığını gösterecektir¹¹⁵.
- b. Yine ilgili maddenin ikinci fıkrasına göre hamil yapılmak istenen kısmi ödemeyi kabul etmek zorundadır¹¹⁶. Kısmi ödeme halinde senedin muhataba verilmesi gerekmeyeceği gibi muhatap bu kısım için talep hakkını da kaybedecektir. Muhatap yapacağı kısmi ödemeyi ileride ispatlayabilmek adına kendisine bir makbuz hazırlanarak verilmesini ve kısmi ödemenin senet üzerine yazılmasını isteyebilecektir¹¹⁷.
- c. Poliçenin yabancı para cinsinden düzenlenebileceğinden daha önce bahsetmiştik. Burada muhatap poliçe bedelini o bedelin karşılığı değerinde TL olarak

---

¹⁰⁹ Bahtiyar, s. 90.

¹¹⁰ Bahtiyar, s. 91.

¹¹¹ Bahtiyar, s. 91.

¹¹² Öztan, s. 139; Poroy / Tekinalp, s. 215.

¹¹³ Bahtiyar, s. 92.

¹¹⁴ Ertekin / Karataş, s. 424.

¹¹⁵ Bahtiyar, s. 92; Öztan, Geniş Bası, s. 693.

¹¹⁶ Ertekin / Karataş, s. 426.

¹¹⁷ Bahtiyar, s. 92.

ödeyebilecektir. Bunun yanında poliçede aynen ödeme kaydı konulmuş olması durumunda TL cinsinden ödeme yapmak mümkün olmayacaktır¹¹⁸.

- d. Muhatap vade tarihinde kendisine ödeme için başvurulmamış olması halinde poliçeden doğan borcunu bankaya tevdi edebilecektir. Bu işlem muhatabın senet borçlusu sıfatını ortadan kaldıracacağı gibi böylece temerrüt faizi talep edilebilmesinin de önüne geçilmiş olacaktır¹¹⁹.

6. Poliçede Sorumluluk ve Müracaat Hakkı

TTK'da 679, 685. ve 713. maddelerde de belirtildiği üzere senet üzerinde borcu bulunanlar kendilerinden sonra gelen kimselere karşı sorumludurlar. Bu sorumluluk senedin ödenmemiş veya kabul edilmemiş olması durumlarında karşımıza çıkar ve müteselsil bir sorumluluk türüdür¹²⁰. Hamil TTK m. 724 gereği dilerse bir kişiye başvurabileceği gibi dilerse sorumluların tamamına da başvurma hakkına sahiptir.

Poliçede imzası bulunan sorumlular asıl borçlu ve başvuru borçluları olarak ikiye ayrılarak incelenebilecektir. Poliçede asıl borçlu kabul işlemi gerçekleştiren muhataptır ve varsa onun avalistleridir. Dolayısıyla poliçeyi kabul etmeyen muhataba hamilin başvurması mümkün olmayacaktır¹²¹. Çünkü muhatabın sorumluluğu için kabul işlemi şarttır¹²². Asıl borçlu muhataba başvuru vade tarihinde ödeme talebinde bulunma yolu ile mümkün olacaktır. Muhatabın kabul işlemi gerçekleştirmemesi durumunda ise başvuru borçluları olarak nitelendirilen ve düzenleyen, ciranta ve bunların avalistleri olarak sayılabilecek olan kimseler gelir. Başvuru borçlularına başvurabilmek için muhataba başvurulmuş olmasının yanında kanunda öngörülen belirli şartların da gerçekleşmiş olması aranır. Başvuru borçlularından hamile ödeme yapan kimse kendisinden önce gelen sorumlulara başvurabilecektir. Bu sırada en başta bulunana düzenleyene kadar başvurular gerçekleştirilebilir¹²³.

---

¹¹⁸ Bahtiyar, s. 92; Ertekin / Karataş, s. 431; Öztan, Geniş Bası, s. 705.

¹¹⁹ Bahtiyar, s. 92.

¹²⁰ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 116; Öztan, s. 154.

¹²¹ İmregün, s. 83; Öztan, Geniş Bası, s. 713.

¹²² Bahtiyar, s. 94.

¹²³ Bahtiyar, s. 95; Poroy / Tekinalp, s. 219-225.

7. Başvuru Hakkının Şartları

Başvuru hakkının¹²⁴ kullanılma şartlarını ele alacak olursak ilk olarak maddi şartlardan bahsedilmesi gerekecektir¹²⁵. Maddi şartlara göre ilki vadede diğer ikisi vadeden önce olmak üzere üç olasılıktan birisinin gerçekleşmesi halinde başvuru hakkı kullanılabilir¹²⁶. Bunlardan ilki senedin ödenmemiş olmasıdır¹²⁷. Hamil usulüne uygun olarak ve zamanında ödeme için ibraz ettiği poliçe karşılığının muhatap tarafından kendisine ödenmemiş olması durumunda başvuru borçlularına gidebilecektir. Maddi şartlardan bir diğer ise ödemenin tehlikeye düşmüş olmasıdır¹²⁸. TTK m. 713/2/b-c de ele alınan hallerde vadesi gelmemiş olan poliçenin ödemesinin tehlikeye düşmesi ve ödeme konusunda ciddi kuşku ortaya çıkması durumunda hamil vadeyi beklemeden başvuru borçlularına başvuru hakkını kullanabilecektir¹²⁹. Maddi şartların sonuncusu ise senedin kabul edilmemesi durumunda ortaya çıkacaktır. Buna göre muhatabın poliçeyi kabulden kısmen veya tamamen kaçınması durumunda da hamilin başvuru borçlularına başvuru hakkını kullanabileceği kabul edilmiştir¹³⁰.

Şekli şartlar (protesto çekilmesi) ise maddi şartlara ek olarak düzenlenmiştir. Buna göre yukarıda¹³¹ sayılan şartların tek başına varlığı hamilin başvuru borçlularına başvurabilmesi için yeterli olmayacaktır. TTK m. 714 gereği bunların yanında kanun şekil şartlarını da düzenlemiştir. Yukarıdaki hususların¹³² kural olarak çekilecek protesto ile açıkça belgelendirilmesi gerekir. Böylece senedin kabul edilmediğinin veya ödenmediğinin resmen tespit edilmesi mümkün olacaktır¹³³. Fakat bu durumun da istisnası mevcuttur. TTK m. 714/6'ya göre muhatabı veya kabul için arz edilmesi men edilen bir poliçenin düzenleyeni iflas etmişse bu durumda protesto ile bu durumun

---

¹²⁴ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 117.

¹²⁵ Bahtiyar, s. 95.

¹²⁶ İmregün, s. 84.

¹²⁷ Öztan, Geniş Bası, s. 714.

¹²⁸ İmregün, s. 84; Ertekin / Karataş, s. 454.

¹²⁹ Öztan, Geniş Bası, s. 715.

¹³⁰ Bahtiyar, s. 95; İmregün, s. 86.

¹³¹ Bkz. s. 19.

¹³² Bkz. s. 19.

¹³³ Ertekin / Karataş, s. 454; Pulaşlı, s. 147.

belgelendirilmesi şartını yerine getirmeye gerek kalmadan sadece ilamın ibrazı ile başvuru borçlularına başvurmak mümkün olacaktır¹³⁴.

Kabul etmeme protestosu¹³⁵, muhatabın hamilin kendisine kabul için ibraz ettiği poliçeyi kabul etmemesi durumunda düzenlenen protestodur. Protesto ile bu durumların tespiti sağlanır. Kabul için ibraz vade tarihine kadar yapılabilecektir. Dolayısıyla bu protesto da vadeye kadar çekilebilecektir. TTK m. 716'da protestonun içeriği düzenlenmiştir¹³⁶.

Kabul etmeme protestosunun çekilmesi veya çekilmemesi göre belirli sonuçlar doğacaktır. Bunlardan ilki protestonun çekilmiş olmasının hamili ödememe protestosunu düzenleme ve ödeme için ibraz sorumluluğundan kurtarmasıdır¹³⁷. Buna ek olarak hamil vadeden önce başvuruda bulunma hakkına sahip olur¹³⁸. Kısmi kabul halinde bu hususlar aynen uyarlanacaktır. Bunlara ek olarak belirtilmelidir ki protestonun muhatabın hiç haberi olmaksızın düzenlenmesi veya muhatabın düzenleyen borçlu bile olsa borcunu bir poliçe aracılığıyla ödemek istenebileceği göz önünde bulundurularak çekilecek protestonun muhatabın ticari itibarını zedelememesi gerektiği kabul edilmelidir¹³⁹.

Ödememe protestosu ise senedin ödenmediğinin noter aracılığıyla resmen saptanmasını ifade eder. Noter tarafından ödeme yerinde düzenlenecektir. Zamanı geçtikten sonra veya hiç çekilmeyen ödememe protestosunu sonucu hamil başvuru hakkını kaybedecektir. Fakat bu başvuru hakkı yalnızca başvuru borçlularına başvuruya ilişkindir. Dolayısıyla kabul etmiş muhataba ve onun avalistlerine başvuru hakkı hala durmaktadır¹⁴⁰. Ödememe protestosunun çekilmesi başvuru hakkının kullanılması için gereken maddi şartların gerçekleştiğini gösterecektir. Böylece artık başvuru borçlularına başvurmak mümkün olacaktır¹⁴¹. Protestodan sonra yapılacak ciro artık alacağın temliki niteliğinde olacaktır ve senedin ciro ile devri anlamına gelmeyecektir¹⁴². Ödememe protestosunun hangi süre

---

¹³⁴ Bahtiyar, s. 96. Ertekin / Karataş, s. 457.

¹³⁵ Öztan, s. 170.

¹³⁶ Bahtiyar, s. 97.

¹³⁷ Ertekin / Karataş, s. 465.

¹³⁸ Pulaşlı, s. 146.

¹³⁹ İnan, N: Protestoya İlişkin Bazı Sorunlar, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 4 (2), 1967, s. 287-288.

¹⁴⁰ Ertekin / Karataş, s. 467.

¹⁴¹ Pulaşlı, s. 147.

¹⁴² İmregün, s. 92.

içinde çekilmesi gerektiğine dair ikili bir ayırım söz konusudur. Bunlar vadeli poliçelerde bir yıllık ibraz süresi içinde ödeme için ibrazın gerçekleşmesi ve ödemenin gerçekleşmemesi halinde protestonun çekilmesi ve diğer üç tür vadeli poliçelerde ise ödeme günün izleyen iki iş günü mesai saatleri içinde ödememe protestosunun çekilmesi gerekir. Bu süre hak düşürücü nitelikte olup hâkim tarafından resen dikkate alınır¹⁴³.

Ödememe protestosunun çekilmesi muhatabın ticari itibarının zedelenmesine yola açacaktır. Poliçeyi kabul eden muhatabın kabule rağmen bir ödeme yapmaması buna sebep olur¹⁴⁴.

Bunların yanında bir de protesto şartının istisnaları söz konusudur. Bunları kanuni ve iradi olarak 2'ye ayırmak mümkündür. Bu şartlardan herhangi birisinin varlığı halinde hamil kabul etmeme veya ödememe protestosu çekmesine gerek kalmadan başvuru hakkını kullanabilecektir¹⁴⁵. İlk olarak kanuni muafiyet halleri ele alınacak olursa; 30 günden fazla süren mücbir sebebin varlığı ve borçlunun iflası olarak sayılabilir. İİK 731. maddesi gereği öngörülen süreler içinde protestonun düzenlenmesi veyahut senedin ibrazı herhangi bir mücbir sebebin varlığı nedeniyle imkânsız hale gelirse bu imkânsızlığı ortadan kalkmasıyla senet ibraz edilmeli ve ödenmemesi durumunda gerekli protesto çekilmelidir. Fakat bu mücbir sebebin veya engelin 30 günden fazla sürmesi halinde kanunun bu maddesindeki yollara başvurmadan da başvuru hakkının kullanılabilmesi bilinmelidir. Buna göre hamilin senedi ibraz etmesine ve ödememe protestosu çekmesine gerek kalmadan başvuru hakkını kullanması mümkün olacaktır. Bu düzenleme ile söz konusu işlemin yapılması imkânsız hale gelmektedir. Bunun yanında önemli olan bir diğer husus nelerin mücbir sebep sayılıp nelerin sayılmayacağıdır. Mücbir sebebin burada yapılacak tanımına girecek olan hususlar hamilin, poliçeyi ibraza yetkili kişinin veya noterin sadece kendilerine ilişkin olayları içermeyecek, savaş, deprem, sel vb. durumları kapsayacaktır¹⁴⁶. Bunların yanında bir de iradi muafiyet halleri vardır ki bunları kabul etmeme protestosuna özgü haller ve her iki protesto için geçerli haller olarak ikiye ayırmak faydalı olacaktır.

---

¹⁴³ Ertekin / Karataş, s. 467; Bahtiyar, s. 98-99

¹⁴⁴ Bahtiyar, s. 98-99.

¹⁴⁵ Pulaşlı, s. 147; Bahtiyar, s. 100-101; Öztan, Geniş Bası, s. 737.

¹⁴⁶ Bahtiyar, s. 100-101.

TTK m. 725 ve 726’da sınırlı olarak sayılan talepleri ödeyen kişinin başvuru hakkının kapsamı ve hamilin başvuru hakkının kapsamı olarak ikili bir ayrımla inceleyebiliriz. TTK m. 726’ya göre ödeyen kişinin başvuru hakkının kapsamına şunlar girer:

- “a) Ödemiş olduğu tutarın tamamını,*
- b) Ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini,*
- c) Yaptığı giderleri ve*
- d) Poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini, isteyebilir.”*

TTK m. 725’e göre hamilin başvuru hakkının kapsamına ise şunlar girer:

- “a) Poliçenin kabul edilmiş veya ödenmemiş olan bedelini ve şart kılınmışsa işlemiş faizini*
- b) Vadenin gelmesinden itibaren işleyecek olan faizi*
- c) Protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarların giderleriyle diğer giderleri ve*
- d) Poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komisyon ücretini, isteyebilir.”*

Poliçeyi zamanında muhataba ibraz ettikten sonra hamil protesto çekmek kaydıyla başvuru borçlularına karşı başvuru hakkını kullanabilir. Burada protestodan muafiyet hallerinin varlığı söz konusu ise protesto çekmeye gerek kalmayacaktır. Buna ek olarak sorumsuzluk kaydı koyduran başvuru borçlularına karşı da başvuru hakkı kullanılamaz. Düzenleyen kabul etmemeden ve cirantalar hem kabul etmemeden hem de ödememeden sorumsuz olacaklarına dair bir kayıt koydurabilirler¹⁴⁷. Hamile ödeme yapan ciranta kendisinden sonraki cirantaların üstünü çizerek senedin zayi edilmesi halinde kendisine tekrar başvurulmasının önüne geçebilir. Ancak bu husus TTK m. 727/7 uyarınca zorunlu değildir.

Hamil başvuru hakkını kullandığı kişiye protesto evrakı ve poliçeyi ibraz ederek bu hakkını kullanır. Başvurduğu kişi TTK m. 727 gereğince makbuz verilmesini de isteyebilir. Ödeme yapan başvuru borçlusu diğer borçlulara başvururken de bu hüküm

---

¹⁴⁷ Bahtiyar, s. 103-104.

geçerli olacaktır¹⁴⁸. Bunlara ek olarak bilinmelidir ki hamilin kabule sunulması gereken bir poliçeyi muhataba zamanında veya hiç sunmamış olması veya sunulup da kabul edilmemiş olan poliçeye ilişkin protestoda bulunmamış olması hamilin başvuru hakkını ortadan kaldıracaktır. Aynı hususlar ibraza ilişkin de uyarlanarak uygulanacaktır¹⁴⁹.

İhbar borç değil külfet niteliğindedir. TTK m. 723 uyarınca hamil kabul etmeme veya ödememe durumunu protestodan muafiyet hali varsa ibrazı; yoksa protesto gününü takip eden 4 işgünü içerisinde düzenleyene ve kendi cirantasına bildirmek zorundadır. Her ciranta da kendi cirantasına aldığı ihbardan itibaren 2 iş günü içerisinde ihbarda bulunmak zorundadır. Böylece düzenleyene hem hamilden hem de cirantalardan olacak şekilde 2 ihbar yapılır¹⁵⁰. Bu ihbarlardaki amaç başvuru borçlularının ödeme yapmak zorunda kalabilecekleri bedellerden haberdar ederek buna hazırlıklı olmalarını sağlamaktır. İhbarın külfet niteliğinde olması da burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü ihbarda bulunmayan hamil başvuru borçlularının bu olasılığı bilmeleri halinde uğramayacakları zararı gidermekle yükümlü olacaktır. İhbarın şekli ise uygulamada noter aracılığıyla protesto evrakı ile birlikte yapılmaktadır¹⁵¹.

8. Poliçede Zamanaşımı

TTK m. 749 üç türlü zamanaşımı ayırımına gitmiştir¹⁵²:

- a. Hamilin kabul eden muhataba karşı açacağı davalarda vadenin geldiği tarihten itibaren 3 yıl,
- b. Hamilin düzenleyene ve cirantalara karşı açacağı davalarda protestosuzluk kaydı varsa vadeden itibaren yoksa protestodan itibaren 1 yıl,
- c. Ödeyen cirantanın diğer cirantalara açacağı davalarda ise cirantanın ödemeyi yaptığı veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren 6 ay.

---

¹⁴⁸ Öztan, Geniş Bası, s. 762.

¹⁴⁹ Pulaşlı, s. 186; Bahtiyar, s. 103-104; Poroy / Tekinalp, s. 228.

¹⁵⁰ İmregün, s. 94.

¹⁵¹ Bahtiyar, s. 105.

¹⁵² Öztan, s. 195-200; İmregün, s. 105.

İİK m. 750'de dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi ve alacağın ihbar masasına bildirilmesiyle zamanaşımının kesileceği belirtilmiştir¹⁵³. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise zamanaşımının kesilmesinin sadece söz konusu işlemin ilgilendirdiği kişiye ilişkin etki doğurmasıdır¹⁵⁴. Buna göre hakkında takip talebinde bulunulan cirantaya ilişkin zamanaşımı süresi kesilirken diğer cirantalara ilişkin zamanaşımı süresi devam edecektir¹⁵⁵.

Hukukumuz hamile başvuru hakkı dışında karşılığın devri, sebepsiz iktisap davası ve asıl borç ilişkisine dayanan dava olarak 3 farklı yol ile alacağını tahsil olanağı tanımaktadır. Bunun sebebi kambiyo senetlerine özgü hükümlere başvurulmasının sıkı şekil şartlarına bağlı olması ve bunları gerçekleştiremeyen alacaklının mağdur olmasının önlenmek istenmesidir¹⁵⁶.

B. Bono

Hukuki açıdan soyut bir borç ikrarı içeren bonolar ekonomik olarak çoğunlukla kredi aracı olarak kullanıldığı gibi yatırım aracı olarak da kullanılmaktadır¹⁵⁷. Poliçenin aksine bono da ikili bir ilişki vardır¹⁵⁸. İlk kurulduğunda düzenleyen ve lehtardan oluşan taraflara bononun ciro edilmesi ile cirantalar da dâhil olabilir¹⁵⁹. Poliçeden farklı olarak muhatabın bulunmaması sonucu bono da kabul işlemi de yoktur. Düzenleyen kişi ödemeyi yapacak olan kişidir¹⁶⁰.

Bono da diğer kıymetli evrak türleri gibi sıkı şekil şartlarına bağlıdır. Bononun şekil şartlarının olmaması halinde geçerli bir bonodan söz edilemez¹⁶¹. Bu hususlar TTK m.

---

¹⁵³ Pulaşlı, s. 186.

¹⁵⁴ İmregün, s. 1104.

¹⁵⁵ Bahtiyar, s. 107.

¹⁵⁶ Bahtiyar, s. 108.

¹⁵⁷ Öztan, s. 215.

¹⁵⁸ İmregün, s. 107; Ertekin / Karataş, s.195.

¹⁵⁹ Börü, L: Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu ile Takipte Yetki, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (1), 2016, s. 140; Pulaşlı, s. 195.

¹⁶⁰ Bahtiyar, s. 107-108; Poroy / Tekinalp, s. 281; Öztan, s. 225; Öztan, Geniş Bası, s 975

¹⁶¹ İmregün, s. 110, 117; Bahtiyar, s. 107-108.

776 ve 777’de düzenlenmiştir. Burada yapacağımız açıklamalara ek olarak poliçeye ilişkin yaptığımız açıklamalardan da yararlanılmalıdır¹⁶².

“Bono” veya “emre yazılı senet” sözcüklerinin senet metninde yer alması gerekir¹⁶³. Eğer senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bonoyu veyahut emre yazılı senet kelimelerinin karşılıklarının senet metninde yer alması gerekir. Aksi halde sadece bu sözcüklerin bulunmaması durumunda bu senet emre yazılı ödeme vaadi olarak kabul edilir. Emre yazılı ödeme vadinin bonodan en önemli farkı ise bu senetten doğan haklar dolayısıyla kambiyo senetlerine özgü icra yoluyla takip yapılamayacak olmasıdır¹⁶⁴.

Bononun herhangi bir kayıt ve şarta bağlanmadan belirli bir bedel içermesi gerekir¹⁶⁵. Bu bedel TL olabileceği gibi yabancı para bedeli de olabilir. Bu şarta aykırılık halinde bono geçersiz olacaktır¹⁶⁶.

Buna göre poliçeye ilişkin hükümler burada da uygulanır¹⁶⁷. Dolayısıyla 4 tür vadeden söz etmemiz mümkündür¹⁶⁸. TTK 777. maddeye göre bu vade türlerinden herhangi birisinin seçilmemiş olması durumunda bononun görüldüğünde vadeli sayılacağı kabul edilir¹⁶⁹.

Ödeme yeri bononun unsurlarından olsa da bulunmadığı takdirde senedin düzenlendiği yer ödeme yeri sayılacaktır. Bu da yer almıyorsa bu halde bono geçersiz sayılacaktır¹⁷⁰. Kanunda kim veya kimin adına ödeme yapılacak ise onun adı olarak ifade edilen unsur lehtardır. Buna göre lehtarın adının senette gösterilmesi gerekir¹⁷¹. Burada lehtarın adının bonoda yer alması bu senedi nama yazılı hale getirmeyecektir. Nama yazılı olabilmesi için menfi emre kaydını içermesi gerekir. Senet düzenlenme tarihini ve yerini

---

¹⁶² Bkz. s. 10.

¹⁶³ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 129; Öztan, s. 229; Ertekin / Karataş, s. 196; Pulaşlı, s. 196; Öztan, Geniş Bası, s. 981.

¹⁶⁴ Bahtiyar, s. 107-108.

¹⁶⁵ Pulaşlı, s. 197; Öztan, Geniş Bası, s. 983

¹⁶⁶ Bahtiyar, s. 107-108; Ertekin / Karataş, s. 197.

¹⁶⁷ Öztan, s. 219.

¹⁶⁸ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 133-134; Pulaşlı, s. 200.

¹⁶⁹ İmregün, s. 112.

¹⁷⁰ Poroy / Tekinalp, s. 282.

¹⁷¹ Ertekin / Karataş, s. 198, Pulaşlı, s. 197.

içermelidir¹⁷². Düzenlenme yeri açıkça belirtilmese dahi düzenleyenin adının yanında yazılı yer düzenlenme yeri sayılır. Düzenleyenin imzasının el yazısı ile atılması şarttır¹⁷³.

TTK m. 778 uyarınca bononun özelliklerinden bir kısmı şu şekildedir: bononun niteliğine ayrı düşmedikçe poliçelerin cirosuna ilişkin 681 ila 690, vadeye ilişkin 703 ila 707, ödemeye ilişkin 708 ila 712, ödememe halinde başvurma haklarına dair 713 ila 727 ve 729 ila 732, araya girme suretiyle ödemeye ilişkin 734, 738 ila 742. Maddeler de bonoya ilişkin hükümler olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁴.

C. Çek

Çekte de bono ve poliçede yaptığımız gibi senedin geçerliliğine etkisine göre şekil şartlarını¹⁷⁵ gruplandırarak ele almak faydalı olacaktır. Buna göre mutlak zorunlu kayıtlar, alternatif zorunlu kayıtlar ve ihtiyari kayıtlar olarak üçlü bir ayırım yapmak faydalı olacaktır¹⁷⁶.

Çek sözcüğü, seri numarası, kare kod, kayıtsız şartsız bedel ödenmesi, muhatap, düzenleme tarihi ve düzenleyenin imzası çekte bulunması mutlaka zorunlu kayıtlardandır¹⁷⁷. Bunların eksikliği belgeyi geçersiz kılacaktır¹⁷⁸. Kare kod ve seri numarası 6728 Sayılı (sy.) Kanun'un 70. maddesi ile TTK m. 780/1'e eklemeler yapılarak sonradan eklenen hususlardır ve yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerde aranmayacaktır. Kare kod ve seri numarası uygulaması ile çeklerin karşılıksız çeklerin en aza indirilmesi ve çeklere duyulan güvenin arttırılması amaçlanmıştır¹⁷⁹. Kare kod uygulaması ile TTK m. 780/2'de sayılan olanaklar sağlanmıştır ki bunları konumuzun temeline ilişkin sözü uzatmamak adına burada ele almıyoruz¹⁸⁰.

---

¹⁷² Ertekin / Karataş, s. 200; Öztan, Geniş Bası, s. 989-990

¹⁷³ Bahtiyar, s. 107-108.

¹⁷⁴ Pulaşlı, s. 195.

¹⁷⁵ Köle M/ Görgülü, F: Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21 (35), 2017, s. 85-96.

¹⁷⁶ Bahtiyar, s. 137; Poroy / Tekinalp, s. 291; Gürbüz, s. 147.

¹⁷⁷ İmregün, s. 123; Ertekin / Karataş, s. 213-217.

¹⁷⁸ Poroy / Tekinalp, s. 300; Pulaşlı, s. 227.

¹⁷⁹ İmregün, s. 119.

¹⁸⁰ Bahtiyar, s. 137.

Alternatif zorunlu kayıtlar olarak da bono ve poliçede de saydığımız düzenleme yeri burada da aynı niteliktedir. Fakat çek ve bonodan farklı olarak burada ödeme yeri alternatif zorunlu kayıt olarak değil de ihtiyari kayıt olarak kabul edilmelidir¹⁸¹. Bunun nedeni olarak çekte muhatabın ünvanının yanında yazılı olan yerin ödeme yeri yazılmamış olsa dahi ödeme yeri olarak kabul edilecek olmasıdır¹⁸². Ödeme yeri ve buna ek olarak menfi emre kaydı¹⁸³ (TTK 788. Madde), çekin bir bankaya ödeneceği kaydı (TTK 803 ve 804. maddeler), aval kaydı (TTK 794. madde) vb. çekte ihtiyari kayıtlar olarak kabul edilir¹⁸⁴.

Poliçe ve bonoda lehtar gösterilmesi gerektiğine yukarıda¹⁸⁵ değinmiştik. Çekler de ise farklı bir durum söz konusu. Buna göre çekler TTK m. 788 gereği diğer kambiyo senetleri gibi kanunen emre yazılı olsalar da hamiline yazılabileceği gibi menfi emre kaydı ile nama da düzenlenebilecektir. Doktrindeki bir görüşe göre çekte lehtarın gösterilmemiş olması o çekin hamiline düzenlenmiş olduğu anlamına gelmektedir. Fakat diğer bir görüşe göre ise çekin hamiline düzenlenmiş sayılmasının kanunda üç şekilde düzenlenerek sınırlandırıldığı ve bunun dışında bir yol olarak çekin lehtar kısmının boş bırakılmasının çekin hamiline düzenlediği şeklinde yorumlanamayacak ve lehtar kısmının boş bırakılmasının çeki geçersiz kılacaktır¹⁸⁶.

TTK m. 795'e göre çekte vade yoktur. Dolayısıyla çek görüldüğünde ödenir¹⁸⁷. Buna aykırı bir kaydın yer alması çeki değil o kaydı geçersiz kılacaktır¹⁸⁸. Bunun yanında düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmesi için ibraz olunan çek ibraz günü ödenecektir¹⁸⁹. TTK m. 796'da ise ödeme için ibraz ele alınmıştır. Buna göre çek düzenlendiği yerde ödenecekse 10 gün, düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse 1 ay, başka bir ülkede ödenecek ise düzenleme ve ödeme yerleri aynı kıtada ise 1 ay, aynı kıtada değilse 3 aylık süre içerisinde ibraz edilmeleri gerekir¹⁹⁰.

---

¹⁸¹ İmregün, s. 124.

¹⁸² Bahtiyar, s. 141; Ertekin / Karataş, s. 218.

¹⁸³ Atay, E: Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı, İstanbul, 2019, s. 21.

¹⁸⁴ Bahtiyar, s. 142.

¹⁸⁵ Bkz. s. 11, 24-25.

¹⁸⁶ Bahtiyar, s. 143; Poroy / Tekinalp, s. 305; Öztan, s. 246.

¹⁸⁷ Ertekin / Karataş, s. 225; Öztan, Geniş Bası, s. 1030

¹⁸⁸ Pulaşlı, s. 248.

¹⁸⁹ İmregün, s. 125.

¹⁹⁰ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 264-265; Bahtiyar, s. 144.

Çekin hangi türde yazıldığına ilişkin verilen kısa tartışmanın çekin devri hususundaki etkisi tartışmanın önemini gösterecektir. Buna göre nama yazılı çekler devir beyanı ve senet zilyetliğinin nakli ile emre yazılı çekler ciro ve senet zilyetliğinin devri ile hamiline yazılı çekler ise senet zilyetliğinin nakli ile devredilir¹⁹¹.

Çekte kabul yasağı emredici niteliktedir¹⁹². Buna göre yazılan kabul şerhleri yazılmamış sayılır.¹⁹³ Kabul yasağının varlığı sonucu bankalar çekin üzerine koydukları bazı kayıtlarla çekte duyulan güveni arttırma yolunu seçmeye başlamışlardır. Bunları kısaca ele almak gerekir¹⁹⁴. Çekte teyit banka tarafında çekin karşılığının olduğunu çekin üzerinde beyan edilmesidir. “Teyit edilmiştir”, “karşılığı vardır” vb. kayıtlarla bu sağlanır¹⁹⁵. Bu ve benzeri kayıtlar bankanın borcunu fer’i borç niteliğine taşıyacaktır. Çekin vizesi ise geçici nitelikte bir beyan söz konusudur. Yani lehtarın bankaya çekin karşılıklı olup olmadığını sorması üzerine bankanın o anda karşılığının olduğunu beyan etmesidir¹⁹⁶. Fakat ibraz tarihinde herhangi bir bağlayıcılığı yoktur¹⁹⁷.

TTK m. 818 uyarınca poliçeye ilişkin hükümler çeklere de uygulanacaktır.

---

¹⁹¹ Bahtiyar, s. 147.

¹⁹² Poroy / Tekinalp, s. 300; Öztan, Geniş Bası, s.1030

¹⁹³ Ertekin / Karataş, s. 242.

¹⁹⁴ Bahtiyar, s. 147.

¹⁹⁵ Ertekin / Karataş, s. 242.

¹⁹⁶ İmregün, s. 130.

¹⁹⁷ Bahtiyar, s. 150.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMBIYO SENETLERİNE ÖZGÜ TAKİP YOLLARI

I. Genel Olarak

Kambiyo senetlerinde menfi tespit davası açıklanırken bu hususta davanın açılış zamanı ile alakalı olarak takipten önce, takip sırasında ve takipten sonra olarak ayırım yapılır. Bu sebeple kambiyo senetlerine ilişkin menfi tespit davasını açıklayabilmek için kambiyo senetlerine özgü icra takibi yollarının açıklanması gerekecektir.

Kanun koyucu ticari hayatın ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla kambiyo senetlerinin dolaşımını kolaylaştıracak yönde düzenlemeler yapmıştır. Tedavül kabiliyeti olarak adlandırılan bu özellik kambiyo senetlerini adi senetlerden ayıran temel farklılıklardan birisidir. Yukarıda¹⁹⁸ kambiyo senetleri açıklanırken kambiyo senetlerinin asıl borç ilişkisinden bağımsız bir borç ilişkisini ortaya çıkardığı ve asıl borç ilişkisinin ortadan kalkmadığı belirtilmişti. İcra ve İflas Kanunu'nda (İİK) da bu özelliklere uygun olarak maddi hukukun tanıdığı hakları sağlamaya yönelik olarak kambiyo senetlerine ilişkin takip yolunu ayrıca düzenlenmiştir¹⁹⁹. Bu yola başvurabilmek için alacağın mutlaka bir kambiyo senedine bağlı olması şarttır²⁰⁰.

Kambiyo senetlerine özgü icra takibi bir ilamsız icra yoludur. Bu yola yalnız alacağın bir kambiyo senedine bağlandığı durumlarda başvurulabilecektir. Kambiyo senetlerinden kasıt poliçe, bono ve çekdir. Bunlardan herhangi birisine bağlı olarak alacak hakkına sahip olan kimse kambiyo senetlerine özgü takip yollarına başvurabilecektir. Aksi halde kişinin genel takip yollarına başvurması gerekir. Kambiyo senetlerine özgü icra takibi yolu diğer takip seçenekleri ile ortak yönleri olmasıyla birlikte belirli aşamalarda önemli nitelikte birtakım farklılıklara sahiptirler. Burada çoğunlukla bu farklılıklar temel alınarak kambiyo

---

¹⁹⁸ Bkz. s. 4.

¹⁹⁹ Pekcanitez, H / Atalay, O / Sungurtekin Öztan, M / Özkes, M: İcra İflas Hukuku Ders Kitabı, İstanbul, 2018, s. 237.

²⁰⁰ Halman Çetin, E: 2008, İtiraz ve Şikâyet Yolları, İzmir, s. 214.

senetlerine özgü haciz ve iflas yolu ile takip seçenekleri açıklanmaya çalışılacaktır²⁰¹. Belirtilmelidir ki kambiyo senedine dayalı bir borç söz konusu olduğunda İcra ve İflas Hukuku'nda başvurulacak tek yok kambiyo senetlerine özgü takip yolları değildir. Alacaklı genel takip yollarına da başvurabilecektir²⁰².

II. Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu İle İcra Takibi

A. Takip Talebi

Takip talebi kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla icra takibi başlatmanın ilk adımıdır. Burada yetkili icra dairesine²⁰³ ilişkin özel bir yetki kuralı olmadığından genel haciz yoluyla takibe ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır (İcra İflas Kanunu m. 50 (İİK))²⁰⁴.

Takip talebi genel haciz yolundaki esaslara uygun olarak doldurulur (İİK m. 58, 167/2). Fakat burada belirtilenlere ek olarak talebe kambiyo senedinin aslının da eklenmesi gerekir²⁰⁵. Bu husus aşağıda daha detaylı olarak ele alınacaktır²⁰⁶. O senedin yetkili hamili olan kimse kambiyo senedinin yetkili hamili niteliğindedir. Kambiyo senedinde ciro gerçekleştirilmiş olması durumunda en son ciro edilerek senedi devralan kimse o senedin hamili sayılacaktır. Senet ciro edilmemiş ise senedin üzerinde lehtar olarak gösterilen kimse senedin yetkili alacaklısıdır. Buna ek olarak bilinmelidir ki senedin bedelini ödemiş olan ciranta kendisinden önceki senet borçlularına karşı açacağı takipte kambiyo senedinin yetkili hamilidir. Aynı husus senedin bedelini ödemiş olan aval ve araya giren kişi lehine de uyarlanabilecektir²⁰⁷. Burada genel haciz yolundan farklı olarak takip alacaklısı kambiyo senedinin aslını takip talebine eklemek ve 5 günlük itiraz süresince de icra dairesinde tutmak zorundadır. Kuru²⁰⁸ da 5 günlük itiraz süresince de senedin aslının

²⁰¹ Kuru, B / Arslan, R / Yılmaz, E: İcra ve İflas Hukuku, Ankara, 2014, s. 386.

²⁰² Pekcantez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 238; Köle / Görgülü, s. 113-114.

²⁰³ Börü, s. 145.

²⁰⁴ Pekcantez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 239.

²⁰⁵ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 387.

²⁰⁶ Bkz. s. 28.

²⁰⁷ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 387.

²⁰⁸ Yazara göre: "Kambiyo senetleri kıymetli evraktandır. Senedin hem icraya konması hem de alacaklı elinde kalarak tedavül etmekte devam etmesi tasavvur olunamaz. Bundan başka, borçlunun senedi icra dairesinde görerek ona göre itiraz edip etmeyeceği hakkındaki kararını verebilmesi, icra memurunun

icra dairesinde bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Burada süre dolmadan senedin alınması söz konusu olursa takip borçlusu ödeme emrinin iptal edilmesini şikâyet yolu ile talep edebilecektir²⁰⁹. Bu yol 7 günlük süreye tabidir. Bu süre içerisinde yapılacak şikâyet sonucu ödeme emri iptal edilmek zorundadır. Fakat icra takibi iptal edilmeyecektir. 7 günlük süre içerisinde şikâyet yoluna başvurulmazsa ödeme emri kesinleşecektir. Takip alacaklısının kambiyo senedinin aslını icra dairesine vermesi ile icra dairesi yeni bir ödeme emri düzenler²¹⁰.

Bazı hallerde kambiyo senedinin yanında ödememe protestonun da takip talebine eklenmesi şarttır. Bu hallerde protesto ve kambiyo senedinin birlikte varlığı icra hukuku gereği kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip hakkının varlığı belirlenir. Fakat yukarıda²¹¹ da belirttiğimiz üzere her halde ödememe protestosunun varlığı aranmayacaktır. Bu ihtimaller değerlendirmek faydalı olacaktır²¹².

Poliçede yetkili hamilin başvuru borçlularına karşı hak ileri sürebilmesi için ödememe protestosunun varlığı şarttır. Bunun yanında kabul eden muhataba, onun lehine aval veren ve bunların yetkili temsilcilerine karşı talepte bulunabilmek için ödememe protestosunun varlığı gerekmemektedir. Çünkü yetkili hamil bu kişilere karşı doğrudan talep hakkına sahiptir. Protestodan muafiyet halinde alacaklının protesto çekmesine ve bu protestoyu takip talebine eklemesine gerek yoktur. Bunun yanında muafiyetin olmadığı durumlarda ise alacaklı kambiyo senedinin aslı ile birlikte ödememe protestosunu takip talebine eklemelidir²¹³.

Bonoda da poliçedekine benzer bir durum vardır. Bonoyu açıklarken de belirttiğimiz üzere bonoyu tanzim eden poliçede kabul eden muhatap gibi değerlendirilir. Dolayısıyla

---

kambiyo senedini tetkik ederek kambiyo senetlerine mahsus takip yolunun caiz olup olmadığını tespit edebilmesi ve nihayet borçlunun senet karşılığında borcunu icra dairesine ödeyebilmesini temin için de kambiyo senedinin aslının icra dairesine ödeyebilmesini temin için de kambiyo senedinin aslının icra dairesinde bulunması zaruri telakki olunmaktadır.” (Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 387).

²⁰⁹ Helvacı, M: Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 71 (2), İstanbul, 2013, s. 170-171.

²¹⁰ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 389.

²¹¹ Bkz. s. 17.

²¹² Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 389.

²¹³ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 389.

bonoyu tanzim edene, onun lehine aval verene ve onların yetkisiz temsilcilerine²¹⁴ karşı talepte bulunabilmek için ödememe protestosu çekmeye gerek yoktur. Fakat cirantalara, onlar lehine aval verenlere ve onların yetkisiz temsilcilerine karşı takip yapan alacaklının takip talebinde kambiyo senedinin aslı ile birlikte ödememe protestosunu da takip talebine eklemesi gerekir²¹⁵.

Çekte ise durum biraz daha farklıdır. Buna göre çek ibraz edildiği halde ödenmemişse muhatap bankanın çekin üzerine ödenmediğini gösteren tarihi de içeren bir ibare yazması veya çekin üzerinde bir takas odası tarafından çekin ibrazının zamanında yapılmasına rağmen ödemesinin yapılmadığını gösteren tarihi de içeren bir beyanı varsa bu durumlarda alacaklının ödememe protestosu çekmesine gerek yoktur. Fakat bu durumlar sağlanmamış ise ödememe protestosunun kambiyo senedinin aslı ile birlikte İİK m. 58’de sayılanlarla birlikte takip talebinde yer alması gerekir²¹⁶.

B. Ödeme Emri

Gerekli şartların oluşması halinde icra müdürü kambiyo senetlerine özgü haciz yolundaki ödeme emrini takip borçluna gönderir (İİK m. 168/1). İİK m. 168. gereği icra memuru takip talebinde sunulan senedin kambiyo senedi olduğuna ve bu senedin vadesinin geldiğine karar verirse takip borçlusuna derhal senedin bir kopyası ile birlikte ödeme emrini gönderir. Kambiyo senetlerine özgü haciz yolunun genel haciz yolunda farklarından birisi de burada ortaya çıkar. Buna göre kambiyo senetlerine özgü haciz yolunda ödeme emrinde bulunması gereken hususlar İİK m. 168’de ele alınmıştır. Bunlar²¹⁷:

- Takip talebine yazılması lazım gelen kayıtlar,
- Borcun ve takip masraflarının 10 gün içinde ödenmesi gerektiğine ilişkin ihtar,
- Takibe dayanak yapılan senet kambiyo senedi vasfına haiz değilse 5 gün içerisinde icra mahkemesine şikâyet etmesi gerektiği,

---

²¹⁴ Arslan, s. 21.

²¹⁵ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 390.

²¹⁶ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 390.

²¹⁷ Özkan, F: İcra ve İflas Davaları ve Tatbikatı, Ankara, 2004, s. 835; Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 391.

- Senetteki imza kendisine ait değilse buna ilişkin 5 gün içerisinde bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirmesi gerektiği. Aksi halde imzanın kendisine ait olduğunu kabul edileceği ve imzayı haksız yere inkâr ederse de alacağın yüzde onu oranında bir para cezasına ve ayrıca İİK. m. 170 gereğince yüzde yirmi oranında inkar tazminatına mahkûm edileceği ve icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam edileceği ihtarı²¹⁸,
- Takip borçlusu borcun kendisine ait olmadığını, ifa edildiğini, belirtilen miktarda olmadığını, zamanaşımına uğradığını veya icra dairesinin yetkisine itiraz iddia ediyorsa gerekçeleriyle birlikte 5 gün içerisinde icra mahkemesine itirazda bulunması gerektiğine ve icra dairesinden itirazın kabulünü gösteren bir karar getirmediğe de cebri icraya devam olunacağı ihtarı,
- İtiraz edilmez ve borç da ödenmez ise 10 gün içinde mal beyanında bulunması ve bulunmazsa İİK. madde 76'nın uygulama alanı bulacağı ihtarıdır.

Kambiyo senetlerine özgü takip yolunda genel haciz yolundan farklı olarak icra müdürünün maddi hukuka ilişkin bazı hususları inceleyebildiği görülecektir. Buna göre takibin dayalı olduğu senedin kambiyo senedi niteliğinin yanı sıra takip talebinde varlığı şart olan hususlar da icra müdür tarafından denetlenmek zorundadır.

C. Ödeme Emrine İtiraz ve İncelenmesi

Yukarıda²¹⁹ ödeme emrinde bulunması gereken hususları belirtirken imzaya ve borca itirazı da belirttik. Buna göre ödeme emrine itiraz etmek isteyen takip borçlusunun imzaya itiraz ve borca itiraz şeklinde iki yolu ve bunlara ek olarak icra müdürünün takip hukuku çerçevesinde yanlış bir davranışı veya işlemi varsa bir şikayet olmak üzere toplamda üç yolu vardır. Bu itirazlarını ödeme emrinin tebliğinden itibaren 5 gün içerisinde bir dilekçe ile yapmak zorundadır²²⁰.

²¹⁸ Arslan, R / Yılmaz, E / Taşpınar Ayvaz, E: İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2019, s. 352-353.

²¹⁹ Bkz. s. 32-33.

²²⁰ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 392; Özbey, M: İcra ve İflas Hukuku, Ankara, 2015, s. 160-161.

1. İmzaya İtiraz

İİK m. 168/1-b ve 170. maddeleri gereği borçlu, takip konusunu oluşturan kambiyo senedindeki imzanın kendisine ait olmadığını iddia ediyorsa bu iddiasını ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren 5 gün içerisinde açıkça ve ayrıca icra mahkemesine bildirmelidir. Takip borçlusunun bu itirazı yapmaması durumunda kambiyo senedindeki imza takip borçlusunun kabul edilir. Bu noktada uygulamada zaman zaman temsil yetkisinin olmaması sonucu imzaya itiraz şeklinde itirazlar yapıldığı görülmektedir. Fakat söz konusu durumlarda imzaya itiraz değil borca itiraz yoluna başvurulmalıdır. Çünkü burada temsil yetkisinin var olmaması iddiası sonucu ortadaki borç temsil edildiği iddia edilen gerçek ya da tüzel kişiye ait olmayacaktır. İddia edilen imzanın sahteliği değil, bu imza sonucu o gerçek ya da tüzel kişinin sorumluluk altına girmesinin mümkün olmayacağıdır²²¹.

İmzaya itiraz satıştan başka herhangi bir icra takip işlemlerini durdurmaz (İİK m. 170/1). İcra mahkemesi duruşmadan önce yapacağı incelemede itirazın ciddi olduğu yönünde bir kanaate varırsa icra takibinin geçici olarak durdurulmasına evrak üzerinden karar verebilecektir (İİK m. 170/2). İİK m. 170/3 uyarınca icra mahkemesi değerlendirmesini İİK m. 68/a'ya göre yapar.

İcra mahkemesi yaptığı inceleme sonucunda imzanın takip borçlusuna ait olmadığına karar verirse daha önceden takip geçici olarak durdurulmuşsa takip durmaya devam eder; fakat daha önceden geçici durdurma kararı alınmamışsa takip durur. Burada takip alacaklısının kötü niyeti veya ağır kusurunun varlığı halinde takip alacaklısına İİK m. 170 gereği takip konusunun yüzde 20'sinden az olmayacak şekilde tazminata ve yüzde 10'u oranında para cezasına hükmedilir²²².

İcra mahkemesi yaptığı inceleme sonunda imzanın takip borçlusuna ait olduğu kararını verirse de bu sefer takip geçici olarak durdurulmuşsa durdurma kararı kalkar ve takibe devam edilir. Burada da tazminat ve cezanın bir benzeri takip borçlusuna takibi geçici

---

²²¹ Öztan, s. 881; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 246-247; Helvacı, s. 182.

²²² Özbey, s. 161; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 246-247.

durdurma kararı aldırılmışsa verilecektir. Buna göre farklı olarak ağır kusur veya kötü niyet aranmadan takip borçlusuna takip konusunun yüzde 20'sinden aşağı olamayacak şekilde tazminata ve yüzde 10'u oranın para cezasına hükmedilecektir. İtirazı reddedilen takip borçlusu İİK m. 363'teki süre şartlarına uyarak verilen ret kararına karşı istinaf yoluna başvurabilecektir²²³.

2. Borca İtiraz

Kambiyo senetlerine özgü haciz yolunda gönderilen ödeme emrine karşı takip borçlusunun başvurabileceği borca itiraz İİK m. 169 ve 169/a'da düzenlenmiştir²²⁴. Buna göre borca itiraz, imzaya itiraz dışında kalan tüm itirazları kapsar²²⁵. Borçlunun borçlu olmadığı, borcun zamanaşımına uğradığı, borcunu ifa ettiği iddialarına ilişkin itirazları borca itiraz yolu ile öne sürülecektir²²⁶.

Borçlu takip talebine sebebiyet veren kambiyo senedinden dolayı borçlu olmadığı veya talepte belirtilen bedel kadar borçlu olmadığı iddiasında ise bu iddiasını ödeme emrinin kendisine tebliğinden sonra 5 gün içerisinde icra mahkemesine yapmalıdır²²⁷.

Pekcanitez ve diğerlerine göre²²⁸:

“Uygulamada çok sık karşılaşılan, senedin teminat senedi olduğu yönünde ileri sürülecek hususun, borca itiraz mı yoksa şikâyet mi olacağı tartışmalıdır. Bu konu meselenin maddi hukuk boyutuyla da doğrudan ilgilidir. Zira, senedin teminat senedi kaydını içermesi, onun kambiyo senedi vasfını etkileyecekse, o zaman bunun şikâyet yoluyla ileri sürülmesi gerekir. Yargıtay kararlarında, bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Senette sadece “teminat senedir” ya da bu anlama gelecek soyut ifadeler kullanılmışsa, bunu senedin kayıtsız ve şartsız ödeme durumunu etkilemeyeceği ve dolayısıyla senet vasfını zedelemeyeceği, bu durumda kural olarak borca itirazın söz konusu olacağı, şayet teminata ilişkin soyut ifadeler değil, taraflar arasındaki gerçek bir ilişki olduğunu gösteren senet üzerinde ya da başka bir belgede açık kayıt varsa, o zaman da senedin kayıtsız ve şartsız ödeme yönü zedelenmiş olacağından, kambiyo senedi vasfının etkileneceği ve şikâyet yoluna başvurulması gerektiği kabul edilmektedir.”

²²³ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 246-247.

²²⁴ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 153; Özbey, s. 161.

²²⁵ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 248.

²²⁶ Halman Çetin, s. 232; Helvacı, s. 183.

²²⁷ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 353.

²²⁸ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 248.

İcra mahkemesi borca itirazı İİK. madde 169/a gereği olarak tarafları 30 gün içerisinde duruşmaya çağırarak yapar. Tarafların her ikisinin de duruşmaya gelmemesi veya bir tarafın gelip de duruşmaya devam etmeyeceğini bildirmesi durumunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu(HMK) m. 150 gereği dosya işleminden kaldırılacaktır. Fakat taraflardan yalnızca birisinin duruşmaya geldiği durumlarda gelen taraf incelemeye devam edilmesini isterse mahkeme diğer tarafın yokluğunda inceleme yaparak karar verecektir²²⁹.

Borçlu borcu ifa ettiğini, borçlu olmadığını ya da borcun ertelendiğini ancak resmi bir belge veya takip alacaklısı tarafından ikrar edilmiş bir belgeye dayanarak ispat edebilecektir. Bu husus İİK m. 169/a maddesinde ele alınmıştır. Buna göre takip alacaklısı, takip borçlusunun borca itirazını temellendirdiği belgedeki imzasını inkâr ederse bu durumda icra mahkemesi İİK m. 68'e göre yapacağı inceleme ile bu imzanın takip alacaklısına ait olup olmadığını tespitini yapar ve ait olduğu kanaatine varırsa bu durumda takip alacaklısını takip konusunun yüzde 10'u oranında cezalandıracaktır. Takip alacaklısı 6 ay içinde bu iddiasını ispat için icra mahkemesine başvurarak alacağı kararla takibin devamını sağlayabilir. Fakat bu karar alınana kadar takip duracaktır. Burada borca itirazın kabulü halinde önce takip durmamışsa takibin durmasına karar verilir. Daha sonra da gerekli şartların sağlanması ile takip iptal edilir²³⁰.

Borçlunun hiçbir sebep göstermeye gerek duymadan borcum yoktur şeklinde bir ifade ile dahi borca itiraz edebileceğinin kabul edildiğini de görmekteyiz²³¹. Nitekim bu kabule katılmamaktayız. Şöyle ki İİK m. 168/1'de yer alan "Borçlu olmadığı veya borcun itfa edildiği veya mehil verildiği veya alacağın zamanaşımına uğradığı veya yetki itirazını sebepleri ile birlikte..." ifadesi açıkça borçlunun itirazına ilişkin sebep göstermesi gerektiğini göstermektedir. Fakat bu kabule katılmasak da sebep gösterilmemesine ilişkin bir yasağın da bulunmaması bu hususu tartışılabilir hale getirmektedir. Burada imzaya itirazdan farklı olarak itirazın esastan kabulü halinde takip borçlusunun talebi ile takip

---

²²⁹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 356; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 248.

²³⁰ Özkan, s. 866; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 354; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 249; Helvacı, s. 184.

²³¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 356; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 249.

alacaklısına ve itirazın reddi halinde de takip alacaklısının talebi halinde takip borçlusuna takip konusunun yüzde 20'sinden az olamamak üzere tazminata hükmedilecektir. Burada İİK m. 169/a maddesi gereği olarak alacaklının genel mahkemelerde açacağı dava ile borçlunun açacağı menfi tespit ve istirdat davaları söz konusu ise bu durumlarda tazminatın tahsili bu davaların sonuna kadar ertelenecektir. Burada unutmadan belirtilmelidir ki kambiyo senedinin takip talebi oluşturulmadan zamanaşımına uğradığı iddiası halinde bu itirazın değerlendirmesi senetteki tarih üzerinden yapılacaktır. Fakat takip alacaklısını zamanaşımına ilişkin itirazı zamanaşımının kesildiği ve durdurulduğu üzerine ise burada bu iddiasını resmi bir senet veya takip borçlusunun imzasını ikrar ettiği bir belge üzerinden öne sürmelidir. Bu husus İİK m. 169/a maddesinin bir gereğidir²³².

3. Ödeme Emrine Karşı Özel Şikâyet

Kambiyo senetlerine özgü haciz yolunda da İİK. m. 16'da belirtilen şikâyet yoluna başvurulabilecektir. Buna ek olarak bu takip yolunda bazı özel şikâyet yolları da öngörülmüştür²³³.

Kambiyo senedi bu vasfı haiz olmadığı veya alacaklının kambiyo hukuku mucibince takip hakkına sahip bulunmadığı, kambiyo senedinde borçlu olmayana karşı takip yapıldığı, protestonun gereklilik arz ettiği hallerde protesto çekilmediği durumlarda 5 günlük süre içerisinde şikâyet söz konusu olacaktır (TTK m. 170/a). Bu şikâyet icra mahkemesine yapılacaktır²³⁴.

Dikkat edilmelidir ki bu durumlarda hem şikâyet süresi hem de şikâyet sebepleri özel olarak düzenlenmiştir. Çünkü genel haciz yolunda takip alacaklısının senetle takip yapma yönünde bir zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla böyle bir şikâyet süresi düşünülemez. Bu şikâyet icrayı kendiliğinden durdurmayaacağı gibi icra mahkemesinin de bu yönde karar vermesine de engel bir durum da ortaya çıkarmayacaktır²³⁵.

²³² Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 249; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 356.

²³³ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 250.

²³⁴ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 357.

²³⁵ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 397.

Vadeye ve senet aslının verilmemesine ilişkin şikâyette ise özel bir süre öngörülmemiştir. Bu sebeple şikâyete ilişkin genel hükümler uygulama alanı bulacaktır ve şikâyet süresi 7 gündür²³⁶.

Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte icra müdürü vade konusunda inceleme yapma yükümlülüğü altındadır. Fakat bu hususta icra müdürünün bir yanlıya düşmesi halinde yapılacak şikâyetin süresi 7 gündür. Buna ek olarak takip konusunu oluşturan kambiyo senedi elektronik ortamda eklenmiş olsa da senedin aslının 3 gün içerisinde icra dairesine verilmesi gerekir. Buna aykırılık halinde şikâyet süresi 7 gündür²³⁷.

4. Ödeme Emrine Karşı Konulmaması

Yukarıda²³⁸ yapılan açıklamalarda da belirtildiği üzere ödeme emrinin tebliğinden itibaren 5 günlük itiraz ve şikâyet sürelerinin geçmesi sonunda takip borçlusunun 5 günlük daha süresi vardır ki bu süre ödemeyi yapması içindir. Buna göre ilk 5 günün dolması ise hemen takibe devam edilmeyecektir (İİK m. 168). Bunun ardından bir de 5 gün boyunca takip borçlusunun ödemeyi yapması beklenecektir²³⁹. Bu husus da yine konunun başında kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takibin genel haciz yoluyla takipten farklarındandır. Buraya kadar genel hatlarıyla kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takibin genel haciz yoluyla takipten farklarını ele aldık. Buna göre bu 10 günlük süre sonunda takip borçlusu borcunu ödemez ve mal beyanında da bulunmazsa hapisle cezalandırılacaktır (İİK m. 168)²⁴⁰.

İİK m. 176/b(Ek: 18/2/1965-538/92 md.):

“Bir çek, poliçe veya emre muharrer senedin takip edilen borçlusu birden ziyade olup da hepsi iflasa tabi şahıslardan ise, alacaklının bunlar hakkında aynı talepte (haciz veya iflas) bulunması lazımdır. Bu halde, borçlu tarafından itiraz vukuunda talebin mahiyetine göre 169, 169 a. ve 170 inci veya 174 üncü maddeler hükümleri uygulanır.”

²³⁶ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 250.

²³⁷ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 250.

²³⁸ Bkz. s. 32.

²³⁹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 353.

²⁴⁰ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 251.

Talebin niteliğine göre 169, 169/a ve 170. maddeler haciz yolunda, 174. madde ise iflas yolunda uygulama alanı bulacaktır. Burada ele alınması gereken husus takibin konusunu oluşturan kambiyo senedi ile takip edilen borçlu sayısının birden fazla olması ve bunlardan bazıları iflas tabi iken bazıları değilse ve buna ek olarak takip alacaklısı iflasa tabi olanları iflas yolu ile takip etmek isterse bu durumda birisi iflas birisi haciz olmak üzere iki ayrı takip talebinde bulunulacaktır. Bunun usulü de İİK m. 176/b,II'de ele alınmıştır²⁴¹.

Kanunda kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takibe ilişkin yapılan özel düzenlemeler takibin kesinleşmesine kadar olan kısım içindir. Bundan sonraki kısımlar genel haciz yoluyla takibe ilişkin yapılan düzenlemeler ile devam edecektir. Fakat bu hususların da konumuz açısından önemli olduğun düşündüğümüzden bunları da kısaca da olsa ele alacağız.

D. Mal Beyanı

Mal beyanı İİK m. 74-77 arasında ele alınmıştır. Takip borçlusuna gönderilen ödeme emrinde 10 gün içerisinde takip borçlusunun şikâyet yoluna başvurmadığı veya başvurusunun reddedildiği durumlarda borcunu ödemesi gerektiği veya ödemezse mal beyanında bulunması gerektiği bildirilir. Ayrıca zamanında mal beyanında bulunmaz veya yaptığı mal beyanı gerçeğe aykırı ise hapisle cezalandırılacağı da bildirilir. Bu durumda takip alacaklısı süresi içinde mal beyanında bulunarak takip prosedürüne uygun davranmalıdır. Hukukumuzda takip alacaklısından borçlunun malvarlığına ilişkin bilgilere vakıf olmasının beklenemeyeceğinden ve takip alacaklısının menfaatlerinin korunması gerektiğinden yola çıkılarak böyle bir yol izlenmiştir²⁴².

Borçlu mal beyanını yazılı veya sözlü olarak yapabilir. İİK 74. maddeye göre borçlu kendisinde veya 3. Bir kişide bulunan mal, hak ve alacaklarından borcuna yetecek kadar olan miktarının nitelik ve çeşitlerini ve her türlü kazanç ve gelirlerini, yaşama tarzına göre geçim membalarını ve bunlara nazaran borcunu ne suretle ödeyebileceğini icra dairesine

---

²⁴¹ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 398.

²⁴² Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 228.

bildirmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken iki önemli husus vardır. Bunlardan ilki borçlunun borcunu karşılayacak kadar olan mal beyanında bulunmasının zorunlu olduğudur. Dolayısıyla tüm malların beyanı gerekli değildir. Bunun yanında diğer önemli husus ise borçlunun bir malvarlığı veyahut geliri bulunmasa dahi bunların bulunmadığına ilişkin de mal beyanında bulunması gerektiğidir.

Kanımızca mal beyanında bulunmamanın sonucu olarak kanun koyucunun hapisle tazyik ve cezalandırma yoluna gitmesini biraz daha açmak faydalı olacaktır. Buna göre İİK m. 76'ya göre mal beyanında bulunmayan borçluyu mal beyanında bulunmaya zorlamak için hapisle tazyik yollardan ilkidir²⁴³. Bu yolda alacaklının talebi üzerine borçlu mal beyanında bulununcaya kadar icra mahkemesi hâkimi tarafından hapisle tazyik olunacaktır. Fakat bu süre 3 ayı geçemeyecek ve bu karar bir defa verilebilecektir. Unutulmamalıdır ki burada hapisle tazyik kararının verilebilmesi için gönderilen ödeme emrinde bunun da bildirilmesi gerekir.

Borçlunun mal beyanında bulunması; fakat bu mal beyanının gerçeğe aykırı olması halinde borçlunun 3 aydan 1 yıla kadar hapisle cezalandırıldığı görülür. Bu yönde bir ceza verilebilmesi için borçlunun bu yönde bir kastının bulunması ve alacaklının da şikâyet etmesi gerekir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus bu gerçeğe aykırı mal beyanının borçlunun kendisi tarafından bizzat yapılmış olmasıdır. Aksi halde bu ceza uygulanamayacaktır²⁴⁴.

İİK m. 339'a göre borcunu karşılayacak ölçüde bir mal beyanında bulunmamış olan borçlu sonradan elde ettiği bir kazanç veya malı makbul bir mazereti yoksa 7 gün içerisinde icra dairesine bildirmelidir. Aykırılık halinde hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Bu yönde bir ceza verilebilmesi için alacaklının şikâyeti şarttır²⁴⁵.

---

²⁴³ Özkan, s. 503; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 230.

²⁴⁴ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 146.

²⁴⁵ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 146.

E. Haciz

1. Genel Olarak

Takibin kesinleşmesinin ardından borçlunun borcunu ödememesi halinde takipteki bir sonraki aşama hacizdir. İcra dairesi tarafından alacaklının talebi üzerine alacakların temini için borçlunun borcu karşılayacak miktar ve değerdeki mallarına ve haklarına hukuken el konulmasıdır. Bu tanım esasında kesin haczi açıklasa da diğer haciz türlerine de ışık tutmaktadır. Burada haciz türlerinin ayırımına girmeden genel açıklamalarla yetinmek yerinde olacaktır²⁴⁶.

2. Haciz Talebi

Alacaklı takibin kesinleşmesi ile haciz talebinde bulunabilme hakkını kazanır. Haciz ödeme emrinin kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde mal beyanını beklemeden istenebilir. Zamanında haciz talebinde bulunulmaması halinde takip dosyası işlemde kaldırılır. Burada usul hukukundan bir farklılık söz konusudur. Şöyle ki usul hukukunda işlemde kaldırılan açılmış sayılmaması önlemek için belli bir süre içerisinde yenilenmesi gerekir. Burada ise alacaklı zamanaşımı içerisinde istediği zaman dosyayı yenileyebilecektir (İİK m. 78)²⁴⁷.

Alacaklı haciz talebini yazılı veya tutanağa geçirilmek şartıyla sözlü olarak yapabilir. Taleple birlikte haciz için gerekli giderler alacaklı tarafından ödenmelidir (İİK m. 59). “Haciz istiyorum” veya “takibe devam edilmesini istiyorum” gibi ifadelerle haciz talebinde bulunulabilecektir. İcra takibinin yapıldığı icra dairesi hacizde de yetkili olacaktır. Fakat haciz, icra dairesinin kendi bölgesi dışındaki yerlerde yapılacaksa bu durumda istinabe yoluna başvurulacaktır²⁴⁸.

---

²⁴⁶ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 232.

²⁴⁷ Özkan, s. 517; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 148.

²⁴⁸ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 250.

3. Haczin Yapılması

İİK m. 73 gereği haciz alacaklının yapacağı haciz talebinden itibaren 3 gün içerisinde icra müdürü tarafından veya icra dairesi memuru tarafından yapılır (İİK m. 79-80). Bu sürenin aşılması halinde dahi haciz yapılabilir. Fakat bu gecikmeden doğan zararlara ilişkin bu hale ilişkin kabul edilebilir bir sebep olmaması durumunda icra memurunun kusuru sebebiyle Devletin sorumluluğuna gidilebilecektir (İİK m. 5-7)²⁴⁹.

Borçluya haczin önceden bildirilmesi uygun görülse de bu bir gereklilik değildir. Buna ek olarak borçlunun haciz yapıldığı sırada haczedilecek malın bulunduğu yerdeyse haciz huzurunda değilse ve katılamayacaksa o olmadan yapılır. Borçlunun hacze engel olabilmemesinin tek yolu borcu ödemesidir. Borçlunun haciz sırasında yapacağı ödeme sonucu haciz yapılmayacaktır²⁵⁰.

Haciz sırasında hangi malların haczedilip hangilerinin haczedilmeyeceğine icra müdürü karar verir. Bunun yanında malların kıymet takdirinin de icra müdürü tarafından yapılması gerekir (İİK m. 87). Buna ek olarak eğer kıymet takdirini kendisi yapamazsa bilirkişiye de başvurabilecektir. Haciz sırasında kıymet takdiri yapılmamışsa icra müdürü kendisi veya taraflardan birisinin şikâyeti üzerine sonradan da kıymet takdiri yapabilecektir.

İcra müdürü gerekirse kilitli yerlerin borçlu tarafından açılmasını talep edebilir ve gerekirse zorla açtırılır. Yine aynı maddeye göre icra müdürü para, kıymetli evrak, altın, gümüş ve diğer kıymetli şeylerin saklandığı şüphesine kapılır ve borçlu da bunları vermemek için direnirse zora başvurabilecektir (İİK m. 80). Dolayısıyla icra müdürünün gerek borçlunun kendisine karşı gerekse mallarına karşı kuvvet kullanma yetkisinin var olduğu söylenebilecektir²⁵¹.

---

²⁴⁹ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 149.

²⁵⁰ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 235; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 149.

²⁵¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 236; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 150.

Gerek taşınır gerekse taşınmaz malların haczi sırasında icra müdürü tarafından bir haciz tutanağı tutulur. Bu tutanağın içeriğine ilişkin bilgiler İİK m. 102’de verilmiştir²⁵². Haciz mahalinde hacze kabil hiçbir mal bulunmaması durumunda kesin aciz belgesi düzenlenir. Haciz mahalinde haczedilen malların alacağı ve giderleri karşılamaması halinde ise geçici aciz belgesi verilecektir (İİK m. 105).

Uygulamada “103 davetiyesi” olarak adlandırılan davetiye ile haciz sırasında hazır bulunmayan alacaklı ve borçluya 3 gün içinde incelemeleri ve varsa şikayetlerini yapmaları için davetiye gönderilir. Burada kanunen ilavesi gereken müddetler mahfuz kabul edilir. Bu davetiye borçluya gönderilmeden satış yapılamayacaktır (İİK m. 103)²⁵³.

4. Haczin Konusu

Borçlunun haczi uygun taşınır ve taşınmaz mallarının yanı sıra 3. Kişilerdeki alacakları ve diğer malvarlıkları haczin konusunu oluşturacaktır ve daha önce de belirtildiği gibi bu mallardan yalnızca alacağı karşılayacak miktarda olanı haczedilmelidir, daha fazlası haczedilemeyecektir²⁵⁴.

Haciz konusunu daha detaylı incelemeden önce hacizde tertip hususunu ele almak faydalı olacaktır. Hacizde tertip e göre borçlunun malları haczedilirken belirli bir sıraya uyulacaktır. Buna hacizde tertip denir. İİK 85. madde gereğince haczi gerçekleştiren müdür mümkün olduğunca her iki tarafında menfaatlerini göz önünde bulundurmalıdır. Bu noktada ilk kural çekişmesiz malların haczedilmesidir. Burada çekişmesiz mallardan taşınır mallar öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bunların muhafazası ve taşınması taşınmazlara göre daha kolaydır. Taşınırlar haczedildikten sonra eğer alacak karşılanmamışsa bu durumda sıra taşınmazlara gelecektir. Burada da borçlunun da menfaatlerinin gözetilmesinin bir sonucu olarak satılması ve yokluğu borçluya en az yük teşkil edecek olan taşınmaz önce haczedilecektir. Son olarak da çekişmesiz malların alacağı karşılamaması durumunda çekişmeli malların haczine geçilmelidir (İİK m. 85). Belirtilmelidir ki çekişmeli mallar haczedilirken buradaki iddialar haciz tutanağına

²⁵² Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 237.

²⁵³ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 150.

²⁵⁴ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 243; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 160.

geçirilmelidir (İİK m. 102). Yine İİK m. 85 gereği olarak haczi sonucu elde edilen gelirin paraya çevirme ve muhafaza giderlerini karşılamayacak olan mal haczedilmeyecektir²⁵⁵. Elde edilecek geliri satış giderlerini karşılamayacağı kesin olan mallar haczedilemeyecektir²⁵⁶.

Haczin konusuna dönecek olursak burada haczin konusunu teşkil eden her bir mal, hak veya alacak hakkının ayrı ayrı özelliklerinin ele alınması gerekir. Menkul malların haczi hususu İİK m. 88’de ele alınmıştır. Buna göre istisnalar bir tarafa bırakılacak olursa kanun koyucunun ikili bir ayrıma gittiği görülecektir. Bu ayrıma göre menkul mallar para, banknot, hamiline yazılı senet, poliçe, altın, gümüş vb. kıymetli evrakların haczinde bunların icra dairesi tarafından muhafaza altına alınması gerekir. Yani bunlara el konulması burada geçerlilik şartını oluşturur. İcra daireleri bunları kendisi el koyduktan sonra çoğunlukla bankalarda muhafaza etme yolunu seçerler²⁵⁷.

Haczin yapıldığı bölgede Adalet Bakanlığı tarafından bu haczedilen malların korunması için bir depo vb. yer açılmış ise bu durumda hacizli mallar buraya konacaktır²⁵⁸. Öte yandan haczedilen diğer taşınırın muhafaza altına alınması bir şart değildir. Hukuken haczi gerçekleştirilen menkul mal geçici olarak borçlunun elinde bırakılabilecektir. Alacaklının aksi yöndeki talebi ve muhafazası için gerekli giderleri karşılaması halinde bu mal yediemine teslim edilebilecektir. 3. bir kişinin elinde bulunan taşınırlarda 3. Kişinin muvafakati ile haczedilen mal 3. Kişiye yedi emin sıfatıyla bırakılabilecektir. İİK m. 88’in önceki halinde 3. Kişinin elindeki taşınır mal haczedildiğinde alacaklı muvafakat ederse bu mal yedi emin sıfatıyla 3. kişiye bırakılabiliyordu.

İİK m. 88/4 göre icra dairesi 3. bir şahsa rehnedilmiş malları da muhafaza altına alabilecektir. Öte yandan ticari işletme rehni kapsamındaki taşınırlar ise hukuken haczedilip ticari işletmede bırakılacaktır ve ticari işletme bu taşınırları kullanarak faaliyetlerini sürdürebilecektir. Ancak satış kararının alınması ise muhafaza işlemi

---

²⁵⁵ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 160.

²⁵⁶ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 243; Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 257.

²⁵⁷ Özkan, s. 530; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 161.

²⁵⁸ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 259.

gerçekleştirilebilir. Nitekim Pekcanitez'e göre²⁵⁹, "Bu yasak sadece rehinli alacaklı ya da alacaklılar için geçerli değildir.". Hangi alacaklının takip yaptığına bakılmaksızın ticari işletme içinde yer alan taşınır haczedilebilecek olsa da muhafaza işlemi yalnızca satış kararı alınması ile uygulanabilecektir.

İİK m. 91 gereği icra müdürlüğü gayrimenkul malların haczini tapu siciline şerh verilmesi yoluyla gerçekleştirmektedir. Normal şartlarda taşınmazın bulunduğu yere gidilerek tutanak tutulması yoluyla haczin gerçekleşmesi gerekirken uygulamada çoğunlukla mahaline gidilmemektedir. Tapuya verilecek haciz şerhi iyi niyeti ortadan kaldıracı etki doğuracaktır. Yapılan haciz işlemi icra dairesi tarafından İİK 92. madde gereği olarak kendilerine rehnedilmiş olan alacaklılarla kiracılara da haber verilir. Bu işlemle kiracılardan kiralarını icra dairesine yatırmaları emrolunur. Taşınmazın haczi taşınmazın bütünüyle parçalarını ve eklentilerini de kapsayacaktır²⁶⁰.

Haczi gerçekleştiren icra dairesi haczedilen gayrimenkulün idare ve işletmesine ilişkin gerekli işlemleri gerçekleştirecektir. Buna örnek olarak haczedilen tarladaki mahsullerin toplanması örnek verilebilecektir²⁶¹.

Takip borçlusunun bir üçüncü kişideki alacağı hamiline ait bir senet veya poliçe ve sair cirosu kabil bir kıymetli evraka dayanıyorsa bu kıymetli evrakin menkul mallar gibi haczedileceği kabul edilir. Buna karşılık İİK 89. maddede borçlunun kıymetli evraka bağlı olmayan alacaklarının haczine ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir. Burada alacaklının karşısına genel hükümleri seçmek ya da İİK 89. maddenin sağladığı kolaylıklardan yararlanmak şeklinde bir imkân çıkmaktadır²⁶².

Bu noktada haczedilen ve vadesi gelen alacakların tahsiline ilişkin gereklilikleri icra dairesi gerçekleştirecektir. Bu işlemlere ilişkin giderleri alacaklının ödemesi istenebilir²⁶³.

---

²⁵⁹ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 162.

²⁶⁰ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 246; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 162.

²⁶¹ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 260.

²⁶² Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 166.

²⁶³ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 261.

Daha önce de belirtildiği üzere kanun koyucu sosyal düşüncelerle haciz işleminin uygulandığı kişi ve ailesinin toplum içerisinde hayatına devam edebildiğine emin olmaya ve alacaklının da menfaatlerini korumak için menfaat dengesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu noktada bazı haczedilemezlik kuralları maddi hukuktan kaynaklıdır. Kimi haczedilemeyen mal ve haklar tamamen haczedilemezken kimileri ise kısmen haczedilemeyecektir. Haczedilemezliğe ilişkin kararı verme yetkisi icra müdüründedir. Yapılacak şikâyet 7 günlük süreye tabidir. Öte yandan haczedilemezliğin kamu düzeni ile gerekçelendirildiği noktalarda bu şikâyet süreye bağlı olmadan yapılabilecektir²⁶⁴. Bu hususa ilişkin düzenlemeler İİK 82. madde ve devamında yapılmıştır²⁶⁵.

Haczedilemeyen mal ve haklar kısmen haczedilemeyenler ve tamamı haczedilemeyenler olarak ikiye ayrılır²⁶⁶. Bu ayrımın daha detaylı olarak ele alınması gerekli görülmediğinden haczin etkisi ile açıklamalara devam edilecektir.

5. Haczin Etkisi

Haczin alacaklı bakımından etkisi takip alacaklısının İİK 106. madde uyarınca kanunda öngörülen süreler içerisinde satış yapılmasını talep edebilmesi ve İİK 138. madde uyarınca da satış sonucu elde edilen bedelden para alacağını talep edebilmesidir. Haczin borçlu açısından etkisi ise borçlunun haczedilen mallar üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlandırmasıdır. Buna göre borçlu her ne kadar alacaklı ve icra müdürünün iznine gerek duymadan taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunabilse de bu tasarruf iyi niyet korumasından yararlanamayacaktır. Yani bu tasarrufla kazanılan haklar takip alacaklısının taşınmaz üzerindeki bedele ilişkin haklarından sonra gelecektir. Fakat bu husus taşınırlar açısından daha farklıdır. Buna göre taşınmazlara ilişkin takip borçlusuna tanınan sınırlı tasarruf yetkisi burada söz konusu olmayacaktır. Burada alacaklının muvafakati ve icra müdürünün izni gerekecektir (İİK m. 86). Haczin 3. kişilere etkisinin değerlendirilmesi gerekir ise burada da malın 3. kişiye ait olmasına rağmen borçluya ait olduğu düşünülerek haczedilmesi halinde bu husus haciz tutanağında belirtilmelidir. Bundan sonraki adım ise istihkak prosedürünün işletilmesi olmalıdır (İİK m. 96, 102).

---

²⁶⁴ Köle / Görgülü, s. 139.

²⁶⁵ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 152.

²⁶⁶ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 289.

F. Satış Talebi

Satış hususu İİK 106 ile 137. maddeler arasında ele alınmıştır. Hukukumuzda haczedilen malların doğrudan doğruya takip alacaklısının tatmin edilmesi yönünde kullanılması kabul edilmemiştir. Buna göre haczedilen mal para değilse alacaklı veya borçlu tarafından, haczedilen malın paraya çevrilmesinin talep edilmesi ile alacaklının alacağı ödenecektir. Dolayısıyla haczedilen şey para ise burada satış işlemine gerek kalmayacaktır. Hacı yapılan mal veya hakkın paraya çevrilmesi için satış talebinde bulunulması alacaklı veya borçlu tarafından yapılabilecektir. Her ne kadar kural icra müdürünün alacaklı veya borçlunun talebi olmadan haczedilen malı paraya çevirememesi olsa da haczedilen malların süratle paraya çevrilmemesi halinde kıymetlerinin ciddi orandan düşeceği öngörülüyor veya bu malın muhafazası güç ise bu durumda icra müdürünün talep olmadan da satışı gerçekleştirme kararı alabilmesi mümkündür (İİK m. 107-113)²⁶⁷.

Alacaklının geçici ve ihtiyari haciz durumlarında kural olarak satış isteyemeyeceği kabul edilse de haczedilen malın kıymeti süratle düşmekte veya muhafazası güç ise bu durumda da alacaklı satış talebinde bulunabilecektir. Fakat belirtilmelidir ki ana kural satış talebinde bulunabilmek için kesin haczin mevcut olmasıdır²⁶⁸.

Satış talebi yazılı ve sözlü olarak yapılabilecektir. Satış isteyen satış giderlerini peşin olarak ödemelidir (İİK m. 59). İİK m. 106'da alacaklının haczedilen taşınır malın ve alacakların satışını kesin haciz tarihinden başlayarak 6 ay içerisinde isteyebileceğini düzenlerken bu süreyi taşınmazlar için 1 yıl olarak düzenlemiştir. Bu süre taksit sözleşmesinin, istihkak davasının, geçici ve ihtiyati haczin süresince işlemeyecektir. Sürenin geçmesi ile haciz düşer. Fakat daha önceki açıklamalarımızda da görüleceği üzere burada usul hukukunda bir farklılık söz konusudur ve haczin düşmesi ilse takip dosyası derdest kalır. Dolayısıyla hacizden önceki işlemleri tekrar gerçekleştirmeye gerek

---

²⁶⁷ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 304; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 198.

²⁶⁸ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 304; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 198.

duyulmadan haciz talebinin yenilenmesi mümkün olacaktır²⁶⁹. Kuru ve diğerlerine göre²⁷⁰:

“Yargıtay’a göre burada yenileme talebine ve bunun borçluya tebliğine gerek yoktur; alacaklı doğruca haciz isteyebilir. Kanımızca satış talebini geri alan alacaklı, ancak, haczi tarihinden itibaren kalan satış isteme süresi içinde yeniden satış isteyebilir. İİK’nin 110. maddesindeki talep geri alınıp da bu müddet içinde (yani, m. 106’daki kanuni süre) içinde yenilenmezse deyiminin, bu şekilde anlaşılması gerekir. Fakat Yargıtay, satış talebinin geri alınması üzerine, yeni bir satıl isteme süresinin işlemeye başlayacağı görüşündedir. Bu görüşe katılmıyoruz; çünkü, Yargıtay’ın görüşü, alacaklıya, satış talebini geri almak suretiyle m. 106’daki satış isteme süresini (dilediği gibi) uzatmak yetkisini tanımak anlamına gelir. Bu ise, İİK’nun tayin ettiği sürelerin kesin olduğu ve sözleşme ile dahi değiştirilemeyeceği ilkesine (m. 20) aykırı düşer.”

1. Taşınır Malların Satılması

İİK m. 112’ye göre taşınır mallar talep tarihinden itibaren 2 ay içerisinde satılır. Satışın bu süre içerisinde istenmesine rağmen icra dairesi tarafından gerçekleştirilmemiş olması haczin düşmesini gerektirmeyecektir. Buradaki herhangi bir gecikmeye ilişkin şikâyet hakkı kullanılabilir. Buradaki hak İİK 16. madde gereği herhangi bir süreye bağlanmamıştır²⁷¹. Yetişmemiş mahsuller borçlunun muvafakati olmadan satılamayacaktır (İİK m. 112/2).

Her ne kadar kural taşınırların açık arttırma yoluyla satışı olsa da bazı koşulların gerçekleşmesi halinde pazarlık yoluyla satışın da gerçekleşebileceği görülmektedir. Bu noktada ilk olarak ele alınması gereken husus açık arttırmadır²⁷².

İİK 114. maddeye göre satış açık arttırma ile yapılacaktır ve birinci ve ikinci arttırmanın yapılacağı yer, gün ve saat daha önceden ilan edilmelidir. Buradan da anlaşıldığı üzere ilan bir zorunluluk teşkil edecektir. İlanın ne şekilde ve nasıl yapılacağı İİK 114. maddede ele alınmıştır. Kanunun öngördüğü asgari koşulları sağlamayan ilan geçerli kabul

²⁶⁹ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 198.

²⁷⁰ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 333.

²⁷¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 307; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 200.

²⁷² Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 200.

edilemeyecektir. İhale nin feshi şikâyet yolu ilan ın yapılmaması veya gereği gibi yapılmaması hallerinde mümkün olacaktır²⁷³.

Burada ele alınması gereken hususlardan birisi de ilan ın ne zaman yapılacağıdır. Her ne kadar kanun burada bir sınır çizmemiş olsa da bu ilan ın taraflar ın ihale yi öğrenip satışa hazırlanmalarına yetecek olan sürenin göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği kabul edilir²⁷⁴. Taşınır mallar ın satış ında yapılan açık arttırmada taşınmazlar ın satış ından farklı olarak bir teminat şartı öngörülmemiştir. Bu şart yalnızca elektronik ortamdan verilen teklifler için öngörül müştür (İİK m. 114). Öte yandan icra memurunun malın niteliğini göz önünde bulundurarak alıcılardan belirli miktarda teminat yat ırmalarını isteyebileceği kabul edilmiştir.

Açık arttırmaya elektronik ortamda teklif verme yoluyla başlanacaktır ve verilecek teklifler haczedilen malın kıymet takdirinin yüzde 50'sinden az olamayacaktır. Bunun yanında haczedilen malın tahmin edilen değerinin yüzde 20'si oranında teminat vermek teklif verebilmenin şartı konumundadır. Yukarıda²⁷⁵ belirttiğimiz üzere İİK 115. maddeye göre birinci arttırmada teklif edilen en yüksek miktar haczedilen malın takdir edilen değerinin yüzde 50'sini aşmalı ve satış isteyen alacağına rüçhanı olan diğer alacaklar o malla temin edilmişse bu suretle rüçhanı olan alacakların mecmuundan fazla olması ve bundan başka paraya çevirme ve paraların paylaş ırılması masraflar ını aşmalıdır. Birinci arttırmada bu bahsedilen miktara ulaşılamazsa satış geri bırakılır ve ikinci arttırma yapılır. Bu noktada bilinmesi gerekir ki ilk arttırmada en yüksek teklifi veren kişinin teklifi ikinci arttırmada geçerli olmayacaktır²⁷⁶.

İkinci arttırmada da birinci arttırmadaki usul uygulanacaktır. Burada da verilen en yüksek teklifin yukarıdaki²⁷⁷ şartlara göre değerlendirmesinin yapılması gerekecektir. İkinci arttırmada da şartlar sağlanmazsa satış talebinin düşeceği kabul edilecektir.

---

²⁷³ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 308; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 200.

²⁷⁴ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 201.

²⁷⁵ Bkz. s. 49.

²⁷⁶ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 310; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 202.

²⁷⁷ Bkz. s. 49.

Bu arttırmalarda gerekli şartların sağlanması halinde o malın mülkiyeti en yüksek teklifi verene geçecektir. Fakat İİK 118. maddenin bir gereği olarak alıcı satış bedelini ödemedikçe ve ihale kesinleşmedikçe mal kendisine teslim edilmeyecektir. Maddenin devamında icra müdürünün alıcıya bedeli ödemesi için yedi günlük bir mühlet verebileceği belirtilir. Bu sürenin bitiminin ardından icra müdürü ihale kararını kendiliğinden kaldıracaktır. Yine aynı maddenin devamında ihaleye katılıp bedeli ödemeyerek ihalenin feshine sebep olanların teklif edilen bedelle son ihale bedeli arasındaki farktan ve diğer zararlardan ve ayrıca temerrüt faizinden sorumlu olacakları belirtilmiştir²⁷⁸.

Yukarıda²⁷⁹ taşınırların kural olarak açık arttırma yoluyla satıldığından bahsetmiştik. Bunun istisnası olarak İİK 119. maddede düzenlenen şartların varlığı halinde yapılan pazarlıkla satış gösterilebilecektir. Buna göre şu şartların varlığı halinde pazarlıkla satış mümkündür:

- i. Bütün alakadarlar isterse,
- ii. Borsa ve piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer mallar için o günün piyasasında mukarrer fiyat teklif edilirse,
- iii. Artırmada maden kıymetini bulmamış olan altın ve gümüş eşyaya bu kıymet teklif edilirse,
- iv. Kıymeti süratle düşen veyahut muhafazası masraflı mallar söz konusu ise,
- v. Mahcuz malın tahmin edilen değeri bir milyar lirayı geçmezse.

Bu sayılan haller sınırlı sayıdadır.

2. Taşınmaz Malların Satılması

Taşınmaz malların satılması İİK m. 123 ile 136 arasında düzenlenmiştir. İİK m. 123'e göre taşınmazlar satış talebinden itibaren 3 ay içerisinde icra dairesi tarafından açık arttırma ile satılır. Fakat yukarıda²⁸⁰ taşınırların satışına ilişkin açıklamalarda belirtildiği

---

²⁷⁸ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 205-206.

²⁷⁹ Bkz. s. 48.

²⁸⁰ Bkz. s. 48.

gibi taşınmazlarda da bu süre sonrasında da gerçekleştirilen satış geçerlidir. Taşınırın aksine burada açık artırma ile satış tek seçenektir, pazarlık ile satış söz konusu değildir²⁸¹. İİK 124-128. maddelerde açık artırmaya hazırlık aşaması düzenlenmiştir. İlk olarak ele alınması gereken husus artırma ilanıdır. Burada taşınırın satışından farklı olarak artırmadan 1 ay öncesinde ilanın yapılmış olması gerekir. İİK 126. maddede bu ilanın içeriğine ilişkin gerekliler sıralanmıştır²⁸².

Elektronik ortamda teklif verme açık artırmadan 20 gün önce başlayacak ve ihalenin tamamlanacağı günden önceki gün sona erecektir. Birinci ihaleden sonra başlayacak ikinci ihalede ise birinci ihalenin sonra ermesinden sonra 5. gün başlayacak olan elektronik ortamda teklif verme birinci ihaleden sonra en az 20 gün sonra başlanacağı kararlaştırılacak olan ikinci ihalenin tamamlanacağı günden bir önceki gün sona erecektir. Bunlara ek olarak bilinmelidir ki taşınır satışında olduğu gibi elektronik ortamda verilecek tekliflerde malın tahmin edilen değerinin yüzde 20 si oranında teminat gösterilmesi gerektiği gibi burada yine verilecek tekliflerin malın tahmin edilen değerinin yüzde 50'sini aşması gerekir. Bu şartın aranmadığı tek yer ise İİK 126. maddenin 5. fıkrasında belirtildiği üzere bu satışa çıkarılan taşınmaz üzerinde hakkı olan alacaklıların alacağı yukarıdaki fıkrada yazılı oranda ise artırmaya iştiraki halinde pey akçesi ve teminat aranmayacaktır²⁸³.

İİK 124. ve 125. maddelerde artırmanın şartnamesine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre İİK m. 124/2'de "şartnameye artırmaya katılacakların taşınmazın tahmin edilen kıymetinin yüzde 20'si nispetinde pey akçesi veya milli bir bankanın teminat mektubunu tevdi etmeleri, elektronik ortamda teklif vererek artırmaya katılacakların teminat göstermeleri" gerektiğinin yazılacağı belirtilir. Bilinmelidir ki artırma şartnamesinde gösterilmeyen mükellefiyetler alıcıya geçmeyecektir. Bunun nedeni artırma şartnamesinin tapu sicili niteliğine sahip olmasıdır. Mükellefiyetler listesi mükellefiyetlerin gösterilebilmesi amacıyla hazırlanan ve artırma şartnamesinin bir cüzü niteliğinde olan bir sıra cetvelidir (İİK m. 128)²⁸⁴.

---

²⁸¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 319; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 208.

²⁸² Özkan, s. 700.

²⁸³ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 320; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 209.

²⁸⁴ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 210-211; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 322.

Burada da artırmanın yapılması aynı taşınırlarda olduğu gibidir. Buna göre birinci artırmada alıcı çıkmaması veya yeterli miktarda teklif verilmemesi durumunda satış icra memuru tarafından geri bırakılacaktır. Bu durumun ikinci satışta ortaya çıkması halinde ise bu sefer satış talebi düşecektir. Taşınırlara ilişkin yaptığımız açıklamanın burada da yansıması olduğunu görüyoruz. Buna göre ilk artırmada gerekli şartları sağlayamayan en yüksek teklif ikinci artırmada da teklifi veren kişiyi bağlamayacak ve geçerli olmayacaktır ki zaten bunun gerekli yüzde kuralları gereği de tersi şekilde değerlendirilmesi de mümkün değildir²⁸⁵.

İhalede en yüksek teklifi veren ve bu teklifle kanunda yazan şartları sağlayan kişiye taşınmazın mülkiyetinin geçtiği kabul edilir. Fakat bu yapılan teklifin ödemesi yapılmadıkça ve ihale kesinleşmedikçe tapuya tescil için yazı yazılmayacaktır ve taşınmazın muhafaza ve idaresine ilişkin kararlar icra dairesi tarafından alınacaktır. İİK 130. madde gereği satışı yapılan taşınmazın bedeli peşin olarak ödenecektir. Burada icra memurunun 10 günü aşmamak kaydıyla bir mühlet verebileceği de belirtilmiştir. Bedelin ödenmesi sonucu tapuda alıcı lehine tescil gerçekleştirilecektir²⁸⁶.

G. Alacakların Paraya Çevrilmesi

İİK 119. madde gereği borsada ve piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer alacaklar pazarlık yoluyla satılabilecektir. Bunun dışında kalıp da borsada fiyatı bulunmayan alacakların ise 2 farklı yol ile satışı yapılabilecektir. İİK 106. madde gereği olarak haczedilen alacağın açık artırma yoluyla satışı mümkün iken alacağın vadesi gelmiş ise satışı söz konusu olamayacaktır. Bu durumda 3. kişiden İİK 89. madde gereği olarak borcunu icra dairesine ödemesi istenecektir²⁸⁷.

Borçlunun alacağının kambiyo senedine bağlı olduğu durumlarda durum biraz daha farklıdır. Pekcanitez ve diğerlerine göre:

---

²⁸⁵ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 325; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 214-215.

²⁸⁶ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 214-215; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 327.

²⁸⁷ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özekes, s. 216; Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 312-313.

“Üçüncü kişi (çoğunlukla banka), haciz ihbarnamesi üzerine, elinde borçluya ait bonoların bulunduğunu belirtirse, esasen 88. maddenin birinci fıkrasına göre icra dairesinin fiilen bu senetleri haczetmesi gerekir. Ancak, üçüncü kişi, tahsil için borçlu tarafından kendisine bırakılmış bonoların bedelinin tahsil edince icra dairesine ödeyeceğini bildirir ve alacaklı bunun Kabul ederse, bu paranın tahsili ve icra dairesine ödenmesi beklenir.”²⁸⁸

Eğer ki alacaklı bunu kabul etmez ve bonoların icra dairesine teslim edilmesini isterse bu durumda icra dairesi bunları alarak kendi kasalarında vadeleri gelene kadar saklayacaktır. Vadesi gelen bonolar usulüne göre tahsil edilecektir (İİK m. 90). Bir diğer mevzu ise takip edilen alacağın çekişmesiz olması durumunda alacağın alacaklıya devrinin söz konusu olmasıdır ki burada hacze iştirak edenler varsa bunların muvafakati gerekir. Böyle bir devir söz konusu olduğunda alacaklının alacak hakları devraldığı kıymetli alacak oranında sona erer.

Alacağın çekişmeli olması durumunda ise ortaya farklı bir sonuç çıkmaktadır. Buna göre burada alacaklının takip yetkisi alması söz konusu olacaktır (İİK m. 120). Bu takip yetkisini hacze iştirak edenlerin hepsi veya birkaçı üzerine alabilecek ve bu sayede borçlunun 3. kişiye karşı sahip olduğu davayı takip yetkisini kullanabileceklerdir. Burada haklara haleflik değil de davayı takip yetkisi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla bu dava takip yetkisini üzerine alan alacaklı veya alacaklılar 3. kişiye karşı dava açıp takip yapabileceklerdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere davayı takip yetkisinin kullanımıyla borcun ödenmiş olması söz konusu olmayacaktır. Bu sadece dava açıp bu davayı takip yetkisi verir. Yani kısaca anlatmak gerekir ise burada alacaklı tahsilat yapabilmek için borçlunun çekişmeli olan alacağını ispatlamaya çalışacaktır. Eğer başarılı olunursa bu alacak ile öncelikle devralan alacaklı veya alacaklıların giderleri ve tahsili yapılacaktır (İİK m. 120/3). Burada tahsilat gerçekleşmezse ise alacaklıların alacak hakları mevcut kalırken yaptıkları giderleri talep etmeleri mümkün olmayacaktır.²⁸⁹

---

²⁸⁸ Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 216.

²⁸⁹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 313; Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Öztan / Özkes, s. 217.

III. Kambiyo Senetlerine Özgü İflas Yolu İle İcra Takibi

Bir alacağın kambiyo senetlerine özgü takip yolları kullanılarak icra takibine konu edilmesi iki farklı şekilde gerçekleşebilir. Bunlardan ilki kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takiptir. İkincisi ve uygulamada sıklıkla başvuru olan bir diğer takip yolu ise kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takiptir²⁹⁰. Burada belirtilmesi gerekir ki, kambiyo senedine bağlanmış bir alacağı bulunan kimse, kambiyo senetlerine özgü iflas yolu ile icra takibine başvurabileceği gibi kambiyo senetlerine özgü haciz yoluna ve genel haciz yahut genel iflas yolu ile takibe de başvurabilmektedir²⁹¹.

İİK m. 167/1 uyarınca kambiyo senetlerine dayanarak iflas talepli icra takibinin ikame edilebilmesi için iki temel zorunluluk bulunmaktadır. Bunların ilki takip borçlusunun iflasa tabi kişilerden olması iken ikincisi ise takip talebine konu edilen alacağın kambiyo senedine bağlanmış olmasıdır²⁹². Burada icra müdürü takibe dayanak oluşturan senedin kambiyo senedi olup olmadığını re'sen takdir ve tayin etmekle görevlidir. İcra müdürü bu incelemesi TTK hükümlerinde belirtilen şartlar çerçevesinde yapacaktır²⁹³.

A. İflas Takip Talebi

Kambiyo senetlerine özgü iflas yolunda, genel haciz yolu ve kambiyo senetlerine özgü icra takibinden farklı olarak takip talebinin üzerinde takip türü olarak iflas talebinin belirtilmesi ve kambiyo senedinin aslının takip talebi ile birlikte icra müdürlüğüne teslim edilmesinin gerekir²⁹⁴. Bu husus İİK 167. maddesinde açıkça belirtilmiştir.

İİK 58. maddede belirtilen takip taleplerinde gösterilmesi zorunlu unsurların tamamı iflas yolu ile başlatılacak icra takipleri için de geçerlidir. Buna ek olarak yukarıda²⁹⁵ da belirtildiği üzere takip yollarından iflas yolunun seçilmesi gerekmektedir.

²⁹⁰ Köle / Görgülü, s. 113.

²⁹¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 458.

²⁹² Helvacı, s. 166.

²⁹³ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 458; Helvacı, s. 167.

²⁹⁴ Ermiş, Ç. E: Alacaklının Talebi ile Doğrudan Doğruya İflas, Yüksek Lisans Tezi, 2008, Ankara, s. 5 (www.tez.yok.gov.tr).

²⁹⁵ Bkz. s. 54.

B. Ödeme Emri

Alacaklının icra müdürlüğüne yaptığı kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takibe ilişkin yapılan takip talebinin icra müdürlüğüne kabul edilmesi üzerine, takip talebinde borçlu olarak gösterilen taraflara ödeme emri gönderilecektir. Bu ödeme emrinde bulunması gereken hususlar İİK m. 171'de belirtilmektedir²⁹⁶. Burada kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipten farklı olarak 5 gün içerisinde borcun ödenmediği, itiraz ya da şikâyet kanun yoluna başvurulmadığı takdirde alacaklının, kendisini aleyhine asliye ticaret mahkemesinde iflas davası açacağı bildiriminde bulunulur. Bir diğer farklılık da kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte ödeme emrini tebliğ alan borçlunun 10 günlük ödeme süresinin bulunmasına rağmen, kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takipte bu süre 5 gün olarak belirlenmiştir²⁹⁷.

C. Ödeme Emrine İtiraz veya Şikâyet

Kambiyo senetlerinde iflas yoluyla takipte hem itiraz hem de şikâyete ilişkin usuller aynıdır. İtiraz ve şikâyet dilekçeleri sebeplerini içerir bir şekilde icra dairesine yapılacaktır. Burada bilinmelidir ki borçlunun gecikmiş itiraz etmesi mümkündür. Bu itirazın iflas davası açılmadan yapılacak olması halinde itiraz icra müdürlüğüne iflas davası sırasında yapılacak ise de asliye ticaret mahkemesine yapılacaktır. Fakat her iki halde de mazeretin incelemesini asliye ticaret mahkemesi tarafından yapılacaktır²⁹⁸. Asliye ticaret mahkemesinin gecikme mazeretini kabul etmesi halinde alacaklıya İİK m. 174 uyarınca iflas davası açması için süre vermeyecektir. Burada mahkeme böyle bir talep hâlihazırda varmış gibi değerlendirme yapıp iflas davasını re'sen inceleyerek bu dava üzerinden kararını verecektir²⁹⁹.

---

²⁹⁶ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 459.

²⁹⁷ Ermiş, s. 18.

²⁹⁸ Coşkun, M: İcra ve İflas Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı (III. Cilt), Ankara, 2012, s. 2916.

²⁹⁹ Kale / Görgülü, s. 142-143.

D. İflas Davası

Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipten farklı olarak ödeme emrinin borçluya tebliği ve bunun akabinde takibin kesinleşmesinin ardından kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte alacaklının icra müdürlüğünden haciz talep etme hakkı bulunmamaktadır. Kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takipte ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmesinin ardından alacaklının asliye ticaret mahkemelerinde iflas davasını açma hakkı bulunmaktadır. Burada belirtilmesi gereken husus alacaklının iflas davasını açmak için İİK m. 156/3 uyarınca ödeme emrinin borçluya tebliğ etmesinden itibaren 1 yıllık hak düşürücü süresinin bulunmasıdır. Açılacak iflas davasında, borçlunun yerleşim yeri mahkemesi İİK m. 154/3 fıkrası uyarınca kesin yetkili olarak belirlenmiştir³⁰⁰.

Kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takibin devamında açılacak iflas davası, borçlu tarafından ödeme emrine itiraz edilmemesi yahut şikâyet yoluna başvurulması durumlarına göre farklılık göstermektedir.

1. Borçlu Tarafından Ödeme Emrine İtiraz Edilmemesi ve Şikâyet Yoluna Başvurulmamış Olması Durumlarında İflas Davası

Kambiyo senetlerine dayanılarak hakkında bir icra takibi başlatılan borçlunun borca itirazını ve şikâyet kanun yoluna başvurması önceki bölümlerde ele alınmıştı³⁰¹. Ödeme emrini tebliğ alan borçlunun yukarıda³⁰² belirtilen kanun yollarına başvurmaması durumunda hakkında açılan icra takibinin kesinleşecektir. Bunun üzerine alacaklı tarafından İİK m. 173'te belirtilen borçlunun şikâyet ya da itiraz kanun yollarına başvurmadığını gösterir ödeme emri ile birlikte borçlunun yerleşim yeri asliye ticaret mahkemesinde başvuruda bulunarak borçlu hakkında iflas kararı verilmesini ister³⁰³.

---

³⁰⁰ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 450; Helvacı, s. 189.

³⁰¹ Bkz. s. 32-36.

³⁰² Bkz. s. 56.

³⁰³ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s.460; Helvacı, s. 185.

Alacaklının başvurusu üzerine açılan iflas davası İİK m. 173/3 uyarınca basit yargılama usulüne tabidir. Bu davada, mahkeme tarafından borcun var olup olmadığı incelenmeyecektir. Mahkeme tarafından yapılacak inceleme borçlunun iflasa tabi kişilerden olup olmadığı, borcun süresi içinde ödenip ödenmediği ve borçlu tarafından ödeme emrine itiraz ya da şikâyet kanun yoluna başvurulup başvurulmadığıdır. Borca itiraz etmeyen yahut şikâyet yoluna başvurmayan borçlu buna ilişkin iddialarını iflas davasında ileri süremez. Eğer mahkeme tarafından borçlunun iflasa tabi kişilerden olduğu, borcun süresinde ödenmediği ve borca karşı itiraz yahut şikâyet kanun yoluna başvurulmadığı hususlarının tespit edilmesi durumunda borçlu hakkında iflas kararı verilecektir. Bu durumun tek istisnası ödeme emrinde bildirilen 5 günlük sürenin geçmesinden sonra borçlunun borcunu ödediğini ispatlamasıdır³⁰⁴.

Açılan iflas davası, mahkeme tarafından icra takibinin kesinleştiğinin tespit edilmesi üzerine ilan edilir. İş bu ilandan itibaren 15 gün içerisinde borçlunun diğer alacaklıları tarafından iflas davasına müdahale talebinde bulunulabilecektir. Bu müdahale ile borçlu hakkında iflas kararı verilmesini gerektirecek bir durum olmadığını ileri sürerek mahkemeden davanın reddini talep edebileceklerdir. Bu şekilde bir itirazın olmadığı yahut yapılan itirazların mahkeme tarafından reddedilmesi üzerine mahkeme, borçluya İİK m. 158 uyarınca faiz ve icra masrafları da dahil olmak üzere borcun tamamını mahkeme vezasine depo etmek üzere 7 günlük süre verilmektedir. Borçlu tarafından bu süre içerisinde mahkeme vezasine depo edilmesi gereken bedel yatırılmadığı takdirde mahkeme tarafından borçlunun iflasına karar verilir³⁰⁵.

2. Borçlu Tarafından Ödeme Emrine İtiraz Edilmesi ve Şikâyet Yoluna Başvurulmuş Olması Durumlarında İflas Davası

Borçlu tarafından süresinde ödeme emrine itiraz edilmiş yahut şikâyet yoluna³⁰⁶ başvurulmuş olması durumunda da yine alacaklı tarafından ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren bir senelik hak düşürücü süre içerisinde iflas davasının açılması gerekmektedir. Açılan bu davada mahkeme alacaklının iflas talebi ile birlikte borçlunun

³⁰⁴ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 460.

³⁰⁵ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 461; Helvacı, s. 186.

³⁰⁶ Köle / Görgülü, s. 137.

itiraz ve/veya şikâyetlerini basit yargılama usulü çerçevesinde ilk olarak şikâyet itirazı ele alınmak üzere³⁰⁷ genele hükümlere göre değerlendirir. Borçlu tarafından yapılan itiraz ve/veya şikâyetlerin mahkeme tarafından kabul görmemesi durumunda mahkeme depo kararı verir ve yedi günlük süre içerisinde borcun faiz ve icra masrafları ile birlikte mahkeme veznesine depo edilmesine karar verir. Borçlu tarafından yedi günlük süre içerisinde bu bedel mahkeme veznesine depo edilmediği takdirde borçlunun iflasına karar verilir. Eğer borçlu depo kararında belirtilen tutarı mahkeme veznesine depo ederse iflas davasının reddine karar verilir³⁰⁸.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, açılacak iflas davasında borçlunun yapmış olduğu itirazlar ve şikâyetler üzerine ilk olarak alacaklının söz konusu itirazların kaldırılması talebi devamlı iflas talebi incelenecektir. Söz konusu itirazın kaldırılması incelemesi İİK 68. Maddede belirtilen incelemeden farklıdır. Çünkü burada asliye ticaret mahkemesi tarafından genel hükümler kapsamında bir inceleme yapılır ve verilen karar maddi hukuk anlamında hüküm teşkil etmektedir. Burada yapılan itirazın kaldırılması yargılaması bir nevi itirazın iptali davasının yargılama usulüne benzetilebilir³⁰⁹

---

³⁰⁷ Köle / Görgülü, s. 139.

³⁰⁸ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 461; Köle / Görgülü, s. 146.

³⁰⁹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 452-453.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENFİ TESPİT DAVASI

Bu bölümde menfi tespit davasına ilişkin öncelikle genel açıklamalar yapılacak ve daha sonrasında kambiyo senetlerinde menfi tespit davasına ilişkin özellikler arz edilecektir.

I. TANIMI

Bir hukuki ilişkinin veya bir hakkın mevcut olduğunu veya olmadığını ispat etmek amacıyla açılan davalara tespit davası denmektedir³¹⁰. Nitekim davacı bir hukuki ilişkinin varlığının olumlu yönde tespitini talep ediyorsa müspet, var olmadığını tespitini talep ediyorsa ise menfi tespit davasından söz edilecektir³¹¹.

HMK m. 106/3'e göre maddi hukuk vakıaları tespit davası açılması için tek başına yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla maddi vakıaların tek başına tespiti söz konusu olduğunda delil tespiti yoluna başvurmak sağlıklı olacaktır³¹². Delil tespiti ise bir dava olmayıp yalnızca maddi vakıalara ilişkindir. Delil tespiti açılacak olan esas davaya ilişkin delillerin önceden toplanarak emniyete alınmasını oluşturur ve kesin hüküm teşkil etmezler. Tespit davaları ise hukuki ilişkileri inceler³¹³. Tespit davaları uygulamada sıklıkla başvuru olan bir dava türüdür.

Menfi tespit davası, davalının varlığını iddia ettiği bir hukuki ilişkinin mevcut olmadığını ispat amacıyla açılan bir davadır³¹⁴. Dolayısıyla davacının söz konusu hukuki ilişkinin var olmadığı yönündeki iddiasını öne sürebilmesi için davalı tarafından bu hukuki ilişkinin mevcudiyeti iddia edilmiş olmalıdır³¹⁵.

---

³¹⁰ Bkz. Y. 19 HD. 16 24.1.2008 T. 2007/7131 E. 2008/303 K. (www.e-uyar.com).

³¹¹ Muşul, T: İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, 2016, s. 9.

³¹² Muşul, s. 10.

³¹³ Kuru, B / Budak, A. C: Tespit Davaları, İstanbul, 2010, s. 267-269.

³¹⁴ Ruhi A. C / Ruhi, C: İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, 2018, s. 14.

³¹⁵ Kuru / Budak, s. 74; Erdoğan, H: Borçtan Kurtulma Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, 2003, s. 25.

Öğretide menfi tespit davasına ilişkin yapılan tanımlamalardan bazıları şöyledir: Kuru'ya göre, "Borçlunun ödeme, borç doğuran akdin butlanı, bedelsizlik, senedin sahteliği gibi sebeplerle takip konusu yapılan alacağın borçlusu bulunmadığının tespiti için açtığı davaya menfi tespit davası denir."³¹⁶. Öktemer ise "bir şahsın borçlu bulunmadığını ispat ederek bu konuda hüküm almasına matuf ve her zaman açılabilen bir dava türüdür." şeklinde açıklamıştır³¹⁷.

Öte yandan menfi tespit davasının hukuki niteliğine ilişkin doktrinde mevcut olmayan bir hakka ilişkin dava açılmasının mümkün olmayacağı; yani, bu davanın bir hukuki dayanağının olmadığı ve bu çeşit bir dava ile kişinin kendi hakkını ispata zorlandığı yönünde eleştiriler getirilmiştir³¹⁸.

Menfi tespit davasına ilişkin verilecek hükmün icra hukukuna ilişkin bazı sonuçları olacaktır. Buna göre menfi tespit davasının reddi kararı verilirse borç maddi hukuk bakımından kesinleşmiş sayılacaktır. Buna ek olarak kanun koyucu bu hususta borçluların takipleri sürüncemede bırakmaya çalışmak adına menfi tespit yoluna başvurularını engellemek için davanın reddi halinde alacaklının talebi gerekmeksizin alacaklı lehine tazminata hükmedecektir. Bunun yanında davanın kabulü halinde takip kendiliğinden ve derhal duracaktır. Karar kesinleşince de takip iptal edilecektir. Buna ek olarak alacaklının takip talebinde bulunmakta haksız ve kötü niyetli olduğu anlaşılırsa borçlunun talebi ile alacaklı tazminata mahkûm edilecektir (İİK m. 72)³¹⁹.

II. KONUSU

Menfi tespit davası ile para alacağının mevcut olmadığının tespiti yanında bir malın teslimini veya bir şeyin yapılmasını talep hakkının da var olmadığının tespiti istenebilecektir³²⁰.

---

³¹⁶ Kuru, B: İcra ve İflas Hukuku, Ankara, 1965, s. 175.

³¹⁷ Öktemer, S: Kambiyo Senetleri Hakkında Takip ile İlamsız Haciz Yolu ile Takip Arasındaki Farklar, Ankara Barosu Dergisi. 29 (5), 1972, s. 781-788.

³¹⁸ Türk, A: Maddi Hukuk ve İcra İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası, Ankara, 2006, s. 42; Berkin, N: Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul, 1980, s. 395.

³¹⁹ Canbolat / Canbolat, s. 409; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 46.

³²⁰ Muşul, s. 77.; Canbolat / Canbolat, s. 409.

İİK. m. 72’de de menfi tespit davalarının icra takip hukukundaki düzenlemeleri ele alınmıştır. Menfi tespit davası kanunumuzda genel hükümler içerisinde düzenlenmemiş, sadece belirli konulara ilişkin tespit davası açılacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla menfi tespit davasının icra hukukundaki yeri de menfi tespit davasının özel bir türünü oluşturmaktadır. Bu özel tür de borç ilişkisini kapsamaktadır³²¹.

İİK. m. 72 uyarınca açılacak menfi tespit davasının konusu yalnızca para borçlarına ilişkin olacaktır. Burada borçlu menfi tespit davası ile davalının varlığını iddia ettiği borcun mevcut olmadığını ya da bu borcun ifa edildiğini iddia ederek davalının iddiasının olumsuz yönde tespitini herhangi bir zamanaşımı veya hak düşürücü süreye tabi olmadan amaçlar³²².

İİK. m. 69’a göre borçlunun, genel haciz yolunun temellendirildiği senet altındaki imzaya ilişkin itirazının ardından alınan itirazın geçici olarak kaldırılması kararının borçluya tebliğinden itibaren 7 günlük süre içerisinde, borçlunun maddede öngörülen teminatı yatırmamasıyla borçlu olmadığını ispat için açacağı davaya borçtan kurtulma davası denir³²³. Burada da dikkat edileceği üzere bir tespit davası söz konusudur ve özelliği gereği menfi tespit davasından bahsedilebilecektir; çünkü takip borçlusu borçlu olmadığını tespitini talep etmektedir. Dolayısıyla burada menfi tespit davasının imzaya itirazın geçici olarak kaldırılmasının ardından 7 günlük süre içerisinde açılacak davanın borçtan kurtulma davası adını aldığı görülecektir. Fakat burada 7 günlük süreye dikkat edilmelidir. Şöyle ki bu sürenin bitiminden sonra açılacak davalar menfi tespit davası olarak nitelendirilecektir. Bu hususun sonuçları ileride daha detaylı olarak ele alınacaktır.

Menfi tespit davasının konusuna ilişkin ileriki bölümlerde³²⁴ detaylı açıklama yapıldığından burada detaya girilmeyecektir.

---

³²¹ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 53.

³²² Muşul, s. 77.

³²³ Canbolat / Canbolat, s. 73; Türk, s. 53.

³²⁴ Bkz. s. 77

III. MENFİ TESPİT DAVASININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Buraya kadar menfi tespit davasının genel hatlarıyla ne olduğu ve hangi durumlarda menfi tespit davası açılabileceği ele alındı. Şimdi de davanın temel özelliklerine değinilecektir.

Menfi tespit davası da bütün tespit davalarında olduğu gibi zamanaşımına tabi değildir. Fakat belirtmelidir ki menfi tespit davası icra takibi sona erinceye kadar açılabilecektir. Ayrıca normalde de bir davanın değil bir dava konusunun zamanaşımına uğraması söz konusudur³²⁵.

Menfi tespit davaları bir hukuki uyuşmazlığın maddi hukuk bakımından kesin olarak çözülmesine yönelik açılan bir davadır. Bundan dolayıdır ki, icra mahkemelerinde değil de genel mahkemelerde görülür. Menfi tespit davalarında yargılama usulü de genel hükümlere tabidir. Bu davalar maddi hukuka ilişkin bir hususun tespitine yöneliktir. Bu nedenle borcun var olmadığı iddiasının ispatlanmasına yönelik deliller öne sürülebilecektir. Fakat belirtmelidir ki bu itiraz ve defiler maddi hukuka ilişkin olmalıdır, yargılama ve takip hukukuna ilişkin değil³²⁶.

Menfi tespit davalarında verilen hükümler maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşır ve İİK m. 72 gereği gerek icra takibinden önce gerekse icra takibi sırasında (borç ödenmeden önce) açılabilecektir. İİK m. 72/6 gereği icra takibi sırasında açılmış olan menfi tespit davası devam ederken, cebri icra tehdidi altında ödenen borç söz konusu olursa bu dava istirdat davası olarak devam edecektir.

Menfi tespit davası bir hukuk davası olduğundan dava konusu alacağın miktarına bakılmadan dava asliye hukuk mahkemesinde açılacaktır. Dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte davanın açıldığı kabul edilir ve davalı sayısı kadar dava dilekçesi örneği eklenmelidir (HMK m. 118). Yukarıda³²⁷ da belirttiğimiz üzere menfi tespit davası gerek

---

³²⁵ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 56.

³²⁶ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 58.

³²⁷ Bkz. s. 59.

takipten önce gerekse takip sırasında açılabilir. Buradan çıkarılacak sonuca göre, icra takibinin kesinleşmesi halinde de menfi tespit davası açılabilir³²⁸.

Menfi tespit davaları Harçlar Kanunu m. 16'daki "değer ölçüsünde harca tabi" olup borçlunun borçlu olmadığını iddia ettiği miktar üzerinden harç yatırılacaktır³²⁹. Eksik harç yatırılmış olması halinde harcın tamamlanması gerekecektir. Bunun yanında davacının gider avansı da yatırması öngörülmüştür (HMK m. 114)³³⁰.

Menfi tespit davası ilgili hukuki ilişkinin var olmadığını iddia eden borçlu ile bu hukuki ilişkinin varlığını iddia eden alacaklı arasında görülecektir (İİK m. 72). Yargıtay'a göre taraflar dava ve taraf ehliyetine ve davayı takip yetkisine sahip olsalar dahi tarafların gerçek anlamda o davanın davacısı veya davalısı olamaması durumunda mahkeme esastan karar veremeyecek ve sıfat yoksunluğundan dava reddedilecektir³³¹. Belirtmelidir ki sıfat, davaya konu olan sübjektif hak ile taraflar arasındaki ilişkiye ilişkindir³³².

HMK m. 53 ve 114 gereği dava takip yetkisi istisnai durumlar dışında maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre belirlenecek olup talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisini kapsamaktadır. Taraf ehliyeti ise medeni hukuktaki hak ehliyetinin karşılığını oluştururken dava ehliyeti ise medeni hukuktaki fiil ehliyetini ifade edecektir.

Menfi tespit davasının özelliklerini açıklamakta sona gelirken menfi tespit davası ile borçtan kurtulma davasının da birlikte ele alınmasının faydalı olacağı kanısındayız. İİK m. 66'ya göre ilamsız genel haciz yoluyla takipte gönderilen ödeme emrinin borçluya tebliğinden itibaren borçlunun 7 gün içerisinde yapacağı itiraz takibi durduracaktır. İİK m. 68'e göre ise alacaklı borca itirazın kesin, alacağın dayandığı senet altındaki imzaya itirazın ise geçici olarak kaldırılmasını icra mahkemesinden 6 ay içerisinde talep edebilecektir. İİK m. 69'a göre ise borçlu imzaya itirazının geçici olarak kaldırılması

---

³²⁸ Muşul, s. 89.

³²⁹ Muşul, s. 91.

³³⁰ Muşul, s. 92.

³³¹ Y, HGK, 23.06.2004 E. 2004/4-371, K. 2004/375;18.4.2007 (www.e-uyar.com).

³³² Muşul, s. 95.

kararının kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içerisinde genel mahkemede borçtan kurtulma davası açabilecektir. Borçtan kurtulma davası da hukuki niteliği bakımından bir menfi tespit davasıdır³³³. Borçlunun itirazın geçici kaldırılması kararından itibaren 7 gün içerisinde açacağı menfi tespit davası borçtan kurtulma davası olarak adlandırılacaktır³³⁴. Burada bahsedilen bu borçtan kurtulma davası terimi icra hukukuna özgü olup bahsi geçen 7 günlük sürenin içerisinde açılan menfi davasına verilen bir addır. İİK. m. 72'ye göre bu 7 günün ardından icra takibi sona ermeden borcun var olmadığının veya hükümsüz olduğunun tespitine yönelik açılacak davalar menfi tespit davası olarak adlandırılacaktır.

Buna ek olarak İİK 69. maddede sadece imzaya itirazın geçici olarak kaldırılmasına ilişkin borçtan kurtulma davasından bahsedilmiştir. Dolayısıyla aleyhine borca itirazın kesin olarak kaldırılması kararı verilen borçlu açacağı davayı borçtan kurtulma davası olarak nitelendiremeyecektir. Bu dava menfi tespit davasıdır. Bu noktada Yargıtay kararları da mevcuttur³³⁵.

İİK m. 69'da düzenlenen borçtan kurtulma davasının şartları İİK m. 72'de düzenlenen menfi tespit davasının şartlarından da farklıdır. Burada ilgili süreler içinde dava açıldığında bu dava yukarıda³³⁶ da belirtildiği üzere borçtan kurtulma davası adı alırken 7 günlük sürenin ardından açıldığında sadece menfi tespit davası açılabilir³³⁷.

A. İstirdat Davası ile İlişkisi

Menfi tespit davası açıklanırken istirdat davasının da kısaca ele alınması konunun anlaşılmasına faydalı olacağından burada kısaca istirdat davası ele alınacaktır. İstirdat davası İİK m. 72/6-7'ye göre:

“Borçlu, menfi tespit davası zımında tedbir kararı almamış ve borç da ödenmiş olursa, davaya istirdat davası olarak devam edilir.

³³³ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 208.

³³⁴ Muşul, s. 115.

³³⁵ Muşul, s. 116; Y, 11. HD. 30.3.1981, 1981/1493-1373 (www.e-uyar.com); Y, 11. HD. 18.9.1989, E.1988/7062, K.4403 (www.e-uyar.com).

³³⁶ Bkz. s. 64.

³³⁷ Muşul, s. 117.

Takibe itiraz etmemiş veya itirazının kaldırılmış olması yüzünden borçlu olmadığı bir parayı tamamen ödemek mecburiyetinde kalan şahıs, ödediği tarihten itibaren bir sene içinde, umu-mi hükümler dairesinde mahkemeye başvurarak paranın geriye alınmasını isteyebilir.”.

Buna göre istirdat davaları icra takibinin kesinleşmesi sebebiyle cebri icra tehdidi ile karşı karşıya kalan ve işbu borcu sebepsiz yere ödediğini iddia eden borçlunun parasının geri verilmesini talep edebildiği bir dava türüdür³³⁸. Eda davası olmasının bir sonucu olarak da menfi tespit davasından farklı olarak dava sonunda davayı kazanan davacı takip borçlusu ödediği parayı başka bir davaya ihtiyaç duymadan davalıdan geri alacaktır.

İİK. m. 72/4-5’te belirtildiği üzere menfi tespit davalarında davanın davacı lehine sonuçlandığı hallerde şartların oluşması halinde icra inkâr tazminatına hükmedilirken istirdat davaları için İİK. m. 72/7’de menfi tespit davalarından farklı olarak icra inkâr tazminatına hükmedileceğinden bahsedilmemiştir³³⁹.

Takip borçlusu aslında var olmayan bir borç üzerinden açılan bir ilamsız takipte ödeme emrine itiraz etmemiş veya yaptığı itirazın icra mahkemesi tarafından kaldırılmış olduğu ve bunun sonucunda ödeme emrinin kesinleşerek alacaklıya haciz isteme yetkisi vermiş ise ve bunun sonucunda takip borçlusu da haciz tehdidinden kurtulmak amacıyla borcu ödemiş ise bu durumda borçlu istirdat davası açabilecektir. Fakat dikkat edilmelidir ki burada borçlunun yaptığı itiraz icra mahkemesi tarafından kaldırılmış olup sınırlı ispat olanağı tanındığından sonradan istirdat davası açmakta hukuki yararın varlığı söz konusu olacaktır. Fakat burada takip alacaklısı borçlunun bu itirazına karşılık genel mahkemede bir dava açsa ve itirazın iptali kararını almış olsaydı bu durumda istirdat davası açmakta hukuki yararın varlığından söz edilemeyecektir. Çünkü itirazın iptali yönündeki bu hüküm kesin hüküm niteliğinde olacaktır³⁴⁰. Borçtan kurtulma davası aleyhine

---

³³⁸ Ruhi / Ruhi, s. 53.

³³⁹ Y. 15. HD. E. 2010/3563 K. 2010/4846: “İcra ve iflas Kanunu’nun 72. maddesinde, sadece menfi tespit davaları bakımından koşulların oluşmasına göre takip alacaklısı ya da takip borçlusu hakkında tazminat ödeneceğine ilişkin hükümler düzenlenmiştir. İstirdat davalarında alacaklı aleyhine icra tazminatı yani “kötüniyet tazminatı” ödeneceğine ilişkin İcra ve İflas Kanunu’nun 72. maddesi hükmünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu hukuksal nedenle, %40 kötüniyet tazminatının davalıdan alınarak davacıya verilmesine mahkemece karar verilmesi doğru olmamıştır...” (www.e-uyar.com).

³⁴⁰ Muşul, s. 469.

sonuçlanan borçlu da aynı şekilde istirdat davası açamayacaktır. Aynı sebeple icra takibi sırasında açılan menfi tespit davası sonucunda borçlu aleyhine verilen hüküm sonrasında da istirdat davası açılmayacaktır. Yine İİK. m. 89/5'e göre haciz ihbarnamesine itiraz etmeyen ve zimmetinde sayılan borcu ödemek zorunda kalan üçüncü kişi, takip borçlusunun borcu bulunmadığını iddia ederek borçlu ile kötü niyetli alacaklıya karşı istirdat davası açarak ödemek zorunda kaldığı paranın iadesini talep edebilecektir³⁴¹.

Borçlunun icra takibi sırasında açtığı menfi tespit davası da bazı durumlarda istirdat davası olarak devam edecektir³⁴². Bu durumlar borçlunun açtığı menfi tespit davasına rağmen icra dairesindeki paranın alacaklıya ödendiği veya ihtiyati tedbir yoluyla takibi durdurmadığı durumlarda alacağın kısmen veya tamamen ödenmiş olması hallerinde söz konusu olacaktır. Fakat alacağın kısmen ödendiği hallerde yalnızca bu bedel için olan kısım istirdat davasına çevrilecektir. Bu işlem kendiliğinden gerçekleşeceğinden herhangi bir talebe ihtiyaç duyulmayacaktır³⁴³.

İstirdat davasının açılabilmesinin belirli şartları mevcuttur³⁴⁴. Bunlar takip konusu para borcunun sona ermiş veya hiç doğmamış olması, takip konusu paranın cebri icra tehdidi altında ödenmiş olması ve davanın ödeme tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde açılmış olmasıdır³⁴⁵. Bu süre hak düşürücü nitelikte olup niteliği gereği yargılama süresince re'sen dikkate alınmalıdır. Takip konusu para borcunun hiç doğmamış veya sona ermiş olması şartı zamanaşımı sebebiyle istirdat davası açılabilmesini engelleyecektir. Şöyle ki, zamanaşımı def'i mevcut bir borcu borçlunun ifa etmekten kaçınabilmesini sağlasa da bu borcun zamanaşımına rağmen ifa edilmesi durumunda eda davası niteliğinde olan istirdat davasının açılabilmesi hala mevcut bir borçtan söz edildiğinden mümkün olmayacaktır³⁴⁶. İİK m. 72/7'ye göre ödeme emrinin kesinleşip cebri icra halini tehdidi halini almasının ardından borcu ödemek zorunda kalan borçlu istirdat davası

---

³⁴¹ Özkan, s. 495.

³⁴² Ruhi / Ruhi, s. 51.

³⁴³ Muşul, s. 471; Ruhi / Ruhi, s. 229; Y. 15. HD. 30.11.2017. 2016/4453 E. 2017/4217 K.: “Buna göre menfi tespit davasının devamı sırasında borcun herhangi bir nedenle ödendiği iddiası üzerine mahkemece bu iddia araştırılıp ödemenin kanıtlanması halinde talep olmasa dahi dava kendiliğinden istirdat davasına dönüşeceğinden...”. (www.kazanci.com).

³⁴⁴ Ruhi / Ruhi, s. 54-56.

³⁴⁵ Ruhi / Ruhi, s. 56.

³⁴⁶ Muşul, s. 490.

açabilecektir. Dolayısıyla aleyhine icra takibi söz konusu olmadan veya ödeme emri kesinleşmeden ödeme yapan borçlu ödemediği bu parayı geri almak için istirdat davası açamayacaktır. İstirdat davası şartlarından sonuncu olan 1 yıllık hak düşürücü sürenin başlangıcı olarak ise icra dairesinin banka hesabına veya haczedilen malların satılması sonucu elde edilen paranın icra dairesinin banka hesabına yatırıldığı ya da doğrudan doğruya alacaklıya ödendiği tarih esas alınacaktır. Bu tarihlerden itibaren sonraki 1 yıl içerisinde açılmayan istirdat davası sonradan açılmayacaktır³⁴⁷. Fakat burada bilinmelidir ki bu hak düşürücü sürenin geçmesinin ardından istirdat davası açamayan borçlu BK. m. 82/1 çerçevesinde 2 yıllık hak düşürücü süre içerisinde sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak dava açabilecektir³⁴⁸.

Burada istirdat davası ele alınırken açıklanması gereken bir önemli husus ise menfi tespit davasının istirdat davasına dönüşmesidir. Açılmış bir menfi tespit davasına rağmen İİK. m. 72/2 çerçevesinde ihtiyati tedbir yoluyla takip durdurulmadığı veya icra dairesinin banka hesabındaki para alacaklının banka hesabına aktarılmasının engellenemediği durumda borcun tamamı veya bir kısmı alacaklıya ödenmiş olduğu durumlarda talebe ihtiyaç olmaksızın ödenmiş olan alacak tutarına ilişkin olan menfi tespit davası istirdat davasına dönüşecektir³⁴⁹. Menfi tespit davasının borçlu lehine sonuçlandığı durumlarda İİK. m. 72/5 alacaklı lehine tazminat öngörmekte iken menfi tespit davasının borcun ödenmesi halinde istirdat davasına dönüştüğü hallerde bu tazminata hükmedilip hükmedilmeyeceği ise tartışmalıdır. Menfi tespit davasının istirdat davasına dönüştüğü ve davacı lehine sonuçlandığı durumlarda bu hükmün icra dairesine ibrazı ile icranın eski hale iadesi yoluna gidilecektir. Fakat yukarıda³⁵⁰ da belirtildiği gibi hem davacının hem de mahkemenin devam eden menfi tespit davasını istirdat davasına döndürmemesi halinde davacı lehine verilen hüküm icra dairesine verilerek icranın eski hale iadesini sağlayabilecek niteliktedir. Dolayısıyla burada ikinci bir dava ile istirdat talebinde bulunulmasında hukuki yarardan bahsedilemeyeceğinden istirdat davası açılmayacaktır.

---

³⁴⁷ Özkan, s. 496; Y., HGK. E. 2007/3-164 K. 2007/204: "... istirdat davasının, borç olmayan paranın tamamen ödendiği tarihten itibaren 1 yıllık hak düşürücü süre içerisinde açılması gerekir (İİK. m. 72/VII). Dolayısıyla, borçlunun bu parayı doğrudan doğruya alacaklıya veya icra dairesine ödemediği veya borçlunun haczedilen malların satılıp, bedelinin icra dairesine ödendiği tarihte, 1 yıllık istirdat davası açma süresi başlar." (www.kazanci.com).

³⁴⁸ Muşul, s. 496.

³⁴⁹ Muşul, s. 471.

³⁵⁰ Bkz. s. 67.

Fakat ödenen alacak miktarının dışında kalan takip harç ve masrafları ve ödemededen itibaren hesaplanacak olan temerrüt faizi için istirdat davası açılabilir. Çünkü sayılan bu talepler icranın eski hale iadesi kapsamında değildir.

B. Alacak Davası ile İlişkisi

Alacak davası ile menfi tespit arasındaki temel farklılık, alacak davasında davacı alacaklı olduğu iddiasında bulunan taraf iken, menfi tespit davasının borçlu olmadığını iddia eden kimse tarafından açılmasıdır. Buna bağlı olarak ispat yükü de alacak davasında alacaklı olduğunu iddia eden tarafta iken menfi tespit davasında borçlu addedilen kimse bakımından alacaklı kambiyo senedine dayanıyor olması halinde ise bu durumda ispat yükü borçlunun üzerindedir.

Alacaklı, elinde kambiyo senedi niteliğinde bir kıymetli evrak olmaması durumunda borçlu aleyhine genel haciz yolu takibe başvurabileceği gibi genel mahkemelerde borçlu aleyhine alacak davası da ikame edebilecektir. Alacak davası dava türü olarak bir eda davası olup, verilecek hüküm ile davanın kabul edilmesi durumunda bir miktar paranın davalıdan alınarak, davacıya verilmesini; davanın reddine karar verildiği durumlarda ise davalının davacıya dava konusu maddi vaka sebebiyle bir borcu olmadığını hüküm altına alır.

Kendisine alacak davası açılarak borçlu olduğu ileri sürülen davalının, işbu dava sebebiyle menfi tespit davası açmasında hukuki menfaati bulunmamaktadır. Çünkü alacak davasında yapılacak yargılama sonunda mahkeme tarafından davanın reddine karar verilmesi halinde davalının borçlu olmadığına karar verilecektir. Fakat kendisine karşı menfi tespit davası başlatılan alacaklı olduğunu iddia eden tarafın, menfi tespit davası devam ederken alacak davası açmasında hukuki menfaati bulunmaktadır. Şöyle ki, menfi tespit davası sonucunda dava reddedilmiş olsa bile, verilen hüküm alacaklı tarafından bir eda davasıymış gibi icra takibine konu edilemeyecektir.

C. İtirazın İptali Davası ile İlişkisi

Menfi tespit davasına ilişkin hususlar ele alınırken itirazın iptali davasının da ele alınması faydalı olacaktır. Alacaklı taraf alacağını tahsil edebilmek amacıyla borçlu aleyhine genel haciz yolu ile ilamsız takip başlatabilir. Bu durumlarda borçlu tarafından İİK m. 62 uyarınca icra müdürlüğünde borca itiraz ederek kendisine karşı açılan icra takibi durdurulabilmektedir³⁵¹. Bu durumda alacaklı tarafından genel mahkemelerden takibin devamı için itirazın iptali davası açılması gerekmektedir³⁵². İtirazın iptali davası da mahiyeti itibari ile esasen bir alacak davasıdır.

Burada ele alınması gereken bir başka husus daha vardır ki o da, haciz yoluyla ilamsız icra takibinde borca itiraz eden borçlunun, alacaklıya karşı söz konusu icra takibi sebebiyle menfi tespit davası açmasında hukuki menfaatinin bulunmadığıdır. Yargıtay³⁵³, borçlunun itirazı üzerine duran genel haciz yolu ile icra takibine karşı alacaklının itirazın iptali davası açıp açmayacağıнын yaratacağı tedirginliği bir hukuki menfaat olarak

³⁵¹ Arslan / Yılmaz / Taşpınar Ayvaz, s. 150.

³⁵² Alacaklının başvurabileceği bir diğer kanun yolu ise itirazın kaldırılması davasıdır. Ancak bu dava icra mahkemesinde açılacak olup, bu durumda alacaklının İİK m. 68’de belirtilen evraklara dayanması gerekmektedir ve yargılama genel hükümlere yönelik değil takip hukukuna yönelik bir yargılama olup davanın sonucunda verilecek karar alacağın varlığı anlamında bir mahkeme ilamı hükmü olarak kabul görmemektedir. Borçlunun söz konusu itirazın kaldırılması kararına karşı menfi tespit davası açma hakkı bulunmaktadır.

³⁵³ Y. HGK. 18.01.2012 T. 2011/19-622 E 2012/9 K.: “Somut olaya gelince: Davalı/alacaklı tarafından davacı/borçlu hakkında cari hesaba dayanarak ilamsız icra takibinde bulunduğu, davacı/borçlunun süresi içerisinde borca itirazı üzerine takibin durdurulmasına karar verildiği ve takibin durdurulmasına karar verildikten sonra davacı tarafından borçlu olmadığı tespitini amacıyla eldeki davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Bir davanın korunmaya değer, güncel hukuksal yarar bulunmaması sebebiyle reddedilebilmesi için, borçluyu tehdit edebilecek tehlike ve savsaklamalara karşı onu koruma gereksinmesinin olmaması gerekir. Borçlunun, hakkında henüz icra takibi başlamadan önce de yapılabilecek olası bir takibi düşünerek, kendisini bir borçla tehdit eden kimseye karşı "böyle bir borcu bulunmadığının saptanması" için dahi menfi tespit davası açabileceği kabul edilmişken, hakkında yürümekte olan bir icra takibi olan borçlunun bu davayı açmasında hukuki yararının bulunduğu hiç kuşku olmadığı gibi, böyle bir davayı açmasına da hiçbir hukuki engel bulunmamaktadır. Alacaklının elinde İ.İ.K.nun 68. maddesinde sayılan belgeler bulunmaması, borçlu hakkında başlatıldığı icra takibine, borçlunun itiraz etmek suretiyle takibi durdurması da borçlunun menfi tespit davası açmakta hukuki yararı bulunmadığını kabule yeterli olmayıp, bu halde dahi borçlu borç tehdidi altında olup, bu sebeple de menfi tespit davası açmakta hukuki yararı vardır. Kaldı ki, davacı/borçlunun borçlu olmadığını ileri sürerek ilamsız icra takibine itiraz etmesi, ancak takibin durmasını sağlamakta olup, icra takibini ortadan kaldırmamaktadır. Takibin iptali ise eldeki davanın açılmasından sonra gerçekleşen bir sonuçtur. Bu nedenle, davacının, takibe konu icra dosyasından dolayı borçlu olmadığı tespitini davası açmakta hukuki yararı vardır. Diğer taraftan, davacı/alacaklının alacağını isteme ve dava açma tehdidi altında bulunması sebebiyle de davacının menfi tespit davasını açmakta hukuki yararı vardır.” (www.kazanci.com).

değerlendirerek itiraz üzerine duran genel haciz yolu ile ilamsız takiplere karşı borçluların menfi tespit davası açmasında hukuki menfaatin varlığını kabul etmiştir.

Borçlunun açacağı menfi tespit davası üzerine alacaklı olduğunu iddia eden tarafın alacak davası açmasında hukuki menfaati olduğu hususu ileride ele alınacaktır³⁵⁴. İşbu durum açılan menfi tespit davasının itiraz ile duran bir icra takibini konu alması durumunda da değişiklik göstermeyecektir. Çünkü borçlu olmadığını iddia eden şahsın açmış olduğu menfi tespit davasının reddi kararı, itiraz üzerine duran icra takibinin devam etmesine olanak sağlamamaktadır. İcra takibinin devamı için İİK m. 67 uyarınca borçlunun itirazının iptaline karar verilmesi gerekmektedir. Yargıtay kararları³⁵⁵ da bu durumda hukuki menfaatin olduğu sebebiyle menfi tespit davasının, itirazın iptali davasına karşı derdestlik oluşturmadığını belirtmiştir. Fakat burada iş bu davaların farklı mahkemelerde açılması durumunda mahkemelerce yapılması iki davanın birleştirilmesine yahut itirazın iptali davasında, önce açılan menfi tespit davasının bekletici mesele yapılmasına karar verilmesi gerekmektedir.

Fakat belirtmemiz gerekir ki aynı husus itirazın iptali davası açılmış iken borçlunun açacağı menfi tespit davası için geçerli değildir. Bu hususta itirazın iptali davasının önce açıldığı durumlarda borçlu tarafından menfi tespit davasının açılmasında hukuki menfaat bulunmamaktadır. Alacaklının açtığı itirazın iptali davasının reddedilmesi durumunda borçlunun elinde davacının kendisinden alacaklı olmadığına ilişkin mahkeme ilamı olacaktır.

---

³⁵⁴ Bkz. s. 71.

³⁵⁵ Y. 3. HD. 07.12.2017 T. 2016/8444 E. 2017/17240 K. : “Davalı, 26.07.2012 tarihinde ... 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde yetkisiz ... 13. İcra Müdürlüğü'nün 2012/3808 esas sayılı takip dosyasına konu 15.784,00 TL bedelli fatura ile ilgili olarak borçlu olmadığını tespitine karar verilmesi talebine ilişkin menfi tespit davası açmış, davacı ise takip dosyasının yetkili icra dairesine gönderilmesi ve davalının borca itirazı üzerine yetkili ... 1.İcra Müdürlüğü'nün 2013/3576 esas sayılı takibine vaki itirazın iptali için iş bu davayı açmıştır. Davalı tarafından menfi tespit davası açılmış olması, icra takibine vaki itirazın iptali davası açılmasına engel teşkil etmediği gibi derdestlik de oluşturmaz. Davalı tarafından açılan menfi tespit davasının halen derdest olduğu anlaşıldığından bu durumda yukarıda belirtilen dava dosyasında verilecek karar, bu dava sonucunu etkileyeceğinden mahkemece ilgili dava dosyasının sonucu bekletici mesele yapılarak verilecek karara göre hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru değildir.” (www.lexpera.com).

D. Arabuluculuk Kurumu ile İlişkisi

Yukarıda menfi tespit davasının istirdat, alacak ve itirazın iptali davaları ile ilişkisi ve karşılıklı durumları incelenmiştir³⁵⁶. Burada ise bu davaların arabuluculuk kurumu ile ilişkisi üzerinde duracağız. TTK m. 5/a'da hangi davaların arabuluculuğa tabi olduğu belirtilmektedir. Söz konusu madde uyarınca dava talep kısmı bir alacağın ödenmesini yahut tazminat talebini içeren ticari davalar arabuluculuğa tabidir. Belirtmiş olduğumuz davalardan alacak, itirazın iptali ve istirdat davalarında davanın konusunun bir para alacağının ödenmesi olması sebebiyle iş bu davalar arabuluculuk kurumuna tabiidir.

Menfi tespit davası ise bir hukuki ilişkinin yahut borcun olmadığına yönelik bir tespit davasıdır. Bu sebeple dava konusunun bir alacağın ödenmesini yahut tazminata hükmedilmesi talebini içermemesi sebebiyle arabuluculuğa tabii değildir. Bu husus uygulamada çokça tartışmalı olup farklı görüşler³⁵⁷ yer alsa güncel kararlar ışığında menfi tespit davalarının arabuluculuğa tabi olmadığı söylenebilmektedir³⁵⁸.

IV. ŞARTLARI

A. Hukuki Yarar

Her davada olduğu gibi hukuki yarar menfi tespit davasının da şartlarındandır. Fakat diğerlerinden biraz farklı olarak menfi tespit davalarının hukuki niteliği bakımından dikkatle incelenmesi gerekir. Hukuki yarar bir dava şartı olduğundan davanın her aşamasında mahkeme tarafından re'sen incelenebilecektir. Eksikliği halinde de davanın

---

³⁵⁶ Bkz. s. 64-70.

³⁵⁷ Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi, 3. HD. 27.03.2019 T. 2019/531 E. 2019/549 K.: “Somut uyumsuzlukta, davanın kambiyo senedine dayalı açılan menfi tespit davası olduğu, kambiyo senetlerinin Ticaret Kanunu'nda düzenlendiği, bu tür davaların TTK' nın 3 ve 4/1-a maddeleri uyarınca ticari dava niteliğinde olduğu, ticari davalarda konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuş olması dava şartı olarak kabul edilmiş olup tarafların arabulucuya başvurmadığı anlaşıldığından mahkemece dava şartı yokluğu nedeniyle davanın usulden reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir.” (www.kazanci.com).

³⁵⁸ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 14. HD, 21.03.2019 T. 2019/521 E. 2019/423 K.: Menfi tespit davaları bu kapsamda değerlendirilemez. Çünkü, menfi tespit davalarında, bir miktar alacağın tahsili talebi yoktur. Yani, ticari dava niteliğindeki menfi tespit davalarının açılabilmesi için arabulucuya başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır. İlk derece mahkemesinin karar gerekçesi bu nedenle usul ve yasaya aykırıdır. (www.lexpera.com).

usulden reddi gerekir. İcra hukukunun borçluya sunduğu itiraz, icra takibinin iptali vb. yolların kullanımı ile borçlunun takibi etkisiz bırakma olanakları vardır. Temel kural bu olanağın bulunduğu durumlarda hukuki yarar şartının var olmadığıdır. Fakat takas bu kuralın istisnası niteliğindedir³⁵⁹. Hukuki yararın mevcudiyetinin tespitinde üç şartın varlığı aranmalıdır. Bunlardan ilki mevcut bir tehlike ile davacının bir hakkı veya hukuki durumunun tehlikede olması gerekir. İkincisi ise mevcut tehlikenin davacının hukuki durumuna veya hakkına zarar verebilecek nitelikte olmasıdır. Son olarak ise açılacak menfi tespit davası ile bu durumun ortadan kaldırılabilecek olmasıdır. Dolayısıyla bir üç şartın varlığı halinde menfi tespit davası açmada hukuki yararın varlığından söz edilebilecektir³⁶⁰. Burada davacının tespitteki bu hukuki yararının davalı aleyhine var olması da gerekecektir. Şöyle ki, davacının hukuki yararın varlığı için aranan üç şartın varlığına rağmen bu hukuki yararın varlığına dayanılarak yapılacak tespitin davalı aleyhine bir durum ortaya çıkarabilecek olmaması halinde burada dava şartı olan hukuki yararın varlığından söz edilemeyecektir³⁶¹.

B. Kesin Hüküm Bulunmaması

Burada da her davada var olan şartlardan kesin hüküm bulunmaması şartı söz konusudur. Kesin hüküm bulunmaması şartı daha önceden sonuçlanmış ve kesin hükme bağlanmış bir dava ile tarafları ve dava nedeni aynı bir başka davanın açılmamasıdır. Aksi durumda dava usulden reddedilecektir. Fakat burada icra mahkemesinin kararlarının maddi hukuk yönünden kesin hüküm teşkil etmeyeceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla icra mahkemesinin vereceği itirazın geçici ve kesin kaldırılması kararlarından sonra menfi tespit davası açılabilir³⁶².

---

³⁵⁹Türk, Menfi Tespit Davası, s. 187; Y. 22. HD. 24.06.2019 T. 23062/13803.

³⁶⁰ Kuru / Budak, s. 88-97.

³⁶¹ Kuru / Budak, s. 99.

³⁶²Türk, Menfi Tespit Davası, s. 211; Akkan, M: İcra Hukukunda Menfi Tespit ve İtirazın İptali Davası Arasındaki Derdestlik ve Kesin Hüküm İlişkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12 (2), 2012, s. 26.

C. Borcun Ödenmemiş Olması

Borç cebri icra tehdidi altında ödeninceye kadar menfi tespit davası açılabilecektir. Bunun nedeni ise bundan sonra hukuki yararın ortadan kalkacak olmasıdır. Bu aşamadan sonra menfi tespit davası açmak mümkün değildir. Açılmış olan davalar da istirdat davası olarak devam edecektir³⁶³.

D. Dava Açılmasının Teminat Koşuluna Bağlı Olmaması

Genel kural menfi tespit davasının herhangi bir teminat şartına bağlanamamasıdır. Bunun yalnızca 2 istisnası vardır ki bunlar: icra takibinin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı talep edildiği ve icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi hakkında ihtiyati tedbir talep edildiği hallerde söz konusu olacaktır³⁶⁴. Bu durumda dahi söz konusu husus davanın açılmasının teminat koşuluna bağlandığı değil, dava ile birlikte istenen tedbir talebine yönelik olarak teminat koşulu bulunmaktadır.

V. TARAFLARI

İcra takibinden önce ve icra takibi sırasında olmak üzere menfi tespit davasının taraf sıfatları farklılık gösterecektir³⁶⁵.

İlk olarak icra takibinden önce açılacak menfi tespit davaları ele alınacaktır. Buna göre Türk davacının tanımını şu şekilde yapmıştır: “İcra takibinden önce açılan menfi tespit davasında davacı, kendisine karşı alacak iddiasında bulunulan, maddi hukuk bakımından ödemek zorunda olmadığı kanısını taşıdığı bir borç ile tehdit edilen kimse veya onun külli halefleridir.” Buna ek olarak borcun nakli ile borcu yüklenmiş olan kimse de davacı sıfatına sahip olabilecektir. Yargıtay’a göre davacının yukarıda³⁶⁶ sayılan nitelikleri taşımaması durumunda açılan menfi tespit davası taraf sıfatı yokluğundan

---

³⁶³Türk, Menfi Tespit Davası, s. 213.

³⁶⁴Türk, Menfi Tespit Davası, s. 213.

³⁶⁵Türk, Menfi Tespit Davası, s. 216.

³⁶⁶ Bkz. s. 73.

reddedilmelidir³⁶⁷. İcra takibinden önce açılan menfi tespit davasından davalı, davacıda bir alacağı bulunduğunu öne süren kişi veya onun halefleridir³⁶⁸. Bu kişinin vefat etmesi durumunda mirasçılarının murisin alacakları üzerindeki elbirliği ile hak sahipliği gereği olarak murisin mirasçıları davalı sıfatına sahip olacaklardır. Alacağın temlik edilmiş olması durumunda ise bu davada bu kişi davalı olacaktır³⁶⁹.

Kambiyo senetlerinde gündelik çoğu hukuki ilişkiden farklı olarak borçtan sorumlu olan kişi sayısı birden fazladır. Şöyle ki bunlar asıl borçlu ve başvuru borçluları olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Bunun istisnası çeklerdir ki onda asıl borçlu kavramı bulunmamaktadır. Borçtan sorumlu olan bu kişiler kendisine karşı başvuru hakkı bulunan kişilere karşı davacı sıfatına sahip olabileceklerdir³⁷⁰. Ek olarak kendilerine karşı başvuru hakkının kullanılacağı tehdidi ile karşılaşan kişiler³⁷¹ ve aval veren de menfi tespit davası açabilecektir³⁷². Fakat bu davalara ilişkin hukuki yarar şartı da gözden kaçırılmadan değerlendirme yapılmalıdır³⁷³.

İcra takibi sırasında açılan menfi tespit davasında ise daha basit bir ayırım söz konusudur. Buna göre davalı takip alacaklısı iken davacı ise takip borçlusudur³⁷⁴. Fakat bu kural kambiyo senetlerine ilişkin menfi tespit davalarında da yukarıdaki³⁷⁵ açıklamalara uygun olarak uyarlanmalı ve bu uyarlamalar yapılırken hukuki yarar şartı da göz önünde bulundurulmalıdır³⁷⁶.

---

³⁶⁷ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 216; Y. 11. HD. 24.1.1983, 134/186: “*Dava konusu senetlerde borçlu sıfatı bulunmayan kimsenin, bu senetlere dayanarak açtığı olumsuz tespit davasının aktif ehliyet yokluğu nedeniyle reddi gerekeceği...*” (www.e-uyar.com).

³⁶⁸ Öyken, s. 70; Y. 11, HD. 2.3.1982, 530/852 (www.e-uyar.com).

³⁶⁹ Postacıoğlu, İ: İcra Hukuku Esasları, İstanbul, 2010 s. 262; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 216; Türk, A: Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7 (Özel Sayı), 2005, s. 309.

³⁷⁰ Karayalçın, Y: Ticaret Hukuku Dersleri II Ticari Senetler, Ankara, 1970, s. 148, 321; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 217.

³⁷¹ Gürbüz, s. 572.

³⁷² Y. 15. HD. 14.9.1992, 620/3977 (www.e-uyar.com).

³⁷³ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 219.

³⁷⁴ Gürbüz, s. 572.

³⁷⁵ Bkz. 73-74.

³⁷⁶ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 221.

VI. GÖREV VE YETKİ

HMK m. 2 gereği aksine bir düzenleme bulunmadıkça malvarlığına ilişkin davalarda asliye hukuk mahkemeleri görevlidir. Bunun istisnası olarak karşımıza çıkan ilk husus kira ilişkisinden doğan alacaklar için açılacak menfi tespit davasıdır. Bu davalarda görevli sulh hukuk mahkemesidir. 1.10.2011 tarihinden önce açılan menfi tespit davalarında görevli mahkeme 1086 sayılı HUMK m. 1-8 hükümlerine göre belirlenecektir. Bir diğer istisna ise idari yargının görev alanına giren uyuşmazlıklarda söz konusu olacaktır. Bunlara ek olarak kanun kimi konularda özel görevli mahkemeler belirlemiştir. Şartlarına göre tüketici mahkemesi, asliye ticaret mahkemesi, aile mahkemesi, iş mahkemesi bunlardandır³⁷⁷.

6100 sayılı HMK'nın 5. maddesine göre diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere mahkemelerin yetkisi HMK'ya göre düzenlenecektir. Bilindiği üzere kesin yetki kuralları ana ve tali yetki kurallarını ortadan kaldıracaktır³⁷⁸.

İcra takibi sırasında açılan menfi tespit davalarında HMK m. 6 vd.'daki genel yetki kuralı çerçevesinde icra takibinin yapıldığı icra dairesinin bulunduğu yer mahkemesi ve İİK m. 72 gereği davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olurken, icra takibinden önce açılan menfi tespit davalarında ise HMK m. 6 vd. hükümleri yetkili mahkemeyi belirleyecektir³⁷⁹.

Ana yetki kuralınca icra takibinden önce açılacak menfi tespit davasında yetkili mahkeme davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Davalı sayısının birden fazla olduğu durumlarda ise her birinin yerleşim yeri mahkemesi yetkili olacaktır. Fakat burada dikkat edilmelidir ki davanın yetkisiz mahkemede açılması durumunda bu yetkisizliğe itirazda bulunacak olan davalı kim ise ancak onun bakımından yetkisizlik

---

³⁷⁷ Muşul, s. 222.

³⁷⁸ Muşul, s. 199.

³⁷⁹ Muşul, s. 200-205; Ayli, A / Üçer, M: Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılacak Dava, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 23, S. 39, s 446.

kararı verilerek davası ayrılacaktır. Bunun yanında bazı durumlarda zorunlu dava arkadaşlığından bahsedilecektir. Dolayısıyla, zorunlu dava arkadaşlığından bahsedilen durumlarda gerçekleşecek olan yetkisizlik itirazı tüm taraflara aynı sonucu doğuracaktır. HMK m. 10'a göre ise akitten doğan uyuşmazlıklarda akdin ifa yeri mahkemesi tali yetkilidir³⁸⁰.

İcra takibinin başlamasından sonra açılan menfi tespit davaları ana kurala uygun olarak davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılabileceği gibi, ilgili icra takibinin yapıldığı icra dairesinin bulunduğu yer mahkemesinde de görülebilecektir. HMK m. 14 gereği olarak kredi kartı sözleşmesinden doğan hukuki ilişkiye ilişkin menfi tespit davaları sözleşmeyi düzenleyen banka şubesinin bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilecektir. Fakat kanun hükümlerinden de anlaşılacağı üzere bu yetki kuralları kesin yetki özelliği göstermemektedir. Dolayısıyla taraflar HMK m. 17-18'deki şartlarla aralarında yetki anlaşması düzenleyebileceklerdir³⁸¹.

Bir diğer hal ise borçlunun iradesinin ifsat edildiği veya senette tahrifat yapıldığı hallerdir. Bu hallerde borçlunun iradesini bozan fiilin işlendiği yerin mahkemesi diğer yetkili mahkemeler yanında tali yetkili mahkeme olarak nitelendirilecektir. Senedin sahteliğine ilişkin açılacak sahtelik davası da daha önce de belirttiğimiz üzere bir menfi tespit davasıdır. Dolayısıyla bu sahteliğin işlendiği yer mahkemesi de tali yetkili olacaktır³⁸².

---

³⁸⁰ Muşul, s. 200-205.; Y, HGK. 4.6.2003, 2003/19-365-400: "Somut olayda davacı/alıcı, davalı/satıcının yüklendiği karşı edimi istemek yönünden alacaklı durumundadır. Davacı/alıcı, yanlar arasında yapılan satım sözleşmesi konusu reçellerin ayıplı olduğunu ileri sürerek, karşılıksız kalan çeklerin iadesi ve borçlu olmadığının tespitini istemiştir. Böyle bir uyuşmazlığın sözleşmeden kaynaklandığında duraksama bulunmamaktadır. Gerçekten, davalı/satıcı ayıplı mal tesliminden dolayı sorumludur. Bu itibarla uyuşmazlık satım sözleşmesiyle ilgili olup, davacı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 10. maddesi uyarınca sözleşmenin yerine getirileceği yer mahkemesinde de menfi tespit ve istirdat davası açabilir. Davacı/alıcının istemi yönünden davalı/satıcının borcunun yerine getirileceği yer, HUMK'nun 10. maddesi anlamında yetkili mahkemeyi belirler... Sonuç olarak; akdin ifa yerinin Antalya olması nedeniyle davacının menfi tespit ve istirdat davasının Asliye Ticaret Mahkemesi'nde açması ve mahkemece davacının yetki itirazının reddi ile işin esasının incelenmesi yönündeki ilk kararda direnilmesi yerindedir..." (www.e-uyar.com).

³⁸¹ Muşul, s. 206.

³⁸² Kuru, B: İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2019, s. 498; Uyar, T: Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, 2019, s. 912; Y, 11. HD, 15.9.1981, E. 3550, K. 3732 (www.e-uyar.com).

VII. DAVANIN AÇILMASI VE HUKUKİ SONUÇLARI

Menfi tespit davası gerek icra takibinden önce gerekse icra takibi sırasında açılabilir. Açılacak bu dava icra takibinin konusu olan alacağın tamamına ilişkin olabileceği gibi bir kısmına ilişkin de olabilecektir. Bu menfi tespit davası ile ilgili hangi mahkemelerin görevli ve yetkili olduğu da yukarıda³⁸³ ele alınmış olduğundan burada ek bir açıklama yapma gereği duyulmamaktadır. Bunun yanında Menfi tespit davası açılmasının gerek usul hukuku gerekse maddi hukuk çerçevesinde belirli sonuçları olacaktır³⁸⁴.

Burada cebri icra tehdidi altında borcun bir kısmının ödenmiş, bir kısmının ise ödenmemiş olması durumunda ödenmiş olan kısmın istirdatı ve ödenmemiş olan kısma ilişkin ise borcun var olmadığının tespiti için dava açılabilir³⁸⁵ ve bu dava kümülatif talep yığılması özelliği gösterecektir. Bu objektif dava yığılması hallerindedir. Kümülatif talep yığılması davalının birden fazla talebini bir arada ileri sürerek bunların her biri hakkında karar verilmesinin talep ettiği durumlar kümülatif dava yığılması olarak adlandırılır³⁸⁶. Davacının menfi tespit davasının terditli dava şeklinde açabilmesi de mümkündür. HMK m. 111'e göre davacının birden fazla talebinin talepler arasında asli fer'i ilişkisi kurarak ileri sürebileceği kabul edilmiştir. Buna göre asli talep esastan reddedilmediği sürece fer'i talep değerlendirilmeyecektir. Fakat bunun için talepler arasında hukuki veya ekonomik bağlantı şarttır³⁸⁷.

Yargıtay'a göre tüzel kişiliği olmayan iş ortaklıklarının aktif ve pasif dava ehliyeti bulunmadığından açılacak davaları bütün ortaklar tarafından açılması gerekecektir³⁸⁸. Ölen borçlunun mirasçılarının menfi tespit davası açmak istedikleri durumlarda mahkeme davacının mirasçı olup olmadığını ve bunun yanında terekeye iştirak halinde mirasçı olan başkaları varsa onların rızalarının varlığını tespit etmelidir³⁸⁹.

---

³⁸³ Bkz. s. 75.

³⁸⁴ Muşul, s. 89.

³⁸⁵ Y. 11. HD. 10.5.1982, 1982/2271-2186 (www.e-uyar.com).

³⁸⁶ Muşul, s. 85.

³⁸⁷ Kuru, B: Tespit Davaları, Ankara, 1988, s. 78; Muşul, 2016, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, s. 87.

³⁸⁸ Muşul, s. 99.

³⁸⁹ Muşul, s. 100.

Menfi tespit davasının konusunun bono olması da mümkündür. Burada şimdilik kısaca açıklanacağı üzere bononun keşidecisi temel ilişkiye dayanarak lehtar aleyhine dava açabileceği gibi, keşideci bonoyu takibe koyan hamil ve cirantalara karşı da bono konulu menfi tespit davası açabilecektir³⁹⁰.

İİK m. 72 gereği menfi tespit davası gerek icra takibi başlamadan önce gerekse takip sırasında açılabilir. Takibin kesinleşmesinden sonra da menfi tespit davası açılabilir ki bu yönde Yargıtay'ın içtihadı da mevcuttur³⁹¹.

Bilinmelidir ki, kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takibin açıklaması yapılırken de belirtildiği üzere 7 günlük itiraz süresi içinde ödeme emrine itiraz edilmemiş olması açılacak menfi tespit davasının reddine sebebiyet vermeyecektir³⁹².

Para alacağına ilişkin ilamlı takipte menfi tespit davasının açılıp açılmayacağı hususu ele alınmalıdır. Şöyle ki İİK'nın ilamlı takip düzenleyen hükümlerine aykırı olmayan diğer hükümler ilamlı takiplerde de uygulama alanı bulur. Dolayısıyla burada diğer hükümler de ele alınmalıdır. Bilindiği üzere para alacağına ilişkin ilamlı icra takibinde takip borçlusunun borçlu olmadığı parayı ödemesi üzerine İİK m. 72 uyarınca istirdat davası açması mümkündür. Fakat burada dikkat edilmelidir ki burada menfi tespit davası açılmayacağı ileri sürülmemiştir. Şöyle ki alacaklının ilama dayalı olarak açtığı takipte talep ettiği borcun ödenmiş veya ilamdan sonra zamanaşımına uğramış olması varsayımlarında ilamın varlığı menfi tespit davası açılmasına engel olamayacaktır³⁹³. İİK m. 72, İİK m. 41'deki atıf dolayısıyla para alacağına ilişkin icra takiplerinde uygulama alanı bulacaktır³⁹⁴. Dolayısıyla para alacağına ilişkin alınan ilamın tarihinden önce zamanaşımı veya borcun itfa edildiğine ilişkin ileri sürülecek iddialar ile menfi tespit davası açılmayacak olsa da bu ilamdan sonra ortaya çıkan borcun itfası ve zamanaşımı iddiaları menfi tespite konu olabilecektir. Çünkü burada artık ilamdan önceye ilişkin değil ilamdan sonraya ilişkin bir hususun tespiti talep edilmektedir³⁹⁵.

---

³⁹⁰ Muşul, s. 101; Y. 15. HD. 25.1.2012, E. 2011/4385, K. 2012/291 (Karşı oy yazısı var) (www.e-uyar.com).

³⁹¹ Muşul, s. 107; Y, HGK. 20.2.2013, E. 2012/19-778, K. 2013/250 (www.kazanci.com).

³⁹² Y, 21. HD. 24.4.2003, E.2003/2728, K.2003/3830 (www.e-uyar.com).

³⁹³ Kuru, B: İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara, 2013 s. 955.

³⁹⁴ Muşul, s. 109.

³⁹⁵ Muşul, s. 111.

VIII. YARGILAMA, İSPAT VE İSPAT YÜKÜ

Menfi tespit davalarında 6100 sayılı HMK.'nın genel hükümlerine göre yargılama yapılacaktır³⁹⁶. 1.10.2011 tarihinden sonra açılmış olan menfi tespit davaları HMK m. 2 gereği asliye hukuk mahkemelerinde görüleceğinden yargılama yazılı yargılama usulü ile yapılacaktır. Fakat menfi tespit davasının özel görevli mahkemenin görevine girmesi durumunda davaya o mahkemece bakılacaktır³⁹⁷. İspat tarafların üzerine anlaşamadığı ve uyuşmazlığın çözümüne katkıda bulunacak nitelikte maddi vakıaların gerçek olduğuna hâkimi inandırmaktır. İspata ilişkin genel kural TMK m. 6'da çizilmiştir³⁹⁸. Buna göre taraflardan her biri kendi iddiasını ispata mecburdur. Ancak bu ispat yükünün hangi tarafta olduğunun tespiti her zaman kolay olmamaktadır. Bu noktada TMK m. 6'da çizilen hükümlere ek olarak diğer kıstasların da göz önünde bulundurulması gerekecektir. Buna göre bunlardan ilki HMK m. 190'da çizilmiştir. Buna göre ispat yükü söz konusu vakıa ile ortaya çıkacak hukuki sonuç hangi tarafın lehine ise ispat yükü o tarafta kabul edilir. Bunun yanında bir diğer ek kıstas ise karinelere ilişkindir. Karinelerde karineyi oluşturan temel vakıayı ispat eden taraf karinenin gerçekliğini ispat yükü altında olmayacaktır. Burada karinenin geçerli olmadığını iddia eden taraf ispat yükü altında olacaktır.

Menfi tespit davalarında kural olarak alacaklının ispat yükü altında olduğu kabul edilir.³⁹⁹ Yargıtay bir kararında, "Takip konusu alacağın hiçbir belgeye dayanmadığı haciz yoluyla takibe itiraz etmeyen borçlu, icra tehdidi altında ve haciz sırasında borcu Kabul etmiş olsa bile, açılan menfi tespit davasında ispat yükü, davalı alacaklı üzerindedir." şeklinde hüküm vermiştir⁴⁰⁰. Buradaki ispat yükünün davalıya yükletilmesindeki sonuç müspet bir hususun menfi bir hususa göre ispatının daha kolay olacağı ve bu hususun varlığı lehine sonuçlar veren kişinin ispat yüküne sahip olması gerektiği görüşüne dayanır. Fakat alacaklının senetsiz adi haciz yolu ile borçluya karşı takip açması ve borçlunun mazeretsiz

---

³⁹⁶ Y, HGH 14.10.2009, E. 2009/18-364- K. 2009/428 (www.kazanci.com).

³⁹⁷ Muşul, s. 289.

³⁹⁸ Y. 1. HD. 26.09.2019, 2016/5737 E. 2019/4844 K.: "Bu kapsamda, 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun (HMK) 190. maddesiyle Türk Medeni Kanununun (TMK) 6. maddesi uyarınca herkes iddiasını ispatla mükelleftir." (www.kazanci.com).

³⁹⁹ Muşul, s. 297; Y. 13. HD. 15.3.2012, E. 2012/2328, K. 2012/6462 (www.e-uyar.com).

⁴⁰⁰ Muşul, s. 299; Y. 13. HD. 8.12.2005, E. 2005/11299, K. 2005/18183 (www.e-uyar.com).

bir şekilde ödeme emrine itiraz etmemiş ve bunun sonucu ödeme emrinin kesinleşmesinin ardından menfi tespit davası açmış olması halinde doktrinde genel kurala aksi görüşler de ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Yargıtay kendisine karşı açılan bu takipte mazeretsiz bir şekilde ödeme emrine itiraz yoluna başvurmamasının sadece takip hukukuna ilişkin bir etkisi olacağı yönünde karar⁴⁰¹ verse de Kuru bu durumda ispat yükünün davacıya geçmesi gerektiğini savunmaktadır⁴⁰².

Keşidecinin lehtar ile aralarındaki ilişkiden doğan şahsi defileri, hamile karşı açacağı menfi tespit davasında ileri sürmek istemesi durumunda ise ispat külfeti yer değiştirmektedir. Çünkü keşidecinin bu defileri ileri sürebilmesi için hamilin senedi keşideciye karşı kötü niyetle devralmış olması gerekir⁴⁰³.

Menfi tespit davasının bazı hallerinde ispat yükü istisnai olarak davacıda olacaktır. Alacaklının senetsiz adi haciz yolu ile borçluya karşı icra takibine girişmesi ve borçluya gönderilen ödeme emrine itiraz edilmeyip ödeme emrinin kesinleşmesi durumunda borçlunun takip konusu borcun var olmadığının tespitine yönelik açacağı menfi tespit davasında ispat yükü Kuru'ya⁴⁰⁴ göre davacı borçluda olacaktır. Burada Kuru'nun gerekçesi ödeme emrine süresi içerisinde itiraz etmemesi borçlunun borcu ikrar etmiş olduğunun karinesini ortaya çıkaracaktır. Fakat Muşul'a⁴⁰⁵ göre ise bu durum borçlunun borcun varlığını ikrar ettiğine yönelik bir karine oluşturmayacağıdır. Nitekim Yargıtay'ın da Muşul ile aynı yönde bir kararı⁴⁰⁶ mevcuttur. Buna ek olarak menfi tespit davalarında davacının borçlu alacağın itfa sebebiyle sona erdiğini, borcun dayandığı akdın hata, hile, ikrah sebepleriyle geçersiz olduğunu, alacağın dayandırıldığı senedin bedelsiz olduğunu ve beyaza imzanın anlaşıldığının aksine doldurulduğunu iddia ettiği durumlarda ispat yükünün davacıda olduğu kabul edilecektir⁴⁰⁷. Burada ilk iki durumun gerekçesi de yine

---

⁴⁰¹ Y. 13. HD. 26.5.2006, E. 2006/3913, K. 2006/8569 (www.e-uyar.com).

⁴⁰² Kuru, B: İcra ve İflas Hukuku, Ankara, 1983, s. 511-512; Muşul, s. 301; Kuru, 2013, El Kitabı, s. 371.

⁴⁰³ Muşul, s. 306-316.

⁴⁰⁴ Kuru, 2013, El Kitabı, s. 371.

⁴⁰⁵ Muşul, s. 303.

⁴⁰⁶ Y. 13. HD. E. 2006/3913 K. 2006/8569: "Eldeki dava ... kesinleşen ... takibe karşı, davacı borçlu tarafından açılan menfi tespit davasıdır. Dava konusu olayda icra takibi bir belgeye dayanmamaktadır. Ödeme emrine itiraz edilmemesi sonucu ilamsız icra takibinin kesinleşmesi, takip hukuku yönünden sonuç doğurur. Bu husus, borçlunun, borcu olduğunu ikrar ettiğine dair maddi hukuk yönünden bir karine teşkil etmez. O halde, davalı alacaklı davacı borçludan alacaklı olduğunu ispat etmekle yükümlüdür."

(www.e-uyar.com).

⁴⁰⁷ Gürbüz, s. 496.

MK m. 6 uyarında önceki açıklamalarda ispat yükünün davalıya yüklenmesine sebep olan ilgili vakıaların varlığının bu sefer davacı lehine haklar ortaya çıkaracak olmasıdır⁴⁰⁸. Diğer iki durumda ise davacının bu senetlerin varlığını inkar etmeyip senedin hükmünü azaltan vakıalar ileri sürmesinden ötürü ispat yükünün davacıda olacağı kabul edilmiştir (HMK m. 201)⁴⁰⁹. Nitekim konumuzla ilgili olarak, alacaklının soyut borç ikrarı niteliğinde kambiyo senedine dayanması halinde, ispat yükü alacaklı değil borçlu üzerine olacaktır.

IX. HÜKÜM

HMK m. 294 aşağıdaki gibidir:

- “(1)Mahkeme, usule veya esasa ilişkin nihai bir kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür.
(2)Hüküm yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur.
(3) Hükümün tefhimi, her halde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur.”*

HMK m. 297 gereği hükümde davacının taleplerinden her birinin kabul veya reddi hallerinin ikisinde de gerekçeli olarak kararın açıklanması gerekir⁴¹⁰. Kimi durumlarda zorunlu sebeplerle sadece kararın tefhim edildiği olmaktadır. Bu durumlarda mahkemenin 1 ay içerisinde kararını gerekçeli olarak yazması gerekecektir (Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 294/4 (HMK))⁴¹¹.

Menfi tespit davalarında dava konusu hukuki ilişkinin var olmadığı tespit edilirse bu durumda davanın kabulüne karar verilir. Öte yandan ilgili hukuki ilişkinin varlığı tespit edilirse de bu durumda müspet karar verilmeyecek; davanın reddi kararı verilecektir. Yani mahkeme vereceği kararlarda yalnızca menfi tespit yapabilirken, müspet tespit yapamayacaktır⁴¹². Mahkemenin açılan menfi tespit davasının yargılaması sonucunda

⁴⁰⁸ Y. 3. HD. 4.3.2008, E. 2008/1639, K. 2008/3514 (www.e-uyar.com).

⁴⁰⁹ Muşul, s. 320-321; Y. 19. HD. 20.9.2007, E. 2007/2713, K. 2007/7960: “Dava bonolardan dolayı borçlu bulunmadığının tespiti istemine ilişkindir. Kural olarak bonolara karşı ileri sürülen her türlü iddia ve savunmanın HUMK.’nun 290. madde (bugün için; HMK m. 201) hükmü uyarınca yazılı delille ispat edilmesi gerekir...” (www.e-uyar.com).

⁴¹⁰ Muşul, s. 363; Y. 19. HD. 19.11.2015, E. 2014/18248, K. 15196 (www.e-uyar.com).

⁴¹¹ Muşul, s. 364.

⁴¹² Muşul, s. 365; Y. 19. HD. 25.3.2010, E. 2009/5939, K. 2010/3399 : “Dava menfi tespit davasıdır. Mahkemece bilirkişi raporunda belirtilen borç miktarı dışında kalan kısımdan davacının borçlu olmadığına tespitine karar verilmesi gerekirken borçlu olduğu miktar belirtilerek “borçlu olduğunun tespitine” biçiminde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır. Bu durumda mahkemece yapılacak iş

vereceği müspet tespit kararının temyiz üzerine bozulması gerekir. Menfi tespit davasında hükme ilişkin yapılacak açıklamalara burada son verilmekle birlikte bir sonraki bölümde çalışmanın konu sınırları içerisinde daha detaylı olarak ele alınacaktır⁴¹³

---

kazanılmış haklar da gözetilerek davacının borçlu olmadığı miktar saptanarak sonucuna göre bir karar verilmesinden ibaret olmalıdır...” (www.e-uyar.com).

⁴¹³ Bkz. 95.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL OLARAK KAMBIYO SENETLERİNDE BORÇLUNUN AÇACAĞI MENFİ TESPİT DAVASI

I. KAMBIYO SENEDİNE DAYALI TAKİPLERDE MENFİ TESPİT DAVASI AÇMA GEREKSİNİMİ

Menfi tespit davası gerek takipten önce gerekse takip sırasında açılabilecektir. Genel hükümlere tabi bu dava ile davacı borçlu, davalı alacaklı tarafından öne sürülen alacak hakkının var olmadığının tespitini genel mahkemeden talep edebilecektir. Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte de borçlu alacaklının takibe konu ettiği kambiyo senedinden doğan borcun var olmadığı, hükümsüz olduğu, borcun ödendiği, hata, hile veya ikrah nedeni ile geçersiz olduğu vb. sebeplerle söz konusu borç ilişkisinin kısmen veya tamamen var olmadığının tespitini mahkemeden isteyebilecektir⁴¹⁴.

HMK m. 114/1(h) uyarınca her hukuk davasında olduğu gibi menfi tespit davasını açmakta da hukuki yararın varlığı şarttır⁴¹⁵. Burada bu davayı açmaktaki gereksinim menfi tespit davalarında şart olan hukuki yarar hususunun davacı menfaatlerine olan veya olacak etkisidir. Kimi zaman takip konusu kambiyo senedi geçersiz olabilir veya alacaklı, borçlunun gününden önce ödediği senedi borçluya teslim etmemiş olabilir. Veyahut kumar borcuna ilişkin olarak düzenlenmiş bir senedin varlığı söz konusu olabilir⁴¹⁶. İşte bu vb. durumlarda takip hukuku çerçevesinde gerekli itirazları yapan; fakat sonuç alamayan veya bu itirazları zamanında yapamayan borçlu, ilgili hukuki ilişkinin var olmadığına ilişkin açacağı menfi tespit davasında hukuki yarar sahibi olacaktır.

Öte yandan eğer ki senet görülmekte olan veya açılacak bir davada iddia veya savunma kanıtı oluşturabilecek nitelikte ise bu durumda ayrı bir mahkemede bir menfi tespit

---

⁴¹⁴ Uyar, s, 14

⁴¹⁵ Ruhi / Ruhi, s. 16.

⁴¹⁶ Uyar, s, 11.

davasının açılmasında hukuki yarardan söz edilemeyecektir⁴¹⁷. Çünkü mevcutta görülen veya açılacak olan bir dava ile borçlunun diğer bir mahkemede açılacak menfi tespit davasına ihtiyaç olmayacaktır. Dolayısıyla burada hukuki yarardan söz edilemez⁴¹⁸. Kambiyo senetlerinde borçlunun açacağı menfi tespit davasında hukuki yararın tespiti hususu icra takibinden önce açılacak menfi tespit davalarında icra takibi sırasında açılacak menfi tespit davalarına göre daha zorlu bir husustur. Şöyle ki icra takibi sırasında ödeme emrinin kesinleşmesinden sonra menfi tespit davasının açılmasında kural olarak hukuki yararın varlığı kabul edilir. Öte yandan icra takibinden önce açılacak menfi tespit davalarında hukuki yararın varlığı hususu dikkatli bir şekilde incelenmelidir⁴¹⁹. İcra takibinden önce açılacak menfi tespit davalarında hukuki yararın varlığının hangi hallerde kabul edileceğine ilişkin verilebilecek örneklerden birisi gerçek olmayan bir borç ile tehdit edilen kimsenin açılacak icra takibini beklemeden açacağı menfi tespit davasıdır. Burada her ne kadar mevcut bir icra takibinden söz edilemese de borçlunun hukuki durumu tehdit altında olduğundan alacaklı tarafından tehdit edilmesine yol açan gerçek olmayan borcun var olmadığının tespitini istemede hukuki yararı mevcuttur⁴²⁰.

Takip hukukunda kamu güvenine haiz niteliğinin de bir sonucu olarak genel haciz yoluyla takipten farklı bir yolla düzenlenmiş olan kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte kambiyo senetlerine duyulan kamu güvenini tahsis etmek ve korumak amaçlarıyla menfi tespit imkânının sağlanmış olması hususu kanımızca önemlidir.

Öte yandan kambiyo senetlerinin asıl borç ilişkisinden soyutluğu ilkesi sebebiyle asıl borç ilişkisinin sona ermesine rağmen ilgili senedin hala yürürlükte olduğu hallerde de alacaklının bunu kötü niyetle kullandığı görülebilmektedir. Dolayısıyla davacı borçlunun

---

⁴¹⁷ Uyar, s, 11.

⁴¹⁸ Y.11. HD. 10.11.1981 T. 6510/7103: “Açılmış ve görülmekte olan bir ya da açılacak olan bir davada iddia ve savunma kanıtı oluşturacak bir senet hakkında, ayrı bir mahkemede olumsuz tespit davası açmakta hukuki yarar bulunmadığı...” (www.e-uyar.com).

⁴¹⁹ Y. 19. HD. 04.05.2011 T. 12965/6090: “Çekin ibrazı suretiyle alacak hakkını talep eden hamile karşı menfi tespit davası açılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Mahkemenin aksi yöndeki değerlendirmesinde isabet bulunmamaktadır. Davalı çeki kendisinden önce hamile iade ettiğini savunduğuna göre esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve davanın açıldığı tarihte haklılık durumuna göre yasal sonuçlara hükmedilmek gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulmasının hükmün bozulmasına neden olacağı...” (www.e-uyar.com).

⁴²⁰ Y. 6. HD. 18.12.2012 T. 10907/16882: “İİK.’nun 72. maddesi hükmüne göre alacak tehdidi altında bulunan borçlunun, hukuki yararı bulunmak şartı ile icra takibi söz konusu olmadan da menfi tespit davası açabileceği...” (www.e-uyar.com).

bu vb. haklarını korumak ve kambiyo senetlerinin ticari hayattaki yerinden ötürü kamu güvenine haiz konumunu korumak amacıyla kambiyo senedine dayalı takiplerde menfi tesit davası açma gereksinimi söz konusu olabilmektedir.

II. TARAFLARI

A. Davacı

Menfi tespit davasında davacı borçlu veya onun mirasçuları olacaktır. Burada borçlu veya mirasçuları olarak ifade edilen davacıların korunmaya değer ve güncel bir hukuki menfaatinin bulunması gereklidir. Kambiyo senetlerinde borçlunun açacağı menfi tespit davasında da davacılar keşideci, avalist ve ciranta ve onların mirasçuları olabilecektir⁴²¹. Zira kambiyo senedi ile borç altına girebilen kimseler bu sayılanlardır. Yargıtay⁴²² da bu görüştedir: “Dava konusu senetlerde borçlu (keşideci, avalist ya da ciranta) sıfatı bulunmayan kimsenin, bu senetlere dayanarak açacağı olumsuz tespit davasının aktif ehliyetinin yokluğu nedeniyle reddi gerekeceği...”. Borçlunun mirasçuları da hukuki yarar şartını sağlamaları halinde menfi tespit davası açabileceklerdir. Şöyle ki, miras bırakanın düzenlediği bonoya dayanarak mirasçılara karşı icra takibine geçen veya geçecek olan lehtar aleyhine olarak, mirasçılar menfi tespit davası ile bononun miras bırakan tarafından muvazaalı olarak düzenlendiği yahut bir başka şekilde borcun doğmadığı veya ödendiği iddiası ile menfi tespit davası açabileceklerdir⁴²³. Bilinmesi gerekir ki, mirasçılarının miras bırakanın borcundan ötürü açacakları menfi tespit davasında mirasçılarının tereke üzerinde elbirliği ile hak sahibi olmalarından ötürü her birinin davaya rıza göstermesi gerektiği yönünde Yargıtay kararı⁴²⁴ olsa da Uyar’a göre miras bırakanın borçlarından mirasçılarının her biri müteselsilen sorumlu olduğundan, mirasçılardan her

---

⁴²¹ Uyar, s, 64.

⁴²² Y. 11. HD. 24.1.1983 T. 134/186 (www.e-uyar.com).

⁴²³ Y. 19. HD. 28.12.1993 T. 9934/9041: “Mirasçuları tarafından, miras bırakanın düzenlediği senedin muvazaalı olduğu iddiasıyla senet lehtarı veya hamili aleyhine olumsuz tespit davası açılabileceği...” (www.e-uyar.com).

⁴²⁴ Y. 19. HD. 20.01.2014 T. 18371/1499: “Davacıların murisinin borçlu olduğu bonoya dayalı takip bakımından, senetteki imzanın muris tarafından düzenlenmediği iddiasına dayanarak açılmış menfi tespit davasında, muris davacı dava açıldıktan sonra yargılama sırasında öldüğü ve murisin ölüm tarihine göre, terekesi iştirak halinde olduğundan davacının mirasçuları mecburi dava arkadaşı olup, tüm mirasçılarının davaya muvafakatlarının sağlanması ya da terekeye temsilci tayin ettirilerek dava şartının yerine getirilmesi gerekeceğini...” (www.e-uyar.com).

biri miras bırakanın borcu sebebiyle tehdit edilmesi halinde tehdit edene karşı menfi tespit davası açabilecektir⁴²⁵.

B. Davalı

Kambiyo senedine ilişkin açılan menfi tespit davalarında lehtar ciranta ya da hamil sıfatını taşıyan kişiler davalı sıfatına sahip olabileceklerdir⁴²⁶. Eğer ki lehtar bu senedi vadesinden önce ciro etmemişse davalı sıfatına yalnızca lehtar sahip olabilecektir. Fakat vadesinden önce lehtar tarafından ciro edilen kambiyo senedine ilişkin açılacak menfi tespit davalarında gerek lehtar gerekse senedi elinde bulunduran hamile karşı menfi tespit davası açılabilir⁴²⁷. Burada açılacak olan menfi tespit davasının cirodan sonra lehtara karşı açılmayacağı yönünde uygulamada hatalı bir kanının mevcut olduğu Uyar tarafından belirtilmiştir⁴²⁸. Çünkü davacı davayı kazanması halinde hamile ödemek zorunda kaldığı borcu lehtara açacağı eda davası ile talep edebilecektir. Fakat davacının vade tarihinden önce ciro edilen kambiyo senedine dayanılarak açacağı menfi tespit davasında hem lehtarı hem de hamili davalı olarak gösterip gösteremeyeceği hususu tartışmalıdır. Nitekim Yargıtay kimi kararlarında⁴²⁹ davanın sadece hamile karşı açılabilirliğini belirtse de kimi kararlarında⁴³⁰ ise hamil hakkında açılan davanın lehtara da yöneltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kanımızca davacı kendi imkânları ve ispat kuralları çerçevesinde iddiasını ispat edebilecek durumda değilse bu durumda hem lehtara hem de hamile karşı menfi tespit davasını açması daha faydalı olacaktır. Bunun yanında eğer ki davacının örnek vermek gerekir ise senedin kumar borcuna dayandığı tanıklarla kanıtlayabiliyorsa bu durumda davanın sadece hamile yöneltilmesi yeterli

---

⁴²⁵ Uyar, s, 65.

⁴²⁶ Y. 11. HD. 12.4.1988 T. 2743/2306: “*Dava konusu iptali istenen bonoda ne lehtar ne ciranta ne de hamil durumunda olmayan kişi aleyhine olumsuz tespit davası açılmayacağı...*” (www.e-uyar.com).

⁴²⁷ Y. 19. HD. 29.9.1997 T. 2368/7811: “*Keşideci tarafından, sadece hamil aleyhine kişisel def’ilere dayanılarak açılan olumsuz menfi tespit davalarında önce lehtara verilen senetlerin karşılıksız olduğunun kesin delillerle ispat edilmesi ondan sonra da hamilin kötü niyetli olduğunun gerekirse tanık dinletilerek ispat edilmesi gerekeceği...*” (www.e-uyar.com).

⁴²⁸ Uyar, s, 73.

⁴²⁹ Y. 19. HD. 29.4.1999 T. 2021/2892: “*Olumsuz tespit davasının keşidecisi tarafından hamil aleyhine açılabilirliği gibi sadece lehtar aleyhine de açılabilirliği...*” (www.e-uyar.com).

⁴³⁰ Y. 11. HD. 23.9.1991 T. 2828/4778: “*Keşideci tarafından sadece hamil aleyhine kişisel def’ilere dayanılarak açılan menfi tespit davasında öncelikle davanın senet lehtarına da yöneltilerek, önce ona karşı senetlerin karşılıksız olduğunun kesin delillerle ispat edilmesi ve ondan sonra davalı hamilin kötü niyetli olduğunun gerekirse tanık dinletilerek ispat edilmesi gerekeceği...*” (www.e-uyar.com).

olacaktır⁴³¹. Davalının menfi tespit davası sırasında ölmesi durumunda mirasçuları tereke üzerinde el birliği ile hak sahibi olmaları sebebiyle davaya tüm mirasçılar⁴³² dâhil edileceklerdir⁴³³. Lehtarın kambiyo senedini üçüncü bir kişiye tahsil cirosu ile devretmesi durumunda dava sadece cırantaya karşı açılacaktır.

III. KONUSU

Kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesi geçerli olduğundan senet alacaklısı, asıl borç ilişkisinin varlığını ispatlamadan alacaklı sıfatını kazanır. Kendisine karşı menfi tespit talebi ileri sürülürken menfi tespit iddiası çeşitlilik arz eder ve farklı konulara dayanarak kendisini gösterir. Borçlunun savunma vasıtaları olan def'iler de menfi tespit davasının konusunu oluşturur ve farklı sonuç doğururlar.

Def'ileri senet metninden doğan, senedin hükümsüzlüğünden doğan ve şahsi def'iler olarak üçe ayırarak ele alınmalıdır. Buna göre,

- i. Senet metninden doğan def'iler herkese karşı ileri sürülebilen mutlak def'i niteliğindedirler⁴³⁴. Bu nedenle bu def'ilerin ileri sürülmesinde bedelsizlik def'inin hamile karşı ileri sürülebilmesi şartı gibi kötü niyetin ispatı gerekmeden herkese karşı ileri sürülebilmeleri mümkündür. Bu def'iler senette bulunan kayıtlardan ve senedin dış görünüşünden anlaşılacaktır⁴³⁵.
- ii. Senedin hükümsüzlüğüne yönelik def'iler ise ehliyetsizlik⁴³⁶, sahtelik, tahrifat ve temsil yetkisinin bulunmaması gibi senedin hükümsüzlüğüne sebep olan

---

⁴³¹ Gürbüz, s. 344.

⁴³² Y. 19. HD. 27.11.2013 T. 15249/18962: "Davada taraf teşkilinin sağlanması için tüm mirasçılarının davaya katılımının sağlanması ya da terekeye temsilci tayin ettirilerek temsilci vasıtasıyla yargılamaya devam edilmesi gerekeceği..." (www.e-uyar.com).

⁴³³ Y. 19. HD. 30.5.2012 T. 3192/9200: "Davalı hakkında dolandırıcılık suçundan açılan kamu davasının ölüm nedeniyle düşürüldüğü, davacı yanca takip konusu çekten dolayı dolandırıldığı ileri sürülmüş olup çekteki keşideci üzerindeki imzaya itiraz edilmediği, davacının iddiasının kanıtlanmadığı, davalının yargılama sırasında öldüğünden yasal mirasçılarının davaya dahil edildiği gerekçeleriyle davanın reddine karar verilmesi gerekeceği..." (www.e-uyar.com).

⁴³⁴ Öyken, s. 39.

⁴³⁵ Ertekin / Karataş, s. 654.

⁴³⁶ Arslan, s. 18

def'ilerdir. Bu def'iler kimi durumlarda mutlak kimi durumlarda ise şahsi def'i özelliği gösterdiğinden bunlar ileride daha detaylı olarak ele alınacaktır⁴³⁷.

iii. Şahsi def'iler ise kural gereği sadece hukuki ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilecek olan borçlu ile alacaklı arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan def'ilerdir. Emre yazılı senetlerdeki mücerretlik ilkesinin bir sonucu olarak şahsi def'iler üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir. Fakat senet üzerine yazılan hususlar şahsi def'i niteliğinden çıkarak senet metninden doğan def'i niteliği kazanacağından bu durumda herkese karşı ileri sürülebilir hale geleceklerdir. Şahsi def'ilere ilişkin en önemli hususlardan birisi de hamilin borçluyu bile bile zarara uğratmak amacıyla hareket ettiği durumlarda bunun ispatının yapılması ile şahsi def'ilerin hamile karşı da ileri sürülebilir hale gelmesidir⁴³⁸.

A. Senet Metninden Doğan Def'ilere Dayanan Menfi Tespit Talepleri

Kambiyo senetlerinde menfi tespit taleplerinin bir kısmı senet metninden doğan def'ilere dayanır. Senet metninden doğan def'iler mutlak def'ilerden kabul edilip bu sebeple herkese karşı ileri sürülebileceklerdir. Fakat bu kuralın da istisnaları vardır. Örnek vermek gerekir ise, ciranta tarafından sorumsuzluk kaydı konulmuş olması halinde bu husus yalnızca ilgilisi olan ciranta tarafından ileri sürülebilecektir. Öte yandan, kişisel def'iler⁴³⁹ senedi devralana karşı ileri sürülemezken mutlak def'iler herkese karşı ileri sürülebilecektir. Kambiyo senetleri sıkı şekil şartları ile düzenlenmiş olup zorunlu ve zorunlu olmayan kayıtlar içereceklerdir. Bu kayıtlar yukarıda kambiyo senetlerine ilişkin yapılan açıklamalarda detaylı olarak el alınmış olup⁴⁴⁰ tekrar kısaca bahsedilmesi gerekir ise zorunlu unsurları içermeyen senetler kambiyo senedi olarak kabul edilemeyeceklerdir. Bunun sonucu olarak da kambiyo senedine özgü haciz yoluna konu olamayacaktır. Senet metninden doğan def'ileri de ileri sürebilmek için de öncelikle bahsi geçen zorunlu unsurları barındırması gerekir ki bir kambiyo senedinden bahsedilebilsin. Senet metni,

---

⁴³⁷ Ertekin / Karataş, s. 661-662.

⁴³⁸ Ertekin / Karataş, s. 664.

⁴³⁹ Öyken, s. 49.

⁴⁴⁰ Bkz. I. Bölüm.

ciro zinciri, senedin ön ve arka yüzü ve alonj senet metninden doğan def'ilerdeki senet metnine karşılık gelecektir.

Senet metni üzerinden senedin ve dolayısıyla borcun zamanaşımına uğradığı anlaşılıyor ise bu durum da menfi tespit davalarına sebebiyet verir. Zamanaşımı def'i mutlak def'ilerdendir⁴⁴¹. Ödeme emrini tebliğ alan borçlu 5 gün içerisinde zamanaşımı def'ini ileri sürmelidir. İİK m. 169/a-2 uyarınca borçlunun ödeme emrine zamanında yaptığı zamanaşımı itirazı üzerine itirazın esası hakkındaki kararına kadar icra takibinin muvakkaten durdurma kararı verebilecektir. Zamanaşımı senet metni üzerinden anlaşılabilir.

Zamanaşımı esasında borcu sona erdiren bir sebep değildir. Zamanaşımına uğrayan borç eksik borç haline gelecektir. Bu sebeple konumuz çerçevesinde zamanaşımı hususunun icra takibinden önce ve takip sırasında menfi tespit davası açılması olasılıklarına göre ayrı ayrı incelenmesi gerekecektir⁴⁴².

İcra takibinden önce alacaklının elinde itirazın kesin kaldırılmasını sağlayacak nitelikte bir belge olmaması halinde borçlunun menfi tespit davası açmakta bir hukuki yararı olmayacaktır. Çünkü ortada bir cebri icra tehdidinden söz edilemez. İcra takibinden önce alacaklının elinde itirazın kesin kaldırılmasını sağlayacak nitelikte bir belge olması halinde ise alacaklının bu belgeye dayanarak açılacak icra takibinde borçlu zamanaşımını⁴⁴³ ileri sürebilecek ise bu durumda da hukuki yararın varlığından söz edilemeyeceği sonucuna varılacaktır⁴⁴⁴.

Borçlunun icra takibi sırasında açacağı menfi tespit davasına ilişkin inceleme ise alacağın ne zaman zamanaşımına uğradığına göre iki şekilde değerlendirilmelidir. Bunlar alacağın takipten önce zamanaşımına uğraması durumunda ve takip sırasında zamanaşımına uğraması durumunda olarak 2'ye ayrılır. Alacağın takipten önce zamanaşımına uğraması ve

---

⁴⁴¹ Öyken, s. 42.

⁴⁴² Türk, Menfi Tespit Davası, s. 107-115.

⁴⁴³ Kuru, B: İlamsız İcra Zamanaşımının İleri Sürülmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 13 (3-4), 1986, s. 91-110.

⁴⁴⁴ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 107-115, Kuru, 1965, İcra ve İflas Hukuku, s. 472; Erdoğan, s.27; Y. 11. HD. 14.3.1983, 1143/1171 (www.e-uyar.com).

buna ilişkin itirazın ödeme emrine yapılan itirazda ve icra mahkemesinde öne sürülmemiş olması varsayımlarında bu def'inin öne sürülerek menfi tespit davası açılmayacağı genel olarak kabul edilmektedir⁴⁴⁵. Bu düşünce ise zamanaşımına uğramış olan alacağın hala mevcut olduğu, sadece eksik borç hükmünde olduğundan menfi tespit iddiası ile ileri sürülemeyeceği⁴⁴⁶ ve borçlunun ödeme emrine itirazında bu hususu ileri sürmemiş olmasının bu hakkında feragat ettiği anlamına geleceğidir. Kanımızca ilk gerekçe menfi tespit davasının amacına aykırı bir yorum olarak değerlendirilebilecektir. Şöyle ki borçlunun maddi hukuk yönünden bu zamanaşımına uğramış olan borcu ödeme zorunda bırakılması yasa koyucunun amacına ters düşecektir. İkinci gerekçeye gelinirse ise borçlunun ödeme emrine itirazında zamanaşımını ileri sürmemiş olmasının bu defî hakkından feragat anlamına geldiği yorumunun çok geniş bir nitelik taşıdığı gözden uzak tutulmalıdır. Çünkü bu yönde bir yorum tüm defî ve itirazlara da uygulandığı vakit ciddi sıkıntılara yok açacaktır. Ek olarak bilindiği üzere zamanaşımını defî maddi hukuktan doğan bir haktır. Öte yandan doktrindeki bir diğer görüş ise zamanaşımını definin ödeme emrine itirazda ileri sürülmemiş olmasının bu defî hakkında feragat anlamına gelmeyecektir. Postacıoğlu'na⁴⁴⁷ göre menfi tespit davasının amacı sadece alacağın mevcut olmadığının tespiti değil aynı zamanda borçlunun ilgili defî nedeniyle borcu ödemek zorunda olmadığını da tespitidir. Öte yandan borçlunun ödeme emri itirazında veya icra mahkemesinde zamanaşımını defîni ileri sürmesi ve bunlardan olumsuz sonuç almış olması hallerinde borçlu menfi tespit davası açabilecektir.

Takip talebi ile zamanaşımını kesilecektir. Zamanaşımının kesilmesi ile zamanaşımını aynı süre ile tekrar başlayacaktır. Eğer ki, icra takibinin başlamasının ardından zamanaşımını gerçekleştiği iddia ediliyor ise İİK m. 71/2'nin 33/a maddesine yaptığı atıf devreye girecektir. Dolayısıyla borçlu bu durumda icranın geri bırakılmasını talep edebilecektir⁴⁴⁸.

---

⁴⁴⁵ Kuru, İcra ve İflas Hukuku, Ankara 1965, s. 483-484; Erdoğan, s. 32; Gürbüz, s. 558; Y. 19. HD. 20.3.2000, 2000/68 E. 2000/1964 K. (www.e-uyar.com).

⁴⁴⁶ Gürbüz, s. 559; Y. 11. HD. 7.7.1975, 2912/4679 (www.e-uyar.com).

⁴⁴⁷ Postacıoğlu, s. 248-249, 261.

⁴⁴⁸ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 107-115

B. Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Def'ilere Dayanan Menfi Tespit Talepleri

Senedin hükümsüzlüğünden kasıt senedin bir bütün olarak hükümsüzlüğünden ziyade senet ile borç (kambiyo taahhüdü) altına giren kimseler bakımından bu taahhütlerin hükümsüz nitelikte olmasıdır⁴⁴⁹. Şöyle ki, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler her daim senet metninden anlaşılamayacağı gibi bu def'ilerden bir kısmı yalnızca senette sorumlu olan bir veya birkaç kişi bakımından hükümsüzlük sonucu doğururken bazı def'iler herkes açısından senedin hükümsüzlüğü sonucunu doğuracaktır⁴⁵⁰. İmzaların bağımsızlığı ilkesi gereğince senet altında imzası bulunan, fakat bu imzası sahte nitelikte olan kimseler bakımından hükümsüzlük ileri sürülebilecek iken diğer kimseler bu hususu ileri süremeyeceklerdir. Dolayısıyla böyle bir durumda senetten sorumlu diğer kimselerin sorumluluğu devam edecektir. Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilere örnek olarak senedi imzaladığı sırada kişinin ehliyetsiz olması, hata hile veya tehdit sebebiyle bu kimsenin iradesinin sakat hale gelmesi def'ileri senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden olup bunların bir kısmı mutlak bir kısmı ise nispi def'i niteliği taşımaktadır. Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'ilerden doğan menfi tespit davaları uygulamada önemli bir yer tutar ve hükümsüzlüğe dayalı menfi tespit davaları olarak adlandırılır⁴⁵¹. Bu yüzden söz konusu defilere dayanan belli başlı dava hallerini ayrıntılı olarak ele almanın faydalı olacağını düşünmekteyiz.

1. Ehliyetsizlik

Burada bahsi geçen ehliyetsizlik hali senedin ciro edilmesi sırasında cirantanın, senedin düzenlenmesi sırasında düzenleyenin veya senet düzenlenirken ehliyetsizlikte söz edilemeyecekse de senedi lehtara veren borçlunun bu işlemler sırasında ehliyet sahibi olmamasına ilişkindir⁴⁵². Ticari şirketler ticaret siciline kayıt ile tüzel kişiler ise zorunlu organlara sahip olmaları ile fiil ehliyetine haiz duruma gelecek ve kambiyo senedi

---

⁴⁴⁹ Ertekin / Karataş, s. 673.

⁴⁵⁰ Ertekin / Karataş, s. 728.

⁴⁵¹ Ertekin / Karataş, s. 665.

⁴⁵² Gürbüz, s. 639

düzenleyebileceklerdir⁴⁵³. Ancak fiil ehliyetlerinin iştigal konusu ile sınırlı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir⁴⁵⁴.

2. Temsil Yetkisinin Olmaması

Çeşitli hallerde temsil yetkisi bulunmadığı yönünde iddialar da menfi tespit davasına yol açar. Bunlardan başlıcaları değerlendirilecek olur ise ticari temsilcinin temsil yetkisinin olmaması ele alınmalıdır. BK m. 548 uyarınca ticari temsilci iyiniyetli üçüncü kişilere karşı işletme adına kambiyo taahhüdünde bulunabilirken BK m. 551’de ticari vekilin bu işlemi yapabilmesi bu hususta açıkça yetkilendirilmesine bağlanmıştır. Dolayısıyla temsil olunan kişi eğer ticari temsilci tarafından temsil edilmiyorsa temsilcisine vereceği genel yetki temsilcinin temsil edilen adına kambiyo taahhüdünde bulunması için yeterli olmayacaktır. Tüzel kişilerde ise tüzel kişilik kurulmadan tüzel kişi adına kambiyo taahhüdünde bulunan kimse bu kambiyo senedinden şahsen sorumlu olacaktır. Şöyle ki, ana sözleşme veya yasa ile tüzel kişilerde temsil yetkisi düzenlenecektir. Tüzel kişilerde yetki ticaret sicilindeki kayıtlar ve imza sirküleri gibi kayıtlarla ispat edilebilecektir⁴⁵⁵. Eğer ki ilgili tüzel kişi çift imza ile temsil ediliyorsa bu durumda tek başına senet üzerinde imzası bulunan kimse senetten şahsen sorumlu olacaktır⁴⁵⁶. Öte yandan temsil yetkisi var olmamasına rağmen veya var olan yetkisini aşan bir şekilde bir başkası adına kambiyo taahhüdü altına giren kimse o kambiyo senedinden yetkisi yok ise tamamından, eğer ortada bir yetki aşımı var ise yetkisin aştığı kısım bakımından şahsen sorumlu tutulacaktır. Dolayısıyla temsilcinin yetkili olmamasına rağmen adına kambiyo taahhüdü verilen kimse açacağı menfi tespit davası ile borçlu olmadığını tespitini mahkemeden talep edebilecektir. Temsilci ise temsil olunanın bu iddiası karşısında temsil yetkisine haiz olduğunu ispat etmek suretiyle borçtan şahsen sorumlu olmaktan kurtulabilir.

Şirketlerin temsilci aracılığıyla kambiyo taahhüdü altına gireceği durumlarda şirket ünvanının eklenmesi mecburi bir husustur. Dolayısıyla ünvanın/kaşenin eksikliği durumunda temsilci borçtan şahsen sorumlu hale gelecektir. Öte yandan kambiyo

---

⁴⁵³ Gürbüz, s. 639

⁴⁵⁴ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 155

⁴⁵⁵ Karayalçın, s. 47.

⁴⁵⁶ Uygur, T: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Ankara, 2012, s. 2428.

taahhüdü verildiği anda temsil yetkisi mevcut olmasa da sonradan verilecek icazet ile temsil olunan kambiyo senedinin borçlusu haline gelecektir⁴⁵⁷.

3. İptal Edilebilir Haller

Senetteki bir taahhüdün iradeyi sakatlayan sebepler yahut aşırı yararlanma sebebi ile hükümsüz olduğu iddiaları geçersizlik defileri içerisinde yer alır ve uygulamada kimi zaman menfi tespit davalarına konu olur. Yanılma, hile, korkutma ve gabin olarak sayılabilecek bu hallerin bir özelliği de bir işleme değil bir eyleme, bir olguya dayanan iddialar olduklarından senede karşı senetle ispat kuralının istisnasını oluşturmalarıdır⁴⁵⁸. Buna göre ispat yükü bu hallerden birisinin varlığını iddia eden davacıda olacaktır anca davacı iddiasını tanıkla da ispat edebilecektir. Ancak definin ileri sürülebileceği çevre açısından yanılma, hile, gabin göreceli olarak borçluya da isnat edilebilecek bir kusur olgusunu bünyesinde barındırdığı faraziyesinden hareketle kural olarak nisbi defilerden sayılmakta iken tehditle senet düzenlenmesi iddiası mutlak defi mahiyetinde olup herkese karşı ileri sürülebilir⁴⁵⁹.

İradeyi sakatlayan hallerden olan yanılmada, bu yanılmanın esaslı olması halinde yanılan kimse BK m. 30 uyarınca hukuki işlem ile bağlı olmayacaktır. Yanılan kimse borçlu bulunmadığına ilişkin menfi tespit davası açabileceği gibi açılan bir davada bu husus ileri sürebilecektir.

Korkutma da iradeyi sakatlayan hallerden olup vücut bütünlüğüne, şahsa veya namusa ilişkin olarak ağır ve derhal ortaya çıkacak nitelikte olmalıdır. Korkutmanın bir diğer özelliği ise diğer irade sakatlığı ve gabin hallerinden farklı olarak isnat prensibi dolayısıyla mutlak bir defi teşkil etmesi ve herkese karşı ileri sürülebilmesidir⁴⁶⁰.

---

⁴⁵⁷ Ertekin / Karataş, s. 761-764; Öztan, Geniş Bası, s. 421.

⁴⁵⁸ Gürbüz, s. 742-743

⁴⁵⁹ Hükümsüzlük defilerinde isnat edilebilirlik teorisi ve buna bağlı olarak mutlak - nisbi defi ayrımı hakkında geniş bilgi için bkz. Öztan, Geniş Bası, s. 420 vd; Bahtiyar, Kıymetli Evrak, s. 30 vd; Poroy / Tekinalp, Kıymetli Evrak, s. 42 vd.

⁴⁶⁰ Y. HGK. 13.06.2018, 2017/19-1627 E. 2018/1187 K.: “İmzanın sahte olması veya korkutma suretiyle atılmış olması, temsil yetkisini haiz olmayan kimsenin kambiyo senedi düzenlemesi gibi hâllerde herkese karşı ileri sürülebilen, mutlak nitelikte bir hükümsüzlük defi mevcuttur (Yılmaz, s.196). İmzanın zorla (tehdit, korkutma suretiyle) atılmış olmasında keşidecinin bir kambiyo senedi düzenleyerek tedavüle

Gabinde ise taraflar arasında yapılan işlem sırasında taraflardan birinin zor durumda olması, düşüncesizliği veya deneyimsizliği sebebiyle edimler arasında aşırı bir oransızlığın ortaya çıkmasıdır⁴⁶¹. Kambiyo taahhüdü işleminin aşırı yararlanma suretiyle gerçekleştirildiği iddiası, örneğin emsalleri 10 bin lira değerinde bir emtia için 100 bin liralık senet düzenlendiği ve bunun senedi düzenleyen tecrübesizliği sebebiyle gerçekleştiği iddiası böyle bir iddiadır ancak yalnız hukuki ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebilir ve senedi devralan iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilme kabiliyeti yoktur. Bu sebeple menfi tespit talebi de ancak senedin lehdarına karşı ileri sürülür ise sonuç doğurabilir.

4. Sahtelik ve Tahrifat Def'i

Sahtelik ve tahrifat def'ileri, mutlak def'i niteliğinde olup senetteki bir taahhüdün hükümsüzlüğüne yol açacaklardır⁴⁶². Sahtelik ile senet üzerinde yer alan imzanın sahibine ait olmadığı; tahrifattan ise senet üzerinde yer alan meblağ, ödeme yeri vb. unsurların o taahhülle borç altına girenlerin iradesi bulunmaksızın değiştirilmiş veya tahrif edilmiş olduğu anlaşılır. Sahtelik ve tahrifat iddiası için önce ortada geçerli bir kambiyo senedi bulunmalıdır. Oluşturulan bu geçerli kambiyo senedi daha sonradan bazı değişiklikler uğrayabilir.

Sahtelik def'i ileri sürülerek açılan davada senedin sahte olması sebebiyle ilgili kambiyo taahhüdünün de geçersiz olduğu ve borç doğurmadığı tespit edilmesi istenilmektedir. Dolayısıyla açılacak olan dava menfi tespit davası niteliğinde olacaktır.

Tahrifat def'i ise senet metni üzerindeki bir hususun sonradan bir şekilde silinmesi⁴⁶³ veya değiştirilmesi sebebiyle ortaya çıkacaktır. Burada belirtilmelidir ki, TTK m. 748 uyarınca bir senet metni tahrif edilirse bu tahriften önce imzası bulunanlar eski senet

---

çıkartma iradesinin bulunduğundan söz edilemez ve keşidecinin bu yöndeki beyanı –velev iyi niyetli olsa dahi– herkese karşı ileri sürülebilir.” (www.kazanci.com).

⁴⁶¹ Gürbüz, s. 759-761.

⁴⁶² Y. HGK. 21.05.2014 T. 2014/12-403 E., 2014/682 K. (www.kazanci.com).

⁴⁶³ Tekil, F: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 1994, s. 108.

metni ile tahriften sonra imzası bulunanlar ise yeni haliyle sorumlu olacaklardır⁴⁶⁴. Bu hüküm poliçelere ilişkin düzenlenmiş olsa da atfa ilişkin hükümler sebebi ile bono ve çeklere de uygulanacaktır. Dolayısıyla tahriften sonra imzası bulunan kimseler bu tahrife muvafakat vermiş kabul edileceklerdir. Bunun yanında bilinmelidir ki, kambiyo senetlerine dair açıklamalarda de belirtildiği üzere bu senetlerde imza el yazısı ile atılmalıdır. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir⁴⁶⁵. Öte yandan tahrifat senet metnindeki bir hususun çıkartılması şeklinde de gerçekleşebilecektir ki bu durumda tahrifatın saptanabilmesi diğer olasılıklara göre daha detaylı bir çalışma gerektirecektir.

Sahtelik ve tahrifat iddiasına dayalı hükümsüzlüğün açıklanması gerekir ise bu iddialarla açılan davada ispat yükü davacıda olacaktır⁴⁶⁶. Öte yandan, tahrifat ve sahtelik iddiaları mutlak defilerden olup senedi devralan herkese karşı ileri sürülebilir. Bu def'ilerin mutlak def'i niteliğinde olmasının bir diğer sonucu⁴⁶⁷ ise sahteliğin tespitine ilişkin açılacak menfi tespit davasında bono ciro edilmemişse senet lehtarına, ciro edilmişse ise hem lehtara hem de hamile karşı dava açılabilir olmasıdır⁴⁶⁸.

Kambiyo senetlerinin sahip olduğu özelliklerden birisi de imzaların bağımsızlığı ilkesidir⁴⁶⁹. Buna göre bir imzanın ve ona bağlı bir taahhüdün hükümsüzlüğü diğer imzaları etkilemeyecektir. Bu bakımdan senetteki bir taahhüt bakımından sahtelik ve tahrifat durumu mevcut olsa da gerek senet, gerekse diğer taahhütler ve imzalar geçerli kalmaya ve borç doğurmaya devam edecektir. Örneğin düzenleyenin imzası sahte veya tahrif edilmiş ise düzenleyen borç altına girmeyecek ancak ciranta ve avalistler atmış

---

⁴⁶⁴ Erdem, s. 31-32.

⁴⁶⁵ Y, 11. HD. 11.10.1982, E.3760, K.3798 : "...bonoda tecessüm eden hakkın ciro yoluyla başkasına intikal edebilmesi için bonoya yazılması ve ciranta tarafından imzalanması gerekir. Olayımızda ise imza yerine parmak izi ve mühür kullanılmıştır. Bu hali ile muris tarafından yapılan bu devir işleminin ciro olarak kabulü mümkün değildir..." (www.kazanci.com).

⁴⁶⁶ Canbolat / Canbolat, s. 424.

⁴⁶⁷ Y. HGK. 21.9.1977, 3343/743: "Sahtelik iddiası yalnız, cirantanın şahsına karşı ileri sürülmesi mümkün olmayıp iyiniyetli hamile karşı dermeyer edilebilecek def'ilerdendir. Senette tahrifat, senette sahtecilik, senedin geçerliliğine ilişkin bir iddiadır. Böyle bir iddia ise senedin lehtarına karşı olduğu gibi, iyi niyetli dahi olsa senedi elinde bulunduran herkes karşı ileri sürülebilir. Olayda bozma kararında sözü edilen TTK.nun 599. maddesinin uygulama yeri yoktur. Mahkemenin davalı yönünden dahi senedin iptaline karar vermesi yerindedir. O halde direnme kararı onanmalıdır..." (www.kazanci.com).

⁴⁶⁸ Ertekin / Karataş, s. 770.

⁴⁶⁹ Erdem, s. 42-43.

oldukları imza ve dolayısıyla yapmış oldukları taahhütlerden sorumlu kalmaya devam edeceklerdir.

HMK m. 211 vd. sahtelik incelemesi ele alınmıştır. Buna göre karşı tarafında açıklamaları dikkate alınarak şu sırayla sahtelik incelemesi yapılacaktır. Hâkim imzayı inkâr eden tarafı isticvap ettikten sonra bir kanaat edinmemişse, bu durumda huzurda bu kişiye imza attırarak elde ettiği diğer belge ve delilleri değerlendirir. Eğer ki bu durumda karar verebiliyorsa gerekçesi ile kararını verecektir. İsticvap için duruşmaya çağrılan kimse gelmezse inkâr ettiği imzayı ikrar etmiş sayılacağı kendisine ihtar edilir. Hâkim bu incelemelere rağmen hala karar verememişse bu durumda bilirkişi incelemesine karar verecektir. Bilirkişiye elde bulunan imza örnekleri vb. deliller verilir ve gerekli görürse yeni imza örneği de alabilecektir⁴⁷⁰. Bu inceleme sonunda senedin sahte olduğu kararı verilirse bu durumda ilgili senedin altına sahte olduğu yazılarak senet iptal olunacaktır. Ayrıca belirtilmelidir ki tahrifat iddiasında bulunulan senet de aslı üzerinden incelenerek karar verilecektir. Fotokopi üzerinden inceleme kabul edilemez. Tahrifat iddiası bütün delil türleri ile ispatlanabilecektir. Eğer ki tahrifat açıksa hâkim bilirkişi incelemesine gerek duymadan kararını verebilecektir. Fakat gerekirse bilirkişiye de başvurulmalıdır⁴⁷¹. Ruhi'ye göre ise tahrifat iddiası her durumda uzman bilirkişi tarafından incelenmelidir⁴⁷². Son olarak da belirtilmelidir ki açılmış olan davada hem sahtelik hem de yetkisizlik öne sürülmüşse ilk olarak sahtelik incelenecektir⁴⁷³.

Senedin sahteliğine ilişkin açılan menfî tespit davasında HMK m. 209 dikkate alınmalıdır. Buna göre mahkeme senedin sahteliği iddiasını tespite ilişkin bilirkişi incelemesine ve tanık ifadelerine başvurulmasına karar verirse bu andan itibaren senet hiçbir hukuki işleme konu edilemeyecektir. Dolayısıyla icra takibi de kendiliğinden

---

⁴⁷⁰ Ruhi / Ruhi, s. 215; Y. 19. HD. 13.12.2017 T. 2016/14854 E. 2017/7943 K.: "... icra hukuk mahkemesi takip hukukuna ilişkin yargılama yapıp maddi anlamda kesin hükmün sonuçlarını doğuran karar veremeyeceğinden mahkemece bizzat huzurda davacının yeterince imza örneği alınarak davaya konu çekin keşide tarihine yakın ve önceki tarihleri de içerir belge asıllarının ilgili yerlerden getirilerek bilirkişiye imza incelemesi yaptırılıp varılacak uygun sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle hüküm kurulması isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.". (www.e-uyar.com).

⁴⁷¹ Ertekin / Karataş, s. 772-779

⁴⁷² Ruhi / Ruhi, s. 44.

⁴⁷³ Gürbüz, s. 672.

duracaktır. Fakat mahkeme bu yönde bir karar vermez ise İİK m. 72 uygulama alanı bulacaktır.

Senedin sahteliğine ilişkin ceza mahkemesinde bir dava açılmış olabilir. Borçlunun davaya fer'i müdahil olarak katılmasının ardından mahkemece bilirkişi incelemesine veya senedin imzalandığını gören kişilerin tanık olarak dinletilmesine karar verilmesi durumunda ceza yargılaması icra takibini durdurabilecektir⁴⁷⁴. Fakat belirtmekte yarar vardır ki, borçlunun ceza yargılamasına fer'i müdahil olarak katılması durumunda derdest bir dava söz konusu olması sebebiyle ayrıca bir menfi tespit davası açamayacaktır⁴⁷⁵.

C. Kişisel Def'ilerden Doğan Menfi Tespit Talepleri

Kişisel def'ilerden doğan menfi tespit taleplerinin başında, temel ilişkideki aksaklıklara ilişkin savunmalara dayanan davalar gelmektedir. Ödemeyi şarta bağlama, zamanaşımı, sözleşmenin ifa edilmediği, geçersiz olduğu, senedin hatır veya teminat senedi olduğu⁴⁷⁶ yönündeki def'iler gibi temel ilişkilere dayanan def'iler kişisel def'ilere örnek olarak gösterilebilecektir. Bu hususlar senet borçlusu ile belirli bir alacaklı arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklı olup yalnızca bu kimseler arasında ileri sürülebilecek nisbi defi niteliğindedir. Fakat hamilin kötü niyet taşınması durumunda istisnai olarak kötü niyetin ispatı ile bu def'iler, hukuki ilişkiye taraf olmasa dahi hamile karşı da ileri sürülebilecektir⁴⁷⁷. Saydığımız örneklerden de anlaşılacağı üzere kişisel def'iler senedin hükümsüzlüğü ve senet metninden doğan def'ilerin dışında kalan def'ileri kapsamakta olup kural olarak yalnızca ilgilileri arasında ileri sürülebileceklerdir⁴⁷⁸.

---

⁴⁷⁴ Y. 19. HD. 2016/19766 E. 2018/3394 K. 19.06.2018: “Davacı vasileri, davaya konu belge aslının dosyaya ibrazı ile belge üzerinde sahtelik ve imza incelemesi talep ettiği halde dosya kapsamında davalı tarafça belge aslının mahkemeye sunulduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durumda Mahkemece davaya konu belge aslının dosyaya ibrazı sağlanarak davacı kısıtlının belgenin düzenlendiği tarihten önceki tarihli imzalı mukayese belge asıllarının taraflardan sorularak ilgili yerlerden getirtilip, imza incelemesi yaptırıldıktan ve davaya konu belgenin de konu olduğu Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2015/33246 numaralı soruşturma dosyasının da sonucu sorularak, ceza davası açılmışsa sonucunun bu davaya etkisi düşünüülüp değerlendirilerek, gerektiğinde sonucunun beklenmesi ve deliller hep birlikte değerlendirilerek varılacak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” (www.kazanci.com).

⁴⁷⁵ Gürbüz, s. 667-669.

⁴⁷⁶ Y. 22. HD. 12.12.2014, 2013/23093 E. 2014/35436 K.: “Senedin teminat senedi olduğuna ilişkin def'i, kişisel def'idir.” (www.kazanci.com).

⁴⁷⁷ Gürbüz, s. 345.

⁴⁷⁸ Gürbüz, s. 344.

Uygulamada hükümsüzlük defilerine dayanan menfi tespit davaları hükümsüzlük sebebiyle menfi tespit davaları olarak adlandırılırken kişisel defilere dayanan menfi tespit talepleri bedelsizliğe dayanan (bedelsizlik sebebiyle) menfi tespit davaları olarak adlandırılırlar. Bedelsizliğe dayanan menfi tespit davaları esasen kişisel defilerden doğan haller içerisinde yer alır ve temel ilişkiye dayanır⁴⁷⁹. Bedelsizlik kambiyo senedinin düzenlenmesine sebep olan asıl borç ilişkisinin herhangi bir nedene dayanarak mevcut olmaması haline denir⁴⁸⁰. Ticari senetlerin dayandığı asıl borç ilişkisi çoğunlukla bir sözleşmeye dayanmaktadır. İşte bu sözleşme gerçekleşmemiş veya butlanla malul olmuşsa bu sözleşmeye dayanarak yapılan ticari senetlerin de bedelsiz hale geldiği kabul edilir⁴⁸¹. Kambiyo senetlerinin altında yatan temel hukuki ilişkinin ifası için kambiyo senetleri verilir ve bu asıl ilişkinin yükümlülükleri yerine getirilmezse bu durumda bedelsizlik durumu ortaya çıkacaktır. Borçlu asıl ilişkideki borcun ifasını sağlamak amacıyla alacaklıya kambiyo senetleri düzenleyerek verir ve borçlu borcunu ifa etmek ve senedi geri almak suretiyle borcundan kurtulur. Dolayısıyla senedin bu temel borç ilişkisinden doğan alacağın bulunmaması halinde bedelsiz hale geleceği kabul edilir. Bu bedelsizlik def'i ise şahsi nitelikte olduğundan hamile karşı öne sürülebilmesi için hamilin borçluya karşı kötü niyetinin varlığının ispatı gerekecektir. Fakat bu def'i her zaman lehtara karşı ileri sürülebilir⁴⁸².

Ek olarak belirtilmelidir ki ticari senede koyulması caiz olmayan kayıtların konulmasının sonuçlarından farklı olarak “malen” veya “nakden” gibi kayıtlar senedin hangi amaçla düzenlendiğini belirten kayıtlardır. Dolayısıyla diğer kayıtlardan farklı olarak senedin mücerretliği bu kayıtlardan etkilenmeyecektir⁴⁸³.

---

⁴⁷⁹ Y. HGK. 09.04.2019, 2017/19-1654 E. 2019/418 K.: “*Factoring'in devam etmekte olan cari hesap alacağını değerlendirmesi beklenemeyeceği gibi factoring sözleşmesi sırasında mevcut bir uyumsuzluk bulunmaması nedeniyle çekin bedelsizliğini bilebilecek konumda da olmadığı anlaşıldığından, uyumsuzluk çıkmadan önce çeki hukuka uygun bir şekilde temin edip elinde bulunduran ... Factoring'in iyi niyetli hamil konumunda bulunduğu değerlendirildiği, dolayısıyla davalı ...Gıda'ya karşı ileri sürülebilecek itiraz ve defilerin birleşen dosya davalısı ... Factoring A.Ş.'ye karşı ileri sürülemeyeceği ...*” (www.kazanci.com).

⁴⁸⁰Türk, Menfi Tespit Davası, s. 132; Ayli / Üçer, s. 424.

⁴⁸¹ Ertekin / Karataş, s. 674-675.

⁴⁸² Ertekin / Karataş, s. 649-650.

⁴⁸³ Ertekin / Karataş, s. 651.

Senet borçlusu senet bedelinin kendisinden talep edilmesinden önce senedi elinde bulundurana karşı veya talep edildiği zaman senedi öne sürene karşı açacağı menfi tespit davası ile senedin bedelsiz olduğu iddiasının tespitini isteyebilecektir. TTK m. 659/2'ye göre bu bedelsizlik def'i ise şahsi nitelikte olduğunda daha önceki açıklamalarımız gereği hamile karşı öne sürülebilmesi için hamilin borçluya karşı kötü niyetinin varlığının ispatı gerekecektir. Fakat bu def'i her zaman lehtara karşı ileri sürülebilir. Bedelsizlik iddiasının hamile karşı ileri sürülmek istendiği durumlarda ilk olarak senedin bedelsizliği senetle ispat etmesi gerekecektir. Ardından ise hamilin kötü niyetinin ispat edilmesi gerekir. Burada hamilin senedin karşılıksız olduğunu bilmesinin yanında borçluya zarar vermek amacıyla bile bile hareket etmesi de gerekir⁴⁸⁴. Ertekin / Karataş'a göre⁴⁸⁵:

Senedin bedelsizliği iddiası ile açılacak menfi tespit davasının İİK 72 yanında TBK 77 vd. sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayandığı kabul edilmektedir. Çünkü asıl ilişkideki alacak var olmasa da kambiyo ilişkisi devam etmektedir. Dolayısıyla bu ilişkiden doğan alacağın sebepsiz zenginleşmeye sebep olacağı öne sürülerek menfi tespit davası açılabilir. Burada senetten doğan para alacağının ödenmek zorunda olmadığına tespiti yanında borçlu senedin iadesini de lehtardan ve senedin ciro edilmiş olması halinde hamilin kötü niyetinin varlığı ispat edilirse hamilden de bu yönde bir talepte bulunulabilecektir⁴⁸⁶.

Bedelsizlik hallerinin sırayla ele alınması gerekir ise ilk olarak senet borcunun ödenmiş olması durumunu ele almak gerekir. Borçlu tarafı olduğu kambiyo senedinden doğan borcu ödemiş olmasına rağmen kendisine karşı mevcut bir icra tehdidinin olması veya icra takibine girilmiş olması halinde ödeme iddiasını ispat etmek durumunda

---

⁴⁸⁴ Adıgüzel, B. Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2, 2018. s. 134-135; Y.19. HD. 26.02.2019, 2017/1141 E. 2019/1229 K.: “*Dava bedelsizlik iddiasına dayalı bonodan dolayı borçlu olmadığına tespitine ilişkindir. Bedelsizlik def'i lehtara karşı senede karşı senetle ispat kuralı gereği ispat edildikten sonra hamile karşı dermeyeran edilmesi için hamilin lehtarla keşideci arasındaki bedelsizliği bile bile başka bir deyişle keşidecinin borçlu olmadığını bildiği halde kötü niyetle temlik aldığına ispatına bağlıdır.*” (www.kazanci.com).

⁴⁸⁵ “Yüksek Daire bazı durumlarda TTK m. 599(şimdiki 659. madde) maddesinin uygulanması bakımından kolaylıklar sağlamaktadır. Örneğin senet lehtar bedelsiz bir senedin tahsilini kolaylaştırmak ve şahsi def'ilerin ileri sürülmesini engellemek amacıyla bir senedi eşine veya yakın bir akrabasına yahut iş ortağına ciro ile devir etmiş ise, bu durumda devir alanın bunu bildiği ve buna rağmen senedi kötü niyetle iktisap ettiğine karine saymaktadır. Dolayısıyla bu durumun kanıtlanması kendiliğinden ortaya çıkmakta, ayrıca TTK'nın 599. maddesi dahilinde bir kanıtlamaya gerek görülmemektedir.” Ertekin / Karataş, s. 651-652.

⁴⁸⁶Türk, Menfi Tespit Davası, s. 135; Ertekin / Karataş, s. 651-652.

kalacaktır⁴⁸⁷. Muhatap poliçeye kısmı ödeme yapmış olması halinde bu hususun senet üzerine yazılmasını veyahut kısmi ödemeye ilişkin kendisine bir makbuz verilmesini talep edebilecektir. Fakat bunlardan herhangi birisine sahip olmayan borçlu iddiasını farklı bir şekilde ispat yoluna gitmek zorunda kalacaktır.

Bedelsizlik hallerinden bir diğeri ise hatır senetlerinde karşımıza çıkmaktadır. Kambiyo taahhütlerinin dayandığı temel bir ilişki olsa da uygulamada hatır senetleri denilen senetlerle senet alacaklısının mali açıdan iyi gösterilmesi veya nakdi kredi temininin sağlanması amaçlarıyla senet verildiği görülmektedir⁴⁸⁸. Nitekim senet alacaklısı da bu senedi tedavüle çıkarmamayı ve herhangi bir istemde bulunmamayı karşı tarafa taahhüt eder⁴⁸⁹. Bu hatır senetleri bedelsiz senetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır⁴⁹⁰.

Hatır senetleri tedavül amaçlı ve tedavül amaçlı olmayan hatır senetleri olarak ikili bir ayırım ile ele alınmalıdır. Tedavül amaçlı hatır senetlerinde amaç senet alacaklısının bu senedi bankaya rehin cirosu ederek kendisine kredi sağlamasını temin etmekken tedavül amaçlı olmayan hatır senetlerinde ise senet alacaklısının ticari defterine bu senedin eklenmesiyle bankadan daha fazla kredi alabilmesini sağlaması için onun malvarlığının olduğundan fazla gösterilmesi şeklindedir. Tedavül amaçlı hatır senetlerinde hatır senedi def'i şahsi nitelikte bir def'i olduğundan yalnızca keşideci ile lehtar arasında ileri sürülebilecektir. Doktrindeki bir görüşe ve Yargıtay'a⁴⁹¹ göre diğer şahsi def'ilerde olduğu gibi hamilin bedelsizliği bilmesinin yanında bile bile senet borçlusuna zarar vermek amacıyla hareket etmesinin ispat edilmesi halinde bu def'i hamile karşı da ileri sürülebileceği yönündeyken, diğer görüşe⁴⁹² göre ise senet borçlusu hatır senedinin tedavül edileceğini kabul etmiş sayılır ve bu sebeple de bu def'i hiçbir şekilde hamile karşı da ileri süremeyecektir⁴⁹³. Buna ek olarak belirtilmesi gerekir ki hatır senetlerinde sebepsiz zenginleşmeye dayanılarak menfi tespit davası açılmayacaktır. Çünkü ortada geçerli bir senet vardır⁴⁹⁴. Öte yandan tedavül amaçlı olmayan hatır senetleri muvazaa

---

⁴⁸⁷ Muşul, s. 77; Canbolat / Canbolat, s. 409.

⁴⁸⁸ Adıgüzel, s.137.

⁴⁸⁹ Canbolat / Canbolat, s. 213.

⁴⁹⁰ Ertekin / Karataş, s. 695.

⁴⁹¹ Y. 11. HD. 30.10.1984, 4565/131 (www.e-uyar.com).

⁴⁹² Gürbüz, s. 537-538, Adıgüzel, s.138.

⁴⁹³ Öyken, s. 63, Adıgüzel, s.138.

⁴⁹⁴ İnan, N: Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, 1969, s.132.

nedeniyle hükümsüz olarak kabul edilir. Muvazaanın da senet düzenleme iradesinde olduğundan sebeple mutlak def'i niteliğinde olacaktır. Bu hatır senetlerinde senedi ödeyen kimse ödediği miktar kadar lehtardan bunu rücu edebilecektir⁴⁹⁵.

Teminat def'i şahsi nitelikte def'ilerden olup kötü niyetli hamillere karşı ileri sürülebilecektir. Borçlu senedin teminat senedi niteliğinde olduğunu ve temin edilen hususun gerçekleşmediğini ileri sürebilir. Böylece teminat senedi niteliğindeki kambiyo senedi bedelsiz hale gelecek ve bedeli talep edilemeyecektir. Para borcu dışındaki bir borcun varlığı veya alacaklının uğrayacağı olası zarardan korunması istendiğinde ortaya çıkan teminat senetleri senet üzerine yazılan "bedeli teminattır" vb. bir ifade ile karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu ifadede şart niteliğinde bir husus olması senedi geçersiz kılacaktır.

Davacının senedin teminat senedi niteliğinde olduğu hususunu yazılı delille ispatı gerekmektedir. Alacaklının teminat senedi niteliğindeki kambiyo senedine dayanarak icra takibine girişmesi halinde borçlunun teminat şartlarının oluşmadığı veya senette belirtilen borçtan daha az bir borcun ortaya çıktığı itirazlarını açacağı menfi tespit davası ile ispatlamasında hukuki yararının olduğu kabul edilir. Çünkü icra dairesinin inceleme yetkisi sınırlıdır ve bu itirazlar söz konusu icra takibinde ileri sürülemeyecektir.

IV. MENFİ TESPİT DAVASININ TÜRLERİ

İİK m. 72'ye göre borçlu gerek icra takibinden önce gerekse icra takibi sırasında menfi tespit davası açabilecektir⁴⁹⁶. Bunun sebebi ise davalının davacıya zarar verebilecek durumda olması ve davacının hukuki durumunun tehlike altında olmasıdır. Dolayısıyla burada kambiyo senetlerine ilişkin olarak açılan menfi tespit davası, icra takibinden önce açılan menfi tespit davaları ve icra takibi sırasında açılan menfi tespit davaları olarak ikiye ayrılarak açıklanacaktır.

---

⁴⁹⁵ Şimşek, E: Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara, 1982, s. 245; Ertekin / Karataş, s. 697-698.

⁴⁹⁶ Ertekin / Karataş, s. 642-643.

A. İcra Takibinden Önce Açılan Menfi Tespit Davası ve İcra Takibine Etkisi

Borçlu, hukuki yararı bulunmak koşulu ile henüz ortada bir icra takibi yokken kendisinin aslında ödemek zorunda olmadığı bir borç ile tehdit eden alacaklıya karşı bu borcun var olmadığını ispat amacıyla menfi tespit davası açabilecektir⁴⁹⁷. Fakat burada da hukuki yarar şartı göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁹⁸. Nitekim hukuki yarar bir dava şartıdır ve gerek dava açıldığı sırada gerekse dava sonuçlanıncaya kadar hukuki yararın varlığı gerekecektir. Dolayısıyla bu davalarda hukuki yararın varlığının ispatı davacı bakımından zorunluluktur. Burada borçlunun daha kolay bir yol ile bu amacına ulaşması mümkün ise menfi tespit davası açmasında bir hukuki yararının bulunduğu bahsedilemeyecektir. Buna örnek olarak açılmış olan bir davada savunma olarak ileri sürülüp sonuç alınabilecek bir hususun menfi tespit davası ile öne sürülmesinde hukuki yararın bulunmaması gösterilebilecektir⁴⁹⁹. Borçlunun icra takibinden önce açtığı menfi tespit davası daha sonra alacaklının açacağı icra takibini kendiliğinden durduramayacaktır⁵⁰⁰. Nitekim Yargıtay'ın⁵⁰¹: “Takip dayanağı borç hakkında açılan sahtelik iddiasına dayanmayan olumsuz tespit davasının, mahkemece tedbir kararı verilmedikçe takibi etkilemeyeceği...” yönünde kararı da mevcuttur. Fakat icra takibinden önce açılan menfi tespit davasında, icra takibi sırasında açılan menfi tespit davasından farklı olarak borçlunun icra takibine muhatap olması durumunda borçlu İİK m. 72/2'ye göre borçlu alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere gösterilecek teminatı yatırması koşulu ile ilgili icra takibinin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı alınmasını talep edebilecektir⁵⁰². Burada verilen teminat ile talep edilecek ihtiyati tedbir kararı sonucu icra takibi durdurulurken icra takibi sırasında İİK m. 72/3 uyarınca borçlu gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın yüzde on beşinden aşağı olmamak üzere teminat göstererek yalnızca icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmemesini isteyebilecektir. Bahsi geçen İİK m. 72 uyarınca davacının ödeyeceği teminat alacaklının alınan ihtiyati

---

⁴⁹⁷ Ruhi / Ruhi, s. 24.

⁴⁹⁸ Ayli / Üçer, s 438.

⁴⁹⁹ Dursun, H: İcra ve İflas Hukukunda İstidat Davası, Konya, 2010, s. 28.

⁵⁰⁰ Ruhi / Ruhi, s. 20.

⁵⁰¹ 12. HD. 10.5.1990 T. 12960/5449 (www.e-uyar.com).

⁵⁰² Ertekin / Karataş, s. 644; Ayli / Üçer, s 439.

tedbir kararı nedeniyle alacağını geç temin etmesi halinde uğrayacağı zararın karşılanmasını amaçlar.

B. İcra Takibi Sırasında Açılan Menfi Tespit Davası ve İcra Takibine Etkisi

Borçlu kendisine karşı başlatılan icra takibine konu olan borcun var olmadığı, hükümsüz olduğu vb. durumların tespit edilmesi amacıyla icra takibi sırasında menfi tespit davası açabilecektir⁵⁰³. Bu husus İİK m. 72/3'te ele alınmıştır. Burada da hukuki yarar hususunun değerlendirilmesi gerekecektir. Borçlu kendisine tebliğ edilen ödeme emrine itiraz etmediği ya da itirazını kanunda (İİK m. 68) belirtilen belgelerle ispatlayamadığı hallerde menfi tespit davası açabilecektir. Fakat genel kuralın, takip konusu alacağın alacaklıya ödenmesinden sonra menfi tespit davası açılmayacağı ve hali hazırda açılmış olan bir menfi tespit davası var ise bu davanın kendiliğinden istirdat davası haline geleceği şeklinde olduğu bilinmelidir⁵⁰⁴.

İcra takibi sırasında menfi tespit davalarının açılabilirdiği kabul edilse de bunun da istisnası vardır. Nitekim borçlu zamanaşımına uğramış bir alacak üzerinden başlatılan icra takibinde kendisine tebliğ edilen ödeme emrine zamanında itiraz etmemiş ise zamanaşımına dayalı olarak menfi tespit davası açamayacaktır. Ek olarak icra takibinden önce açılan menfi tespit davası devam ederken borçlu aleyhine başlatılan icra takibinin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı alınabiliyorken icra takibinden sonra açılan menfi tespit davasında bu mümkün olmayacaktır⁵⁰⁵. Kuru⁵⁰⁶ bu durumu şu şekilde açıklamıştır: “Çünkü bu halde menfi tespit davasının başlamış olan icra takibini sürüncemede bırakmak için açıldığı hakkında kuvvetli bir karine vardır.”. Fakat burada da icra takibinden önce açılan menfi tespit davalarından farklı olarak borçlu gecikmeden doğan zararları karşılamak ve alacağın yüzde on beşini teminat olarak yatırmak kaydıyla icra veznesindeki paranın alacaklıya verilmesini ihtiyati tedbir talebi ile sağlayabilecektir (İİK m. 72/3)⁵⁰⁷.

---

⁵⁰³ Ruhi / Ruhi, s. 22.

⁵⁰⁴ Ertekin / Karataş, s. 646-647.

⁵⁰⁵ Dursun, s. 33.

⁵⁰⁶ Kuru, 1983, İcra ve İflas Hukuku, s. 233.

⁵⁰⁷ Ertekin / Karataş, s. 646-647.

V. Deliller ve İspat Yükü

A. İspat Yükü

Menfi tespit davalarında genel kural ispat yükünün davalı alacaklıda olmasıdır⁵⁰⁸. İspat yükünün davalıda olduğu durumlarda davalının vakıayı ispatlayamaması durumunda davanın kabulü, ispat yükünün davacıda olduğu durumlarda ise davacının iddiasını ispatlayamaması durumunda davanın reddi tehlikesi ortaya çıkacaktır. Ancak kambiyo senetlerine dayanan menfi tespit davalarında alacaklı soyut borç ikrarı içeren kambiyo senedine dayandığı için bu davalarda ispat yükü kambiyo senetlerinin bedelsizliğini veya hükümsüzlüğünü iddia eden davacıdadır.

Özel olarak menfi tespit davasının davacısı olan borçlu menfi tespit davasına konu olan alacağın var olmadığını ileri sürmüyor ise ve tam tersine bu alacağın doğduğunu fakat bu hukuki ilişkinin başka bir nedene dayanarak geçersiz olduğunu veya sona erdiğini ileri sürmekte ise , bu iddiayı ispat yükü de bizzat davacı borçluya düşecektir⁵⁰⁹. Dolayısıyla hata, hile, korkutma sebebiyle geçersizlik, bedelsizlik⁵¹⁰, ehliyetsizlik, ahlak ve adaba aykırılık gibi iddiaların tamamında⁵¹¹ ispat yükü davacı borçluda olacaktır. Çünkü bedelsizlikte davacı burada kambiyo senedinin temelini oluşturan asıl borç ilişkisini ve bu ilişkideki bir nedenle kambiyo senedinin bedelsiz hale geldiğini ispat etmek durumundadır. Yukarıda detaylı şekilde anlattığımız üzere kambiyo senetleri soyut borç ikrarı içermektedirler⁵¹². Hukukumuzda soyut borç ikrarı yasal olarak kabul edilmiş olup, böyle bir ikrar karşısında alacaklının alacağını ispat etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesinin uygulamada kendini gösterdiği en büyük alan ispat yüküdür. Buna göre bir kambiyo senedi ile borç taahhüdü

---

⁵⁰⁸ Ruhi / Ruhi, s. 41; Y. HGK. 11.04.2018, 2017/19-819 E. 2018/771 K.: “Yukarıda yapılan açıklamalardan sonra somut olaya gelince, kural olarak menfi tespit davalarında ispat yükü davalı olan alacaklıdadır. Ancak bu kuralın bazı istisnaları bulunmaktadır. Örneğin menfi tespit davasında takibe konu kambiyo senedinin bedelsizliğini ileri süren davacı olan borçlu bu iddiasını ispat ile mükelleftir.” (www.kazanci.com).

⁵⁰⁹ Ruhi / Ruhi, s. 42-43.

⁵¹⁰ Ruhi / Ruhi, s. 228; Y. 19. HD. 04.12.2017, 2016/14190 E. 2017/7700 K: “... davalı bononun şirkete verilen borç para karşılığı verildiğini ileri sürmüştür. Bono metni talil edilmemiş olduğundan ispat külfeti davacı borçlu da olup senedin bedelsiz olduğunu kanıtlamakla yükümlüdür.” (www.kazanci.com).

⁵¹¹ Gürbüz, s. 734-735.

⁵¹² Bkz. s. 4.

altına giren kişi borçlu olmadığını ileri sürüyor ise bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür⁵¹³. Yüksek mahkeme kararları da bu yönde olup bir borçlunun kıymetli evraka dayanan bir alacağa karşı açacağı menfi tespit davalarında bedelsizlik iddialarının ispatını davacı borçluya yüklemiştir⁵¹⁴.

Bedelsizliğin temel borç ilişkisinin tarafı olmayan davalı hamile karşı ileri sürülmesi halinde ise hem bir önceki cümlede de ifade edildiği üzere senedin bedelsizliğini hem de hamilin bilerek borçlunun zararına hareket ettiğinin ispat edilmesi gerekecektir⁵¹⁵. Zira bedelsizlik gibi temel ilişkiye dayanan defiler kural olarak iyi niyetli üçüncü kişilere ileri sürülemezler. İspat yükünün yine davacı borçluda olduğu diğer bir örnek ise davacının senet bedelini ödediğini iddia ettiği hallerde ortaya çıkacaktır. Buna göre senedin varlığını kabul eden fakat mevcut bir alacığın var olmadığını ileri süren davacı borçlu bu iddiasını ispat etmek zorunda kalacaktır. Davacı borçlunun ödeme yapıldığını göstermesi durumunda ise davalı alacaklı bu ödemenin kambiyo senedine ilişkin değil de başka bir hukuki ilişki için yapıldığı iddia ediyorsa bu durumda da ispat yükü davalı alacaklıda olacaktır. Bunun yanında kambiyo senedi üzerinde “bedeli malen alınmıştır” ifadesi yer alması ve borçlunun bu senedin hatır senedi olduğunu iddia etmesi halinde senet üzerinde yer alan bu kaydın aksini ileri süren davacı borçlu ispat yükü altında olacaktır⁵¹⁶. Şöyle ki, normal şartlarda senet üzerinde yer alan bu kayıt senedin belirli bir mal karşılığında verildiğini ortaya koymaktadır. Fakat senet üzerinde yer alan bu kayda rağmen alacaklı senedin mal karşılığı değil nakit karşılığı verildiğini ileri sürüyorsa, Yargıtayın yerleşik

---

⁵¹³ Ertekin / Karataş, s. 652

⁵¹⁴ Y. HGK. 05.02.2019 T. 2017/821 E. 2019/58 K.: “Bono, bağımsız borç ikrarını içeren bir senettir. Bu nedenle bir illete bağlı olması gerekmez ve kural olarak ispat yükü senedin bedelsiz olduğunu ileri süren tarafa aittir.” (www.lexpera.com).

⁵¹⁵ Ertekin, E / Karataş, İ: Uygulamada Ticari Senetler, Ankara, 2013, s. 652

⁵¹⁶ Y. HGK. 17.12.2003, 2003/19-781 E. 2003/768 K.: “Şu durumda, takibin dayanağını teşkil eden dolayısıyla da alacaklının alacağını ispat aracı durumundaki bonoda bulunan “malen” kaydının doğru olmadığı yönündeki borçlu iddiası alacaklı yanca da kabul edilmiş, temeldeki hukuki ilişki yönünden bonodaki bu ispat kaydı bizzat alacaklı tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Alacığın varlığını ve dayandığı temel ilişkinin senetkinden farklı olduğunu iddia eden alacaklı artık kendi dayandığı ve senetten anlaşılmayan elden para verilme olgusunu ispat yüküyle karşı karşıyadır. Eş söyleyişle, kendi dayanağı olan seneteki sebepten ayrılarak elden para verildiği iddiasını ortaya atarak, “bir vakaadan kendi lehine haklar çıkararak/iddia eden” taraf davalı/alacaklıdır ve bu vakayı ispat etmeye mecburdur, dolayısıyla ispat yükü davalı/alacaklıdadır. Borçlu aralarında temel ilişkinin varlığını kabul etmemiş, kendisine ispat yükü getirecek olan ödeme nedeniyle karşılıksızlık iddiasında bulunmamış, aksine borcun varlığını inkar etmiştir. Alacaklının bonodaki malen kaydına karşın alacak borç ilişkisinin mal alışverişine dayanmadığı yönündeki kabulü karşısında davacı/borçlunun iddiası bu noktada sabit olmaktadır. Lehdarın yani alacaklının “bedelin para olarak verildiği ” iddiasını ispat yükü ise kendisinde bulunmaktadır.” (www.kazanci.com).

içtihadına göre artık senetteki bu kayıt talil edilmiştir (bozulmuştur) ve bu durumda ispat yükü senetteki kaydın aksini ileri süren ve artık senedin ispat soyutluğuna dayanamayacak olan davalı alacaklıda olacaktır.

Açık olarak verilmiş olan çek, bono veya poliçenin taraflar arasındaki anlaşmaya aykırı doldurulmuş olması durumunda ise bu iddiayı ispat yükü yine senet borçlusunun üzerinde olacaktır. Borçlunun bu iddiasını kesin delillerle ispat etmesi gerekecektir.

Davacı borçlunun borcun varlığını inkâr ettiği ve alacağın hiç ortaya çıkmadığını iddia ettiği bir takım istisnai ve sınırlı hallerde ise ispat yükü davalıda olabilecektir. Örnek vermek gerekir ise borçlu kambiyo senedinin sahte olduğunu ileri sürüyorsa bu durumda ispat yükü davalı alacaklıda olacaktır⁵¹⁷.

B. Deliller

Kambiyo senetlerine ilişkin menfi tespit davalarında HMK hükümleri çerçevesinde bazı hallerde senetle ispat mecburiyeti olmakla birlikte delillere ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir. Buna göre menfi tespit davalarının ele alındığı genel mahkeme hükümleri icra mahkemelerine verilen hükümlerden farklı olarak kesin hüküm niteliği taşımaktadır. İcra mahkemelerinde sınırlı inceleme neticesinde borçlu iddiasını her zaman ispat edememektedir. Dolayısıyla çoğu durumda borçlunun menfi tespit davası açmakta hukuki yararı ortaya çıkacaktır.

Senetle ispat mecburiyeti ise sadece hukuki ilişki hususunda söz konusu olacaktır. Dolayısıyla hukuki işlem niteliğinde olmayan maddi vakıaların ve haksız fiillerin tespit edilmesi senetle ispat mecburiyetine tabi olmayacaktır. Dolayısıyla hamilin bilerek borçlu zararına işlemde bulunduğu ispatında tanık dinletilebilecek, senetle ispat mecburiyet söz konusu olmayacaktır. Fakat bunun yanında senetle ispat mecburiyetinin söz konusu olduğu durumlarda karşı tarafın muvafakati ile tanık dinlettirilebilecektir.

---

⁵¹⁷ Y. 19. HD. 10.04.2018, 2016/17295 E. 2018/1958 K.: “Uyuşmazlık takip ve davaya konu bonodaki keşideci imzasının davacıya ait olup olmadığı noktasındadır. Takip dayanağı kambiyo senedinde davacıya atfen atılan imzanın ona ait olduğu hususundaki ispat külfeti davalıya aittir.” (www.kazanci.com).

Bunun yanında kambiyo senedinin hatır veya teminat senedi niteliğinde olduğunun iddia edilmesi durumunda bu hususların kesin delillerle ispatı zorunludur.

Açılmış olan menfi tespit davası sonuçlanmadan önce dava konusu kambiyo senedine ilişkin ceza mahkemesinde açılmış olan davadan sahtelik veya sahtelik var olmadığı yönünde karar çıkması halinde bu karar mevcut menfi tespit davasında kesin delil teşkil edecektir. Dolayısıyla menfi tespit davası sırasında aynı senedin sahteliğine ilişkin ceza mahkemesinde bir davanın sürüyor olması durumunda menfi tespit davasına bakan mahkemenin bunu bekletici sorun yaparak sahtecilik davasının sonuçlanmasını beklemesi gerekir⁵¹⁸.

Senetle ispat mecburiyetinin bulunduğu durumlar için yazılı delil başlangıcının varlığı söz konusu ise bu durumda ispat yükü altında olan taraf yazılı delil başlangıcını sunduktan sonra dilerse tanık dinletme yoluna başvurarak iddiasını ispat edebilecektir⁵¹⁹.

Yukarıda⁵²⁰ açıklandığı üzere keşidecinin lehtar ve hamil aleyhine açtığı menfi tespit davalarında lehtara karşı kesin delillerle senedin karşılıksız olduğunu ispat etmelidir. Sonra ise hamilin kötü niyetli olduğunu her türlü delille ispat edebilecektir⁵²¹.

VI. KAMBIYO SENETLERİNDE BORÇLUNUN AÇACAĞI MENFİ TESPİT DAVASININ SONUÇLARI

A. Davanın Reddi

Davanın davalı alacaklı lehine sonuçlanması durumunda davacı borçlunun inkâr ettiği alacağın var olmadığı yönündeki tespit talebi reddedilmiş olacak ve borçlu olduğu maddi

---

⁵¹⁸ Kuru, B: İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davası, Ankara 2003, s. 112.

⁵¹⁹ Y. 3. HD. 12.03.2018, 2016/13488 E. 2018/2292 K.: “Bir vakıayı ispat yükü kendisine düşen taraf, o vakıayı başka delillerle ispat edemezse, diğer tarafa yemin teklifinde bulunabilir. Yemin, iddianın ispatı yönünden son başvurulacak bir ispat vasıtasıdır. Hakim, davacının iddiasını, yazılı delillerle ispat edemediği kanaatine vardığı takdirde, davacı tarafa, dava dilekçesinde dayandığı yemin delilini de resen hatırlatmalıdır. Aksi halde, davacının tüm delilleri toplanıp, değerlendirilmemiş olur.” (www.kazanci.com).

⁵²⁰ Bkz. s. 98.

⁵²¹ Uyar, s. 74.

anlamda kesin olarak hükme bağlanmış olacaktır.⁵²² Bundan sonra aynı hukuki ilişkiye dayanan alacağın uyuşmazlık konusu yapılması mümkün olmayacaktır⁵²³.

İİK m. 72/4'e göre davanın reddi ile ihtiyati tedbir kararı ortadan kalkacaktır ve alacaklı eğer alacağını geç almaktan dolayı bir zarara uğramışsa bunu borçlunun yatırdığı teminattan alacaktır⁵²⁴. Alacaklının uğradığı zarar aynı davada tespit edilerek karara bağlanacaktır. Kanun maddesi ayrıca bu zararın alacağın yüzde yirmisinden az olamayacağını düzenlemiştir⁵²⁵.

Menfi tespit davasının reddi durumunda bazı hukuki sonuçlar ortaya çıkacaktır ki bunların ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Ret kararı ile birlikte eğer menfi tespit davası icra takibinden önce açılmışsa alınabilecek olan takibin durdurulması ya da menfi tespit davası icra takibinden sonra açılmışsa alınabilecek olan icra veznesine giren paranın alacaklıya ödenmemesi yönündeki ihtiyari tedbir kararı hükmün kesinleşmesi beklenmeden kendiliğinden kalkacaktır. Böylece duran takip devam edecek, icra veznesine giren para da alacaklıya ödenecektir⁵²⁶. Buna ek olarak menfi tespit davasının reddi hükmünde lehine tazminata hükmedilmeyen alacaklı HMK m. 399 gereği olarak ilgili menfi tespit davasının hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde haksız ihtiyari tedbir sonucu alacağını geç almasından ötürü uğradığı zararın tazmini için borçluya tazminat davası açabilecektir.

İcra takibi sırasında menfi tespit davasında takibin durdurulması hakkında ihtiyati tedbir kararı verilmiş ise takip devam etmeyecektir. Bu noktada eğer bu karar alacaklı haciz talebinde bulunmadan önce verilmiş alacaklının haciz talebi ile alacaklının haciz talebinden sonra satış talebinde bulunmasından önce verilmiş ise satış talebinin, satış talebi verilmiş ve para icra veznesinde iken paranın alacaklıya ödenmemesi hakkında

---

⁵²² Ruhi / Ruhi, s. 48.

⁵²³ Ertekin / Karataş, s. 947.

⁵²⁴ Ruhi / Ruhi, s. 49.

⁵²⁵ Ertekin / Karataş, s. 947.

⁵²⁶ Ertekin / Karataş, s. 948; Y, 4. HD. 10.3.1980, 11456/3077 : “Öte yandan ret kararı ile birlikte ihtiyati tedbir kararı da kendiliğinden kalkar ve mahkeme borçluyu ayrıca yüzde onbeşden aşağı olmamak üzere alacaklının hakkına geç kavuşmuş olmasından dolayı maktu bir zarar ödemeye mahkum eder. Tedbir alan borçlunun asgari olarak yüzde onbeş zarar ziyanına mahkum edilmesi tedbirin haksızlığının zaruri ve kanuni sonucu olarak tanzim edilmiş ve bu hususta alacaklının ayrıca talebi şartına yer verilmiştir...” (www.e-uyar.com).

ihtiyati tedbir kararı verilmiş ise de alacaklı paranın ödenmesi talebi ile takibi devam ettirebilecektir⁵²⁷.

İİK m. 72/4 gereği borçlu tarafından açılan menfi tespit davasının reddi ile alacaklı ihtiyati tedbir sebebiyle uğradığı zararı borçlunun yatırdığı teminattan ve mahkemenin hükmedeceği tazminattan karşılayacaktır. Bu noktada tazminata hükmedilebilmesi için açılan menfi tespit davasının esastan reddedilmiş olması, icra takibinin durdurulmasına ilişkin veya icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi yönünde ihtiyati tedbir kararı alınmış olması şartları sağlanmalıdır. Burada davadan feragat halinde de tazminata hükmedilecektir^{528 529}. Bunun yanında borçlu icra takibi başlatılmadan açtığı menfi tespit davasında ilgili senedin icra takibine konulmaması ve protesto ve devrin durdurulması yönünde ihtiyati tedbir kararı aldırılmışsa ve alacaklı bu sebeple icra takibi başlatamamışsa bu durumda da borçlu aleyhine tazminata hükmedilebilecektir⁵³⁰. Yargıtay'ın bir kararı şu şekildedir:

“Mahkemece davacının talebi üzerine tensip kararı ile birlikte dava konusu bononun devri ve protestonun durdurulması yolunda ihtiyati tedbir kararı verildiğine ve bu hususta ilgili bankaya müzekkere yazılarak karar infaz edildiğine göre, İİK m. 72/4 uyarınca söz konusu tedbir dolayısıyla alacağını geç almış bulunmaktan doğan zararına karşılık dava lehine neticelenen bono lehtar davalı Asım Sarıtaş yararına tazminata hükmedilmesi gerekirken, bu konuda karar verilmemiş olması doğru değildir...”⁵³¹

Öte yandan davacı borçlunun bu yönde talebi olmaksızın senedin sahteliği iddiası ile menfi tespit davası açılmış olması ve mahkemenin bilirkişi incelemesine başvurmaya karar vermesi halinde icra takibi kendiliğinden duracaktır. Burada görüleceği üzere kendiliğinden takibin durması söz konusudur. Dolayısıyla İİK m. 72/4'ün uygulanıp uygulanmayacağı hususu tartışma konusudur. Doktrindeki baskın görüşe göre davacı borçlu her ne kadar icra takibinin durdurulmasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı alınmasını talep etmeden bu yönde bir durum oraya çıkmış olsa da sahtelik iddiası ile menfi tespit

---

⁵²⁷ Ertekin / Karataş, s. 951.

⁵²⁸Türk, Menfi Tespit Davası, s. 339.

⁵²⁹ Yeşildal, G. S: Kambiyo Senetlerine Özgü İcra Yoluyla Takipte Menfi Tespit Davası, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 110

⁵³⁰ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 129; Yavuz, 2007, Menfi Tespit ve İstirdat Davaları, Ankara, s. 184.

⁵³¹ Yargıtay 11. HD. 10.9.1990, 5237/5340 (www.e-uyar.com).

davası açmasından ötürü burada yine alacaklı lehine tazminata hükmedilebilmelidir⁵³². Diğer görüşe göre ise İİK m. 72 lafzi yorumlanarak söz konusu sahtelik iddiası ile açılan menfi tespit davasında borçlunun ihtiyati tedbir kararı alınmasına ilişkin bir talebinden söz edilemeyeceğinden hareketle burada takibin kendiliğinden durması alacaklı lehine bir tazminata hükmedilebilmesine olanak tanımayacaktır. Her ne kadar borçlu menfi tespit davasını sahtelik iddiası ile açmış olsa da verilen takibin durdurulması yönündeki ihtiyati tedbir kararı onun istek ve iradesi dışında kendiliğinden gerçekleştiğinden bunun borçluya mal edilmesi hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır⁵³³.

Kanaatimizce sahtelik iddiası ile açılan menfi tespit davasını sırasında takibin durdurulması her ne kadar borçlunun istek ve iradesi dışında gerçekleşse de bu yönde bir iddia ile davanın açılması sonucu gerçekleşmesi muhtemel bir durum olduğundan davacı borçlu tarafından bunun göz önünde bulundurulmuş olması gerekir. Ayrıca takibin durdurulması sonucu alacaklının uğradığı zararın tazmin edilmemesi sonucu varıldığı varsayılacak olursa bu durum uygulamada davacı borçluların bu yola başvurarak davalı alacaklıyı mağdur etmek amacıyla hareket edebilmesine zemin hazırlayacaktır. Dolayısıyla sahtelik iddiası ile açılan menfi tespit davalarında kendiliğinden takibin durdurulmasına karar verilse dahi bu durumda alacaklının ortaya çıkan zararı tazmin edilmelidir.

Kambiyo senetlerinde sahteliğe ceza hukuku açısından bir sonuç bağlanmış olması (TCK m. 210) nedeniyle ceza mahkemesinde yapılan incelemede ortaya çıkabilecek takibin durması sonucunda da benzer bir tartışma mevcuttur. Buna göre ceza mahkemesinde açılmış olan resmi belge hükmündeki belgelere ilişkin sahtecilik suçu (TCK m. 210) incelemesine borçlu, müdahillik talebi ile davaya katılabilecektir. Burada borçlunun senedin iptalini talep etmesi halinde mahkemenin bilirkişi incelemesi ve tanık dinlenmesi kararı ile senetle ilgili tüm hukuki işlemler dava neticeleninceye kadar duracaktır. Dolayısıyla ilgili icra takibi de duracaktır. Yukarıdaki görüşüne paralel olarak burada da alacaklı lehine tazminata hükmedilemeyeceğini belirtmiştir⁵³⁴. Öte yandan bir diğer görüş

---

⁵³² Uyar, s. 78; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 341; Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 131; Yavuz, s. 185.

⁵³³ Muşul, s. 392; Yeşildal, s. 112.

⁵³⁴ Muşul, s. 392.

ise bu fikre paralel olarak borçlunun bu fiiliyle aslında alacaklının alacağını geç almasına sebep olduğundan ilgili zararı tazmin etmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵³⁵ Kanımızca bu durum sahtelik iddiasından farklı bir özellik taşımadığından burada da borçlunun alacaklının zararını tazmin etmesi gerekecektir.

Buraya kadar ele alınan tazminat hususu içinse davalı alacaklının bir talebine gerek duyulmadan mahkemenin bu yönde karar vermesi gerekecektir⁵³⁶. Bu husus İİK m. 72/4'ten de çıkarılabilecektir. Burada İİK m. 72 gereği belirlenecek tazminat alacağın yüzde yirmisinden aşağı tayin edilemeyecektir. Davacı borçlunun davalı alacaklının zararının daha az olduğunu ileri sürerek alacak miktarının yüzde yirmisinden az tazminata hükmedilmesini talep etmesi mümkün değildir ki; mahkemenin aşağı oranda bir hükmü söz konusu olsa dahi bu durumda bu yüzde yirmiye tamamlanacaktır⁵³⁷. Eğer ki alacaklının zararı bu yüzde yirmiden fazla ise alacaklı bunu yargılama sırasında ispatlamalıdır. Bu ispat gerek cevap dilekçesinde gerekse yargılama sırasında yapılabilecektir. Bu husus savunmanın genişletilmesi yasağının bir istisnası niteliğindedir⁵³⁸.

Davalı alacaklı uğradığı zararı borçlunun menfi tespit davası sırasında verdiği teminattan alacaktır. Fakat İİK m. 72/4 gereği zararın bu teminatta alınması için menfi tespit davası sonucu verilen davanın reddi kararının kesinleşmesi gerekecektir. Burada alacaklının yaptığı icra takibi sona ermeden menfi tespit davasının reddi kararı kesinleşmiş alacaklı mahkmeden alacağı hükmün kesinleştiğine ilişkin yazı ile birlikte icra dairesine başvurarak teminatın kendisine ödenmesini isteyebilecektir⁵³⁹. Fakat alacaklının başlattığı icra takibi hüküm kesinleşmeden sona ermişse bu durumda da alacaklı ilamlı takip yoluyla bu teminatın kendisine ödenmesini isteyebilecektir⁵⁴⁰.

Burada tayin edilecek tazminat alacak konusunun yüzde yirmisinden az olamayacağı için yüzde on beşlik teminattan tüm tazminat karşılanamayacaktır. Fakat kalan kısmın nasıl

---

⁵³⁵ Gürbüz, s. 580; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 340; Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 133.

⁵³⁶ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 133.

⁵³⁷ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 137.

⁵³⁸ Muşul, s. 389; Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 139; Yeşildal, s. 112-113.

⁵³⁹ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 152; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 345.

⁵⁴⁰ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 152; Yeşildal, s. 115.

temin edilmesi gerektiğine ilişkin doktrinde görüş ayrılıkları mevcut. Buna göre bir görüşe göre hükmün kesinleşmesi kararından sonra açılacak ilamlı icra takibi ile bu kısım temin edilebilecekken, diğer görüşe göre ise kesin hüküm beklenmeden de ilamlı icra takibi ile bu kalan kısım temin edilebilecektir⁵⁴¹. Kanımızca burada ikinci görüş yerindedir. Şöyle ki borçlu teminattan geri kalan kısmın temini için açılan bu ilamlı icra takibinde eğer isterse Yargıtay'dan gelecek kesin hükme kadar icra takibinin geri bırakılması kararı aldırabilecekken burada alacaklının uğradığı zararın tazmini için daha fazla bekletilmesine gerek yoktur. Dolayısıyla teminattan geri kalan kısım için kesin hüküm beklenmeden açılacak ilamlı icra takibi yoluna başvurulabilmelidir.

B. Davanın Kabulü

Açılmış olan menfi tespit davası kabul edilirse bu durumda davaya konu edilen borç ilişkisinin var olmadığı tespit maddi hukuk çerçevesinde saptanmış olacaktır. Borçlu lehine verilen bu hükümle takip derhal duracaktır⁵⁴². Ayrıca hükmün kesinleşmesiyle icra kısmen veya tamamen eski haline iade edilecektir. Ek olarak davanın reddi sonuçlarından farklı olarak borçlunun talebi üzerine menfi tespit davasının açılmasında alacaklının haksız ve kötü niyetli olduğu ispatlanırsa borçlunun dava sebebi ile uğradığı zararın alacaklıdan tazminine karar verilecektir. Bu zarar alacak konusunun yüzde yirmisinden az olamayacaktır (İİK m. 72/5).

Davanın kabulü ile davacı tarafından davalı elinde bulunan kambiyo senedinin iptali istenmiş ise bu senedin iptaline de karar verilmelidir. Fakat bu senedin davalı elinde bulunmayıp da nerede olduğu bilinmiyorsa üçüncü kişilerin haklarına zarar vermemek amacıyla senedin iptaline karar verilmeyip sadece davacının borçlu olmadığına karar verilmelidir⁵⁴³.

---

⁵⁴¹ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 152.; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 346.; Postacıoğlu, s. 838.

⁵⁴² Ruhi / Ruhi, s. 46.

⁵⁴³ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 159,161; Yeşildal, s. 93; Yavuz, s. 203; Y. 11. HD. 20.9.1990, 5339/5598: "Açılan dava bonodan kaynaklanan borca ilişkin menfi tespit davası olup davalı olarak da senet lehtarını gösterilmiştir. Mahkemece sadece senet lehtarını yönünden dava kabul edildiğine göre, bu senetten dolayı davacı bono keşidecisinin senet lehtarına borçlu olmadığına tespiti ile yetinilmesi gerekir iken ciro gördüğü anlaşılabilir bonoda hamillerin haklarını ortadan kaldıracak şekilde senedin iptaline karar verilmesi doğru görülmemiştir..." (www.e-uyar.com).

Menfi tespit davasında verilecek olan davanın kabul kararı ile icra takibi kendiliğinden duracaktır. Burada eğer önceden verilmiş olan takibin durdurulması veya icra vizesindeki paranın alacaklıya ödenmemesi yönündeki ihtiyati tedbir kararı varsa o kalkacak yerine hukuki dayanağı İİK m. 72/5 olan durdurma kararı gelecektir. Burada hükmün kesinleşmesi ile takibin iptali kararı verilir⁵⁴⁴.

Menfi tespit davasının kabulü kararına karşı alacaklı temyize gidebilecektir. Temyizden bozma kararının çıkması halinde ise icra takibi devam edecektir.⁵⁴⁵ Menfi tespit davasının kabulünde şartlarının varlığı halinde alacaklı tazminata hükmedilecektir. İİK 72. maddesinde bu şartlar sayılmıştır. Buna göre alacaklının borçluya karşı icra takibinde bulunmuş olması, bu icra takibinin haksız ve kötü niyetle yapılmış olması, borçlunun tazminat talebinde bulunmuş olması gerekecektir. Dolayısıyla bu şartlardan herhangi birisinin yokluğu halinde alacaklı tazminata mahkûm edilemeyecektir⁵⁴⁶. Yine eğer ilgili icra takibi icra mahkemesi tarafından iptal edilmiş veya durdurulmuşsa bu durumda da borçlu lehine tazminata hükmedilemeyecektir⁵⁴⁷.

Tazminata hükmedilebilmesi için yukarıda⁵⁴⁸ ele aldığımız alacaklının haksız ve kötü niyetli olması şartının borçlu tarafından ispatı gerekecektir. Burada alacaklının takibin haksız olduğunu bilmesi veya bilebilecek durumda olması ispat için yeterli görülmektedir⁵⁴⁹. Tahrif edilmiş senede veya ödenmiş senede dayanılarak davacı borçluya icra takibi yapılmış olması kötü niyetin varlığı için yeterli kabul edilmektedir. Kambiyo senedinin sahteliğine dayanılarak açılacak menfi tespit davasının kabulünde ise

---

⁵⁴⁴ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 162; Yeşildal, s. 94.

⁵⁴⁵ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 163.

⁵⁴⁶ Yeşildal, s. 95; Y, 11. HD. 12.12.1990, 8002/8140: “Mahkemece, İİK 72/5. maddesine göre borçlu lehine tazminata hükmedilebilmesi için, aleyhine icra takibinde bulunulması ve bu takibin haksız ve kötü niyetli olması şarttır. Davalı alacaklı, dava konusu senedi icra takibine koymamış sadece bankaya tahsile vermiştir. O halde borçlu davacı lehine tazminata hükmedilmemesi gerekir...” (www.e-uyar.com).

⁵⁴⁷ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 318.; Y, 11. HD. 6.2.1987, 445/591: “Davalı bankanın davacı lehine yaptığı icra takibi, davacı borçlunun itirazı üzerine durmuş bulunmaktadır. Alacaklı banka ise (itirazın iptali) için mercie ve mahkemeye başvurarak takibi devam ettirme yoluna gitmeden davalı borçlu tarafından menfi tespit davası açılmıştır. O halde davacı borçluyu menfi tespit davası açmaya zorlayan mevcut ve yürütülen bir takip olmadığına göre davacı banka lehine İİK 72/5. maddesinde öngörülen icra tazminatına hükmedilmesi doğru değildir...” (www.e-uyar.com).

⁵⁴⁸ Bkz. s. 98-99.

⁵⁴⁹ Türk, Menfi Tespit Davası, s. 320.

her zaman alacaklının kötü niyetinin varlığından söz edilemeyecektir. Şöyle ki senedi ciro ile devralan hamil bu durumu bilmeden takip başlatmış olabilir. Dolayısıyla geçersizlik iddiası vb. iddialarda kötü niyetin ayrıca tespiti gerekir⁵⁵⁰. Davacının menfi tespit davasının kabulü halinde tazminat alabilmesi için bu talebini ne zaman ileri sürülebileceğine dair doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe⁵⁵¹ göre dava dilekçesinde ve dava sırasında herhangi bir aşamada bu talep ileri sürülebilecek iken diğer görüşe⁵⁵² göre ise bu talep ancak dava dilekçesi ile öne sürülebilir ve sonrasında ileri sürülmesi savunmanın genişletilmesi yasağına aykırılık taşıyacaktır.

Kanımızca bu durum ikili bir ayırım ile incelenmelidir. Buna göre icra takibi başlatılmadan açılmış olan menfi tespit davalarında davacının kendisine karşı icra takibi başlatılacağından emin olamayacağı göz önünde bulundurularak tazminat talebini dava dilekçesinde ileri sürmesi beklenemeyecektir. Dolayısıyla bu talebini dava sürerken de yapabilmelidir. Öte yandan her ne kadar henüz zararı ortaya çıkmamışsa da davacının icra takibinden sonra açtığı menfi tespit davasında dava dilekçesinde tazminat talebini ileri sürmelidir. Fakat davacı dava dilekçesinde tazminat talebinde bulunmamış dahi olsa davanın kabulü kararı üzerine haksız fiil hükümlerine dayanarak yeni bir dava açabileceği Yargıtay ve doktrin tarafından kabul edilmiştir⁵⁵³. Fakat burada haksız fiile dayanılarak tazminat davası açıldığından burada tazminat bedelinin alacağın yüzde yirmisinden az olmaması kuralı geçerli olmayacaktır (BK m. 51)⁵⁵⁴. Son olarak da belirtilmelidir ki borçlu manevi zarara uğramış olması durumunda bu zararını ayrı olarak açacağı bir dava ile talep edebilecektir.

---

⁵⁵⁰ Yeşildal, s. 97-100.

⁵⁵¹ Uyar, 85; Postacıoğlu, İ: İcra Hukuku Esasları, İstanbul 2010, s. 247.

⁵⁵² Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 168; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 316.

⁵⁵³ Kuru, 2003, Menfi Tespit ve İstirdat Davası, s. 183; Türk, Menfi Tespit Davası, s. 323.

⁵⁵⁴ Yeşildal, s. 102.

4. SONUÇ

Kambiyo senetlerinin menfi tespit davasına konu olmasını ele alan bu çalışmada kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte başvurulabilecek olan menfi tespit davası ele alınmıştır.

Konu çoğunlukla açılacak olan davaya konu edilecek kambiyo senetlerinin, ona dayalı olarak başvurulacak takip yollarının ve İİK m. 72’de ele alınan menfi tespit davasının açıklanması şeklinde incelenmiştir. İcra takibi tehdidi altında bulunan veya kendisine karşı icra takibi başlatılan borçlu icra hukukunun sıkı şekil şartları altında borcunu ödemekten kurtulacak bir yol bulamadığı durumlarda HMK hükümlerine göre yargılama yapılacak olan ve İİK m. 72’de düzenlenen menfi tespit davasına başvurarak iddiasını HMK’nın sağlamış olduğu geniş delil imkânı ile ispatlayabilecektir. Davacının hukuki yararının varlığı şartıyla açabileceği bu davalarda, iddiasının ispatlayabilmesi için gerek senedin dayandığı asıl ilişkiye dayanan def’ileri gerekse senetten doğan def’ileri şartlarının varlığı halinde ileri sürebilmesi sayesinde hem davacının hem de davalının hukuki menfaatleri korunmuştur. Nitekim kanımızca da kambiyo senedinin kendine özgü özelliklerinin bir yansıması olarak yapılan bu düzenlemeler yerindedir. Hukuki yarar hususunda ise davacının her istediğinde davalıyı sıkıştırmak amacıyla menfi tespit davasını açmasının önüne geçilmiş olması hukuki menfaatlerin korunması bakımından faydalı ve yerinde bir diğer düzenleme olmuştur. Def’ilere ve hukuki menfaatlere ilişkin olarak kimi noktalarda doktrinsel görüş ayrılıkları olsa da genel kabul gören görüşlerin menfaatlerin dengelenmesi hususunda yerinde olduğu kanaatindeyiz.

Bu sebeple olası bir icra tehdidi altında bulunan veya icra takibine maruz kalan kimse icra mahkemesinde açılacak olan davadan farklı olarak açacağı menfi tespit davası ile iddialarını geniş bir def’i imkânı sayesinde ispat edebilecektir. Dolayısıyla kambiyo senetlerinden doğan borçlara ilişkin hususlarda borçlunun menfi tespit davası açarak hukuki menfaatini diğer davalardan daha kolay ir biçimde koruyabileceği kanaatindeyiz.

Kambiyo senetlerinin ve menfi tespit davasının özelliklerinin ortaya çıkardığı şartlar sayesinde her iki tarafın da hukuki menfaatini gözeten düzenlemeler ile kambiyo

senetlerinin kamu güvenine haiz olma özelliğini koruyarak ticari hayattaki tedavül kolaylığını sağladığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel Burak, : “*Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket*”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 2, 2018 s. 129-148.
- Akkan Mine, : “*İcra Hukukunda Menfi Tespit ve İtirazın İptali Davası Arasındaki Derdestlik ve Kesin Hüküm İlişkisi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010, C.12, S. 2, s. 1-41.
- Arslan İbrahim, : “*Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def’ileri*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, C. 16, S.1, s. 11-28.
- Arslan Ramazan /
Yılmaz Ejder /
Taşpınar Ayvaz Sena, : “*İcra ve İflas Hukuku*”, 2. Baskı, Ankara 2016: Yetkin Hukuk Yayınları.
- Atay Egemen, : “*Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı*”, 1. Baskı, İstanbul 2019: Seçkin Yayınları.
- Aydınalp Sezai, : “*Protestonu Geçerliliği*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1980, C. 10, S. 3, s. 659-705.
- Ayli Ali / Üçer Mehmet : *Çekte Bedelsizlik İddiası ve Açılacak Dava, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, C. 23, S. 39, s. 413-451*
- Bahtiyar Mehmet, : “*Kıymetli Evrak Hukuku*”, 17. Bası, İstanbul 2019: Beta Yayınları.

- Berkin Necmettin, : “*Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi*”, İstanbul 1980.
- Börü Levent, : “*Bonoya Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yolu ile Takipte Yetki*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. 65, S. 1, s. 137-182.
- Canbolat Selahattin /
Canbolat Bedrettin, : “*Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*”, Ankara 1987: Yetkin Yayınları.
- Coşkun Mahmut, : “*İcra ve İflas Kanunu Açıklamalı-İçtihatlı (III. Cilt)*”, 3. Bası, Ankara 2012: Seçkin Yayınevi.
- Domaniç Hayri, : “*Kıymetli Evraka Bağlanması Mümkün Hakların Haciz Kabiliyeti*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 5, S. 4, s. 750-771.
- Dursun Halil, : “*İcra ve İflas Hukukunda İstirdat Davası*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010
- Erdem Nuri, : “*Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat)*”, İstanbul 2008: Vedat Kitapçılık.
- Erdoğan Hasan, : “*Borçtan Kurtulma Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*”, Ankara 2003: Adalet Yayınevi.
- Ermış Çetin Emre, : *Alacaklının Talebi ile Doğrudan Doğruya İflas*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2008.

- Gürbüz Hulusi, : “*Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek*”, 3. Baskı, Ankara 1984.
- Helvacı Mehmet, : “*Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013, C. 71 S. 2, s. 165-192.
- Halman Çetin Emine, : “*Kambiyo Senetlerine İtiraz ve Şikâyet Yolları*”, İzmir 2008: Güncel Yayınevi.
- İmregün, Oğuz : “*Kıymetli Evrak Hukuku*”, İstanbul 1998: Filiz Kitabevi.
- İnan Nurkut : “*Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*”, Ankara 1969: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- İnan Nurkut, : “*Protestoya İlişkin Bazı Sorunlar*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1967, C. 4, S. 2, s. 285-296.
- Karamanlioğlu Argun, : “*Kambiyo Senetlerinde Düzenleyenin İmzası ve Bulunmamasının Sonuçları*”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, C. 1, S. 2, s. 89 vd.
- Karayalçın Yalçın, : “*Ticaret Hukuku Dersleri, II, Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)*”, 4. Baskı, Ankara 1970.
- Kendigelen Abugezer, : “*Çek Hukuku*”, İstanbul 2019. On İki Levha Yayıncılık.
- Kınacıoğlu Naci, : “*Kıymetli Evrak Hukuku*”, Ankara 1989: Gazi Üniversitesi Yayınları.

- Köle Mehmet /
Görgülü Fatma, : “*Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, C. 21, S. 35, s. 79-157.
- Kuru Baki, : “*İcra ve İflas Hukuku: El Kitabı*”, Ankara 2013: Adalet Yayınevi. (El Kitabı)
- Kuru Baki /
Budak Ali Cem, : “*Tespit Davaları*”, 2. Baskı, İstanbul 2010: Oniki Levha.
- Kuru Baki, : “*İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası*”, Ankara 2003: Yetkin Yayınları. (Menfi Tespit)
- Kuru Baki /
Arslan Ramazan /
Yılmaz Ejder, : “*İcra ve İflas Hukuku*”, Ankara 2014: Yetkin Yayınları.
- Kuru Baki, : “*Tespit Davaları*”, Ankara 1988: On İki Levha Yayınları (Tespit)
- Kuru Baki, : “*İcra ve İflas Hukuku*”, Ankara 2019: Savaş Yayınları. (İcra İflas)
- Kuru Baki, : “*İlamsız İcrada Zamanaşımının İleri Sürülmesi*”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1986, C. 13 S. 3-4, s. 91-110. (İlamsız İcra)

- Moroğlu Erdoğan, : “Bonoda İmza”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 4 S. 4, s. 714 vd.
- Muşul Timuçin, : “İcra ve İflas Hukukunda; Menfi Tespit ve İstirdat Davaları”, 2. Baskı, Adalet Yayınları.
- Oğuz Sefer /
Demirkapı Erhan /
Okuyan Aydın, : “Türk Çek Uygulamasında Hukuki Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi, 2017, C. 7, S. 2, s. 177-187.
- Öktemer Semih, : “Kambiyo Senetleri Hakkında Takip ile İlamsız Haciz Yolu ile Takip Arasındaki Farklar, Ankara Barosu Dergisi, 1972, C. 29, S. 5, s. 781-788.
- Öyken Ali Ulvi, : “Kambiyo Senetlerinde Bedelsizlik Davaları”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özbey Mehmet, : “İcra ve İflas Hukuku”, 3. Baskı, Ankara 2015: Savaş Yayınevi.
- Özkan Hasan, : “İcra ve İflas Davaları ve Tatbikati”, Ankara 2004: Seçkin.
- Öztan Fırat, : “Kıymetli Evrak Hukuku”, Ankara 1997: Turhan Kitabevi. (Geniş Bası)
- Öztan Fırat, : “Kıymetli Evrak Hukuku”, Ankara, 2018: Turhan Kitabevi.
- Pekcanitez Hakan /

Atalay Oğuz /

Sungurtekin Özkan Meral/

Özekes Muhammet, : “*İcra İflas Hukuku Ders Kitabı*”, İstanbul 2019:
Vedat Kitapçılık.

Poroy Reha /

Tekinalp Ünal, : “*Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*”, İstanbul 2019:
Vedat Kitapçılık.

Postacıoğlu İlhan, : “*İcra Hukuku Esasları*”, İstanbul 2010: Vedat
Kitapçılık.

Postacıoğlu İlhan, : “*İcra ve İflas Kanunundaki Muaddel Hükümlere
Göre Menfi Tespit Davası*”, İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 2, S. 4, s. 824-845.

Pulaşlı, Hasan : *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, Ankara, 2011:
Adalet Yayınevi

Ruhi, Ahmet Cemal /

Ruhi Canan, : “*İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat
Davaları*”, 2. Baskı, Ankara 2018: Seçkin
Yayıncılık.

Sayhan İsmet, : “*Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel
İlişkisi*”, 1. Baskı, Ankara 2006: Yetkin Yayınları.

Şenocak Zarife, : “*Digital İmza ve Digital İmzanın Borçlar Kanunu
Hükümleri Açısından Ele Alınması*”, Ankara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, S. 2,
s. 97-136.

- Şimşek Edip, : “*Hukukta ve Cezada Ticari Senetler*”, Ankara 1982: Yonca Matbaası.
- Tekil Fahiman, : “*Kıymetli Evrak Hukuku*”, İstanbul 1994: Beta Yayınları.
- Türk Ahmet, : “*Maddi Hukuk ve İcra-İflas Hukuku Yönleriyle Menfi Tespit Davası*”, Ankara 2006: Yetkin Yayınları.
- Türk Ahmet, : “*Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 7, (Özel Sayı), s. 307-382.
- Uyar Talih, : “*Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*”, Ankara 2019.
- Uyar Talih, : “*6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt II*”, Ankara 2012: Seçkin Yayıncılık.
- Ülgen Hüseyin /
Helvacı Mehmet /
Kendigelen Abuzer /
Kaya Arslan, : “*Kıymetli Evrak Hukuku*”, 9. Baskı, İstanbul 2018: On İki Levha Yayınları.
- Yavuz Nihat, : “*Uygulamada ve Öğretide Menfi Tespit ve İstirdat (Geri Alma) Davaları*”, Ankara 2007: Yetkin Yayıncılık.

Yeşildal Gül Sema,

: “*Kambiyo Senetlerine Özgü İcra Yoluyla Takipte Menfi Tespit Davası*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

